

**Grupa Kapitałowa
RAFAKO**

GRUPA PBG

**SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE FINANSOWE
ZA ROK ZAKOŃCZONY
DNIA 31 GRUDNIA 2016 ROKU**

wraz z opinią biegłego rewidenta

Spis treści

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	1
Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	2
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	3
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	4
Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	5
Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych - kontynuacja.....	6
Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym	7
DODATKOWE NOTY OBJAŚNIAJĄCE	8
1. Informacje ogólne	8
2. Skład Grupy	8
3. Skład Zarządu i Rady Nadzorczej jednostki dominującej	11
4. Zatwierdzenie sprawozdania finansowego	12
5. Istotne wartości oparte na profesjonalnym osądzie i szacunkach	12
5.1. Profesjonalny osąd	12
5.2. Niepewność szacunków	12
6. Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego	15
6.1. Oświadczenie o zgodności	17
6.2. Waluta funkcjonalna i waluta sprawozdań finansowych	17
7. Istotne zasady rachunkowości	17
7.1. Zasady konsolidacji	17
7.2. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych oraz wspólnych przedsięwzięciach.....	18
7.3. Udziały we wspólnych działaniach.....	18
7.4. Wycena do wartości godziwej	19
7.5. Połączenia z jednostkami gospodarczymi pod wspólną kontrolą.....	19
7.6. Przeliczanie pozycji wyrażonych w walucie obcej	20
7.7. Rzeczowe aktywa trwałe	20
7.8. Wartości niematerialne	21
7.9. Wartość firmy	23
7.10. Nieruchomości inwestycyjne	23
7.11. Leasing	24
7.12. Utrata wartości niefinansowych aktywów trwałych.....	24
7.13. Koszty finansowania zewnętrznego.....	24
7.14. Odzyskiwalna wartość aktywów długoterminowych.....	25
7.15. Aktywa finansowe	25
7.16. Utrata wartości aktywów finansowych	26
7.16.1. Aktywa ujmowane według zamortyzowanego kosztu	26
7.16.2. Aktywa finansowe wykazywane według kosztu.....	27
7.16.3. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	27
7.17. Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	27
7.18. Pochodne instrumenty finansowe i zabezpieczenia	28
7.19. Zapasy	28
7.20. Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności	28
7.21. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych.....	28
7.22. Kapitał podstawowy	29
7.23. Rezerwy	29
7.24. Oprocentowane kredyty bankowe, pożyczki i papiery dłużne	29
7.25. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	29
7.26. Świadczenia pracownicze	30
7.27. Podatki	30
7.27.1. Podatek dochodowy	30
7.27.2. Podatek od towarów i usług.....	32
7.27.3. Ocena niepewności co do rozliczeń podatkowych.....	32
7.28. Przychody	32
7.28.1. Sprzedaż towarów i produktów	32
7.28.2. Świadczenie usług	32
7.28.3. Odsetki	33
7.28.4. Dywidendy	33

7.28.5.	Przychody z tytułu wynajmu	33
7.28.6.	Umowy o usługi budowlane.....	33
7.28.7.	Dotacje rządowe	33
7.29.	Zysk netto na jedną akcję	33
8.	Zmiany stosowanych zasad rachunkowości (istotne zasady (polityka) rachunkowości)	34
9.	Nowe standardy i interpretacje, które zostały opublikowane, a nie weszły jeszcze w życie	36
9.1.	Wdrożenie MSSF15.....	37
9.2.	Wdrożenie MSSF9.....	37
9.3.	Wdrożenie MSSF 16.....	37
9.4.	Wdrożenie pozostałych standardów i interpretacji.....	38
10.	Segmenty operacyjne	38
11.	Informacje dotyczące umów o usługę budowlaną	41
11.2.	Rezerwa na straty wynikające z umów o usługę budowlaną.....	43
11.3.	Rezerwa na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów.....	43
12.	Przychody i koszty.....	44
12.1.	Przychody ze sprzedaży produktów i usług	44
12.2.	Przychody ze sprzedaży materiałów	44
12.3.	Geograficzne obszary działalności	44
12.4.	Koszty sprzedanych produktów, usług i materiałów	45
12.5.	Amortyzacja środków trwałych i wartości niematerialnych, odpisy aktualizujące ujęte w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów.....	46
12.6.	Koszty świadczeń pracowniczych	46
12.7.	Pozostałe przychody operacyjne	47
12.8.	Pozostałe koszty operacyjne.....	47
12.9.	Przychody finansowe	48
12.10.	Koszty finansowe	48
13.	Podatek dochodowy	49
13.1.	Obciążenie podatkowe	49
13.2.	Uzgodnienie efektywnej stawki podatkowej.....	50
13.3.	Odroczony podatek dochodowy wyliczony na dzień 31 grudnia 2016 roku	51
14.	Propozycja pokrycia straty za 2016 rok	52
15.	Majątek socjalny oraz zobowiązania ZFŚS	52
16.	Wynik przypadający na jedną akcję	53
17.	Istotne pozycje wykazane w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	54
18.	Rzeczowe aktywa trwałe	55
19.	Środki trwałe w leasingu	57
20.	Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży nie związane z działalnością zaniechaną	57
21.	Wartości niematerialne.....	57
22.	Akcje/udziały w pozostałych jednostkach.....	60
23.	Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów - długoterminowe	60
24.	Inne aktywa finansowe długoterminowe	60
25.	Zapasy	61
26.	Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów krótkoterminowe	61
26.1.	Odpisy aktualizujące wartość należności handlowych oraz pozostałych należności.....	62
27.	Aktywa finansowe krótkoterminowe.....	63
27.1.	Lokaty krótkoterminowe	63
27.2.	Inne aktywa finansowe krótkoterminowe.....	63
27.3.	Środki pieniężne i ich ekwiwalenty.....	64
28.	Pozostałe aktywa niefinansowe krótkoterminowe.....	64
29.	Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy	65
29.1.	Zabezpieczenia ustanowione na środkach trwałych	65
29.2.	Zabezpieczenia ustanowione na wartościach niematerialnych.....	65
29.3.	Zabezpieczenia ustanowione na akcjach/udziałach	65
29.4.	Zabezpieczenia ustanowione na zapasach	65
29.5.	Zabezpieczenia ustanowione na należnościach handlowych	65
30.	Kapitał własny	66
30.1.	Kapitał podstawowy	66
30.2.	Wartość nominalna akcji	66

30.3.	Prawa akcjonariuszy	66
30.4.	Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej	66
30.5.	Wyłacone dywidendy	66
30.6.	Zarządzanie kapitałem	66
30.7.	Kapitał udziałów niekontrolujących (niekontrolujący udział w kapitale własnym)	67
30.8.	Akcjonariusze posiadający co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na WZ RAFAKO S.A., jednostki dominującej na koniec okresu sprawozdawczego	67
31.	Oprocentowane kredyty bankowe i pożyczki	68
32.	Zobowiązania z tytułu świadczeń pracowniczych	69
32.1.	Świadczenia pracownicze po okresie zatrudnienia oraz inne świadczenia	69
33.	Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	70
33.1.	Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania długoterminowe	70
33.2.	Rezerwy, zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania krótkoterminowe	70
33.3.	Zobowiązania z tytułu nabycia środków trwałych i wartości niematerialnych	71
33.4.	Rezerwa na koszty z tytułu niewykorzystanych urlopów	72
33.5.	Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii	72
33.6.	Rezerwa na koszty napraw gwarancyjnych	73
33.7.	Zobowiązania z tytułu udzielonych gwarancji bankowych i poręczeń	73
33.8.	Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść	73
33.9.	Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego	74
34.	Dotacje	74
35.	Emisja, wykup i spłata dłużnych i kapitałowych papierów wartościowych	75
36.	Wykorzystanie wpływów z emisji papierów wartościowych	75
37.	Zobowiązania z tytułu umów leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	76
38.	Sprawy sporne, postępowania sądowe	76
39.	Należności od jednostki powiązanej wynikające z zawartego układu	77
40.	Zmiany pozycji pozabilansowych	79
41.	Gwarancje udzielone	80
42.	Informacje o podmiotach powiązanych	81
43.	Jednostka dominująca Grupy	82
44.	Wspólne przedsięwzięcia, w których jednostki wchodzące w skład Grupy są współnikami	82
45.	Warunki transakcji z podmiotami powiązаныmi	82
46.	Transakcje z udziałem innych członków Zarządu i Rady Nadzorczej	82
47.	Akcje w posiadaniu członków organów zarządzających i nadzorujących	83
48.	Udziały wyższej kadry kierowniczej w programie akcji pracowniczych	83
49.	Wynagrodzenia wyższej kadry kierowniczej Grupy	83
50.	Stanowisko Zarządu odnośnie możliwości zrealizowania wcześniej publikowanych prognoz	89
51.	Informacja o umowie z biegłym rewidentem lub podmiotem uprawnionym do badania sprawozdań finansowych	90
52.	Cele i zasady zarządzania ryzykiem finansowym	90
52.1.	Ryzyko stopy procentowej	90
52.2.	Ryzyko walutowe	91
52.3.	Ryzyko cen towarów	92
52.4.	Ryzyko kredytowe	92
52.5.	Ryzyko związane z płynnością	93
53.	Instrumenty finansowe	94
53.1.	Wartość bilansowa klas i kategorii instrumentów finansowych	94
53.2.	Pozycje przychodów, kosztów, zysków i strat ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w podziale na kategorie instrumentów finansowych	96
53.3.	Ryzyko płynności	100
54.	Zatrudnienie	102
55.	Zdarzenia następujące po zakończeniu okresu sprawozdawczego	102

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015
Działalność kontynuowana			
Przychody ze sprzedaży		1 875 312	1 550 090
Przychody ze sprzedaży produktów i usług	12.1	1 870 559	1 548 069
Przychody ze sprzedaży materiałów	12.2	4 753	2 021
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	12.4	(1 750 999)	(1 423 015)
Zysk/(strata) brutto ze sprzedaży		124 313	127 075
Pozostałe przychody operacyjne	12.7	3 613	4 204
Koszty sprzedaży	12.4	(31 962)	(29 416)
Koszty ogólnego zarządu	12.4	(57 750)	(53 054)
Pozostałe koszty operacyjne	12.8	(13 517)	(8 090)
Zysk/(strata) z działalności operacyjnej		24 697	40 719
Przychody finansowe	12.9	5 016	17 972
Koszty finansowe	12.10	(7 220)	(12 612)
Zysk/(strata) brutto		22 493	46 079
Podatek dochodowy	13.1	(11 553)	(12 074)
Zysk/(strata) z działalności kontynuowanej		10 940	34 005
Działalność zaniechana		-	(55)
Zysk/ (strata) z działalności zaniechanej		-	(55)
Zysk netto za rok		10 940	33 950

Racibórz, dnia 21 marca 2017 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semail

Krzysztof Burek

Jarosław Dusiło

Edward Kasprzak

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015
Inne całkowite dochody za okres		(744)	(486)
<i>Pozycje podlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych</i>			
Różnice kursowe z przeliczenia jednostki zagranicznej		(56)	(231)
Różnice kursowe z przeliczenia jednostki zagranicznej przypadające mniejszości		5	(1)
Inne całkowite dochody netto podlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych		(51)	(232)
<i>Pozycje niepodlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych</i>			
Inne całkowite dochody wynikające z zysków/(strat) aktuarialnych		(855)	(314)
Podatek dochodowy dotyczący innych całkowitych dochodów	13.1	162	60
Inne całkowite dochody netto niepodlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych		(693)	(254)
Całkowity dochód za rok		10 196	33 464
Wynik netto przypadający:		10 940	33 950
Akcjonariuszom jednostki dominującej		10 513	34 070
Akcjonariuszom niekontrolującym		427	(120)
Całkowity dochód przypadający:		10 196	33 464
Dochody całkowite akcjonariuszy jednostki dominującej		9 764	33 585
Dochody całkowite udziałów niekontrolujących		432	(121)
Zysk/(strata) na jedną akcję: Podstawowy/rozwodniony zysk/(strata) na jedną akcję w złotych		<u>0,12</u>	<u>0,46</u>
Zysk/(strata) na jedną akcję z działalności kontynuowanej Podstawowy/rozwodniony zysk/(strata) na jedną akcję w złotych		<u>0,12</u>	<u>0,46</u>

Racibórz, dnia 21 marca 2017 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semal

Krzysztof Burek

Jarosław Dusiło

Edward Kasprzak

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2016 roku

	<i>Nota</i>	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
AKTYWA			
Aktywa trwałe (długoterminowe)			
Rzeczowe aktywa trwałe	18	178 585	183 439
Wartości niematerialne	21	18 782	15 211
Należności z tytułu dostaw i usług, pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów długoterminowe	23	34 007	35 648
Należności z tytułu dostaw i usług		33 817	35 409
Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów		190	239
Aktywa finansowe długoterminowe		24 911	30 129
Akcje/udziały w pozostałych jednostkach	22	840	229
Inne aktywa finansowe długoterminowe	24	24 071	29 900
Aktywa z tytułu podatku odroczonego	13.3	51 387	47 796
		307 672	312 223
Aktywa obrotowe (krótkoterminowe)			
Zapasy	25	13 983	18 817
Należności z tytułu dostaw i usług, pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów krótkoterminowe	26	750 365	481 766
Należności z tytułu dostaw i usług	26	587 263	277 397
Należności z tytułu podatku dochodowego	26	19 583	21 137
Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów	26	143 519	183 232
Należności z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną i związane z wyceną kontraktów rozliczenia międzyokresowe	11	235 351	233 992
Aktywa finansowe krótkoterminowe		118 763	203 357
Lokaty krótkoterminowe	27.1	74	70
Udzielone pożyczki krótkoterminowe		35	80
Inne aktywa finansowe krótkoterminowe	27.2	11 130	5 946
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	27.3	107 524	197 261
		1 118 462	937 932
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	20	935	1 063
SUMA AKTYWÓW		1 427 069	1 251 218

Racibórz, dnia 21 marca 2017 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semil

Krzysztof Burek

Jarosław Dusiño

Edward Kasprzak

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej

na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Nota	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
PASYWA			
Kapitał własny (przypisany akcjonariuszom jednostki dominującej)			
Kapitał podstawowy	30.1	169 864	169 864
Nadwyżka ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej	30.4	95 340	95 340
Kapitał zapasowy		175 365	112 715
Różnice kursowe z przeliczenia jednostki zagranicznej		(97)	(41)
Zyski zatrzymane / Niepokryte straty	30.5	(5 617)	47 213
		434 855	425 091
Kapitał udziałowców niekontrolujących	30.7	8 996	4 675
Kapitał własny ogółem		443 851	429 766
Zobowiązania długoterminowe			
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	37, 33.1	3 540	3 686
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	13.3	384	94
Rezerwa z tytułu świadczeń pracowniczych	32	21 855	23 552
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania długoterminowe		48 070	40 332
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług	33.1	40 213	34 844
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych	33.1	149	852
Pozostałe zobowiązania	33.1	7 708	4 636
		73 849	67 664
Zobowiązania krótkoterminowe			
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania krótkoterminowe		577 013	467 547
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług	33.2	473 476	400 842
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych	33.2	1 610	2 663
Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego	33.9	123	4
Pozostałe zobowiązania	33.2	101 804	64 038
Bieżąca część oprocentowanych kredytów bankowych i pożyczek	31	147 107	109 208
Pozostałe zobowiązania finansowe oraz z tytułu leasingu finansowego	33.2, 37	2 045	1 542
Rezerwa z tytułu świadczeń pracowniczych	32	2 022	2 004
Zobowiązania, rezerwy z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną i przychody przyszłych okresów		181 182	173 487
Zobowiązania z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną	11	156 644	142 795
Rezerwy z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną	11	24 017	29 885
Dotacje	34	521	807
		909 369	753 788
Zobowiązania razem		983 218	821 452
SUMA PASYWÓW		1 427 069	1 251 218

Racibórz, dnia 21 marca 2017 roku

Agnieszka Wasilewska-Semal
Krzysztof Burek
Jarosław Duśiło
Edward Kasprzak
Tomasz Tomczak
Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu
Wiceprezes Zarządu
Wiceprezes Zarządu
Wiceprezes Zarządu
Wiceprezes Zarządu
Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej			
Zysk/(strata) brutto z działalności kontynuowanej		22 493	46 079
Zysk/(strata) brutto z działalności zaniechanej		–	(66)
Zysk/(strata) brutto		22 493	46 013
Korekty o pozycje:			
Amortyzacja	12.5	(135 160)	27 909
(Zyski)/straty z tytułu różnic kursowych		165	93
Odsetki i dywidendy, netto		4 608	4 181
(Zysk)/strata na działalności inwestycyjnej		(121)	(3 565)
Zwiększenie/ (zmniejszenie) stanu zobowiązań/aktywów finansowych z tytułu wyceny instrumentów pochodnych		–	(89)
Odpis aktualizujący wartość aktywów przeznaczonych do sprzedaży		–	(66)
(Zwiększenie)/ zmniejszenie stanu należności	17	(268 651)	(22 157)
(Zwiększenie)/ zmniejszenie stanu zapasów		4 834	3 404
Zwiększenie/ (zmniejszenie) stanu zobowiązań i rezerw z tytułu świadczeń pracowniczych z wyjątkiem kredytów i pożyczek	17	125 608	106 566
Zmiana stanu rozliczeń z tytułu umów o usługę budowlaną	17	6 622	(41 794)
Podatek dochodowy zapłacony		(22 414)	(30 330)
Pozostałe		(211)	(1 167)
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej		(112 667)	73 922
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Sprzedaż rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych		1 944	1 615
Nabycie rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	17	(8 749)	(30 285)
Sprzedaż aktywów finansowych		–	21 430
Nabycie aktywów finansowych		(721)	–
Dywidendy i odsetki otrzymane		44	94
Spłata udzielonych pożyczek		–	31
Pozostałe		88	(1 622)
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		(7 394)	(8 737)

Racibórz, dnia 21 marca 2017 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semal

Krzysztof Burek

Jarosław Dusiło

Edward Kasprzak

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych - kontynuacja

za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej			
Wpływy z tytułu emisji akcji	35	–	89 225
Wpływy z tytułu dopłat do kapitału		–	1 200
Spłata zobowiązań z tytułu leasingu finansowego		(3 161)	(1 981)
Wpływy z tytułu zaciągnięcia pożyczek/kredytów		37 773	–
Spłata pożyczek/kredytów	17	–	(18 970)
Odsetki zapłacone		(3 070)	(3 502)
Prowizje bankowe		(838)	(1 087)
Pozostałe		(261)	1 557
Środki pieniężne netto z działalności finansowej		30 443	66 442
Zwiększenie/(zmniejszenie) netto stanu środków pieniężnych i ich ekwiwalentów		(89 618)	131 627
Różnice kursowe netto		(119)	(265)
Środki pieniężne na początek okresu	27.3	197 261	65 899
Środki pieniężne na koniec okresu	27.3	107 524	197 261

Racibórz, dnia 21 marca 2017 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semal

Krzysztof Burek

Jarosław Dusiño

Edward Kasprzak

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym

za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku

	<i>Kapitał podstawowy</i>	<i>Nadwyżka ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej</i>	<i>Kapitał zapasowy</i>	<i>Różnice kursowe z przeliczenia jednostki zagranicznej</i>	<i>Zyski zatrzymane/ Niepokryte straty</i>	<i>Razem</i>	<i>Udziały niekontrolujące</i>	<i>Kapitał własny ogółem</i>
Na 1 stycznia 2016 roku	169 864	95 340	112 715	(41)	47 213	425 091	4 675	429 766
Zysk z działalności kontynuowanej	–	–	–	–	10 513	10 513	427	10 940
Inne całkowite dochody	–	–	–	(56)	(693)	(749)	5	(744)
Podział wyniku z lat ubiegłych	–	–	62 650	–	(62 650)	–	–	–
Zmiana struktury Grupy Kapitałowej	–	–	–	–	–	–	3 889	3 889
Na 31 grudnia 2016 roku	<u>169 864</u>	<u>95 340</u>	<u>175 365</u>	<u>(97)</u>	<u>(5 617)</u>	<u>434 855</u>	<u>8 996</u>	<u>443 851</u>
Na 1 stycznia 2015 roku	139 200	36 778	114 393	190	10 700	301 261	12 193	313 454
Zysk z działalności kontynuowanej	–	–	–	–	34 070	34 070	(120)	33 950
Inne całkowite dochody	–	–	–	(231)	(254)	(485)	(1)	(486)
Podział wyniku z lat ubiegłych	–	–	25 674	–	(25 674)	–	–	–
Emisja akcji serii J	30 664	58 562	–	–	–	89 226	–	89 226
Zbycie jednostki zależnej	–	–	(27 352)	–	27 352	–	(11 452)	(11 452)
Zmiana struktury Grupy Kapitałowej	–	–	–	–	1 019	1 019	4 055	5 074
Na 31 grudnia 2015 roku	<u>169 864</u>	<u>95 340</u>	<u>112 715</u>	<u>(41)</u>	<u>47 213</u>	<u>425 091</u>	<u>4 675</u>	<u>429 766</u>

Racibórz, dnia 21 marca 2017 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semail

Krzysztof Burek

Jarosław Dusiło

Edward Kasprzak

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Główny Księgowy

DODATKOWE NOTY OBJAŚNIAJĄCE

1. Informacje ogólne

Grupa Kapitałowa RAFAKO („Grupa”) składa się z RAFAKO S.A. („jednostka dominująca”) i jej spółek zależnych przedstawionych w nocie 2.

RAFAKO S.A. ("Spółka", "jednostka dominująca") jest spółką akcyjną z siedzibą w Raciborzu, ul. Łąkowa 33, której akcje znajdują się w publicznym obrocie. Spółka została utworzona aktem notarialnym dnia 12 stycznia 1993 roku. W dniu 24 sierpnia 2001 roku została wpisana do rejestru przedsiębiorców pod numerem KRS 34143 prowadzonego przez Sąd Rejonowy w Gliwicach, X Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Jednostce dominującej nadano numer statystyczny REGON 270217865.

Czas trwania działalności spółek Grupy Kapitałowej jest nieoznaczony.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy obejmuje rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku oraz zawiera dane porównawcze na dzień i za rok zakończony dnia 31 grudnia 2015 roku.

Głównym przedmiotem działalności Grupy jest:

- Produkcja wytwornic pary, z wyłączeniem kotłów do centralnego ogrzewania gorącą wodą,
- Obróbka metali i nakładanie powłok na metale,
- Produkcja przemysłowych urządzeń chłodniczych i wentylacyjnych,
- Naprawa i konserwacja metalowych wyrobów gotowych,
- Instalowanie maszyn przemysłowych, sprzętu i wyposażenia,
- Pozostałe specjalistyczne roboty budowlane, gdzie indziej niesklasyfikowane,
- Sprzedaż hurtowa wyrobów metalowych oraz sprzętu i dodatkowego wyposażenia hydraulicznego i grzejnego,
- Sprzedaż hurtowa odpadów i złomu,
- Działalność w zakresie inżynierii i związane z nią doradztwo techniczne,
- Pozostałe badania i analizy techniczne.

Jednostka dominująca posiada oddział w Turcji sporządzający samodzielne sprawozdanie finansowe, zgodne z prawem tureckim. Walutą funkcjonalną oddziału jest EUR.

Podmiotem bezpośrednio dominującym spółki RAFAKO S.A. jest PBG S.A. z siedzibą w Poznaniu. Podmiotem dominującym całej Grupy jest PBG S.A. z siedzibą w Poznaniu.

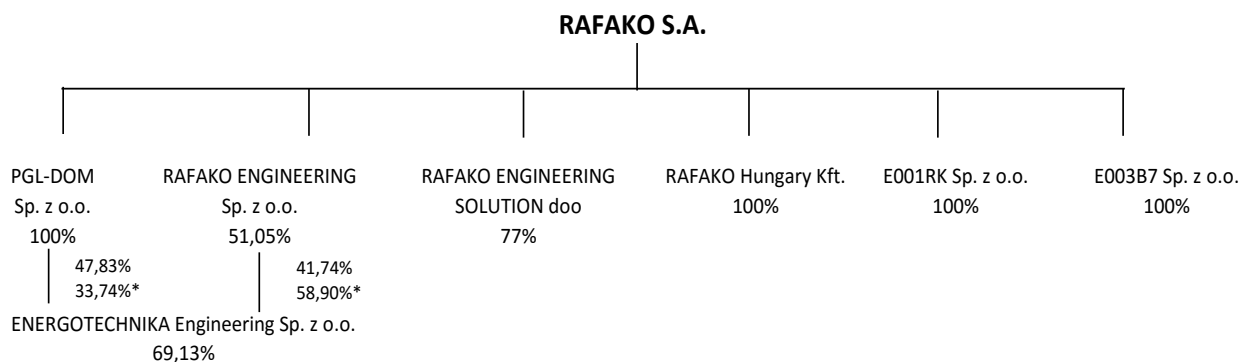
2. Skład Grupy

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmuje sprawozdanie RAFAKO S.A. oraz sprawozdania finansowe jej jednostek zależnych.

Sprawozdania finansowe jednostek zależnych sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy co sprawozdanie jednostki dominującej, przy wykorzystaniu spójnych zasad rachunkowości.

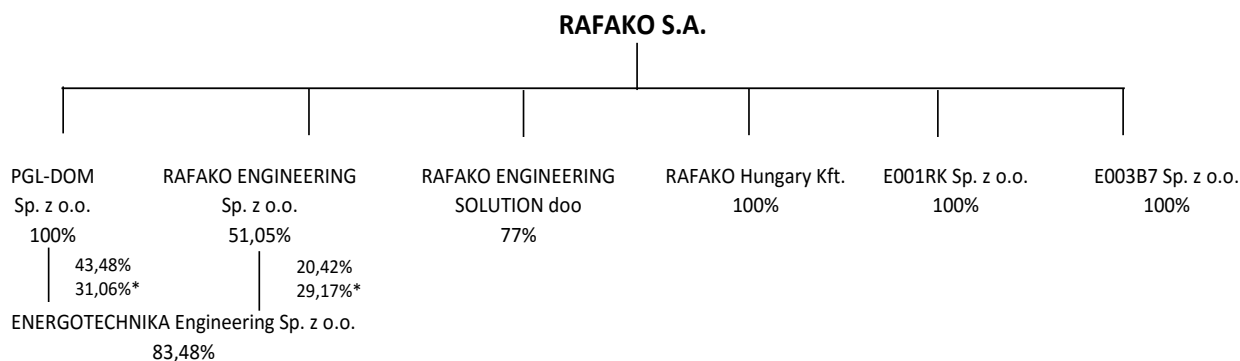
W dniu 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa RAFAKO składała się z jednostki dominującej i siedmiu jednostek zależnych działających w branży energetycznej, usługowej i handlowej.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku konsolidacją sprawozdań finansowych objęto następujące spółki:

* procentowy udział prawa głosu na Zgromadzeniu Wspólników Spółki

Na dzień 31 grudnia 2015 roku konsolidacją sprawozdań finansowych objęto następujące spółki:

* procentowy udział prawa głosu na Zgromadzeniu Wspólników Spółki

Wykaz jednostek wchodzących w skład Grupy Kapitałowej RAFAKO objętych konsolidacją sprawozdań finansowych:

<i>Nazwa i siedziba jednostki</i>	<i>Podstawowy przedmiot działalności</i>	<i>Właściwy sąd prowadzący rejestr oraz nr KRS</i>	<i>Zastosowana metoda konsolidacji</i>
RAFAKO S.A. Racibórz	Produkcja generatorów pary z wyjątkiem kotłów do centralnego ogrzewania gorącą wodą	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 34143	–
PGL – DOM Sp. z o.o. Racibórz	Obsługa nieruchomości na własny rachunek	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 58201	pełna
RAFAKO Engineering Sp. z o.o. Racibórz	Działalność w zakresie projektowania budowlanego, urbanistycznego, technologicznego	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 287033	pełna
ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o.* Gliwice	Działalność w zakresie projektowania budowlanego, urbanistycznego, technologicznego i doradztwo inżynierskie	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 417946	pełna
RAFAKO ENGINEERING SOLUTION doo Belgrad	Działalność w zakresie projektowania technologicznego łącznie z doradztwem i sprawowaniem nadzoru dla budownictwa, przemysłu i ochrony środowiska	Agencja ds. Rejestrów Gospodarczych Republiki Serbii 20320524	pełna
RAFAKO Hungary Kft. Budapeszt	Montaż urządzeń w przemyśle energetycznym i chemicznym	Stołeczny Sąd Rejestrowy w Budapeszcie	pełna
E001RK Sp. z o.o. Racibórz	Realizacja projektów budowlanych oraz związanych z budową dróg i autostrad, dróg szynowych i kolei podziemnej, mostów i tuneli, działalność w zakresie inżynierii i doradztwa technicznego i naukowego, produkcja, naprawa i konserwacja maszyn i urządzeń, wytwarzanie, przesyłanie i handel energią elektryczną.	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 479758	pełna
E003B7 Sp. z o.o. Racibórz	Realizacja projektów budowlanych, działalność w zakresie doradztwa i projektowania budowlanego, inżynierskiego i technologicznego	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 486911	pełna

* jednostka zależna w 41,74% od RAFAKO ENGINEERING Sp. z o. o. oraz w 47,83% od PGL – DOM Sp. z o.o., zależna pośrednio od RAFAKO S.A.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku udział w ogólnej liczbie głosów posiadany przez Grupę w podmiotach zależnych był równy udziałowi jednostki dominującej w kapitałach tych jednostek, za wyjątkiem jednostki zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o., w której RAFAKO Engineering Sp. z o.o. posiada 41,74% udziałów uprzywilejowanych w kapitale spółki (stanowią 58,90% głosów na Zgromadzeniu Wspólników Spółki), natomiast PGL – DOM Sp. z o.o. posiada 47,83% udziałów w kapitale spółki, które stanowią 33,74% liczby głosów na Zgromadzeniu Wspólników Spółki.

Na dzień 31 grudnia 2015 roku udział w ogólnej liczbie głosów posiadany przez Grupę w podmiotach zależnych był równy udziałowi jednostki dominującej w kapitałach tych jednostek, za wyjątkiem jednostki zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o., w której RAFAKO Engineering Sp. z o.o. posiada 40% udziałów uprzywilejowanych w kapitale spółki (stanowią 57,14% głosów na Zgromadzeniu Wspólników Spółki), natomiast PGL – DOM Sp. z o.o. posiada 43,48% udziałów w kapitale spółki, które stanowią 31,06% liczby głosów na Zgromadzeniu Wspólników Spółki.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 2016 roku zaszły zmiany w strukturze Grupy Kapitałowej.

W dniu 29 kwietnia 2016 roku Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie wspólników spółki RAFAKO Engineering Sp. z o.o. podjęło uchwałę w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego z kwoty 1 959 000,00 złotych do kwoty 3 555 500 złotych, tj. o kwotę 1 596 500,00 złotych, poprzez utworzenie 3 193 nowych udziałów, o wartości nominalnej 500,00 złotych każdy udział. Nowoutworzone udziały zostały objęte przez dotychczasowych wspólników spółki w ilości proporcjonalnej do posiadanych przez nich udziałów, tj.

- RAFAKO S.A. objęło 1 630 udziałów o wartości nominalnej 500 złotych o łącznej wartości 815 000 złotych, które zostały pokryte wkładem pieniężnym w wysokości 4 317 tysięcy złotych;
- PBG Oil & Gas Sp. z o.o. objęła 1 563 udziały o wartości nominalnej 500 złotych o łącznej wartości 781 500 złotych, które zostały pokryte wkładem niepieniężnym o łącznej wartości 4 140 tysięcy złotych w postaci zorganizowanej części przedsiębiorstwa.

Po zarejestrowaniu podwyższenia kapitału RAFAKO Engineering Sp. z o. o., które miało miejsce 5 stycznia 2017 roku, udział RAFAKO S.A. w kapitale zakładowym nie uległ zmianie i wynosi 51,05%, a udział PBG oil and gas Sp. z o.o. 48,95%.

W dniu 30 czerwca 2016 roku spółka zależna PGL DOM Sp. z o.o. nabyła od udziałowca mniejszościowego 100 udziałów w spółce zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. za kwotę 137 tysięcy złotych, zwiększając tym samym udział procentowy w kapitale spółki do 47,83%.

W dniu 13 września 2016 roku na mocy podpisanego aktu notarialnego została utworzona nowa spółka RENG-NANO Sp. z o.o. Wartość kapitału podstawowego spółki wynosi 1 000 000 złotych i dzieli się na 10 000 udziałów o wartości nominalnej po 100 złotych każdy. Udziały w kapitale zakładowych objęte zostały za wkłady pieniężne przez następujących wspólników :

- RAFAKO ENGINEERING Sp. z o.o., które objęło 6 000 udziałów, o łącznej wartości nominalnej 600 000 złotych, co stanowi 60% udziałów w kapitale zakładowym spółki;
- NANO Corp Ltd. z siedzibą w Seulu, które objęło 3 500 udziałów, o łącznej wartości nominalnej 350 000 złotych, co stanowi 35% udziałów w kapitale zakładowym spółki;
- Marka Buzanowskiego – Konakry, który objął 500 udziałów, o łącznej wartości nominalnej 50 000 złotych, co stanowi 5% udziałów w kapitale zakładowym spółki.

W dniu 27 lutego 2017 roku spółka RENG-NANO Sp. z o.o. została zarejestrowana w Sądzie Rejonowym w Gliwicach, X Wydział Gospodarczy KRS pod numerem 0000663393.

W dniu 12 października 2016 roku spółka zależna RAFAKO Engineering Sp. z o. o. nabyła od udziałowca mniejszościowego 40 udziałów w spółce zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. za kwotę 20 tysięcy złotych, zwiększając tym samym udział procentowy w kapitale spółki do 41,74%.

3. Skład Zarządu i Rady Nadzorczej jednostki dominującej

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku oraz do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego nie miały miejsca zmiany w składzie Zarządu jednostki dominującej.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego skład Zarządu jednostki dominującej przedstawia się następująco:

Agnieszka Wasilewska-Semail	- Prezes Zarządu
Krzysztof Burek	- Wiceprezes Zarządu
Jarosław Dusio	- Wiceprezes Zarządu
Edward Kasprzak	- Wiceprezes Zarządu
Tomasz Tomczak	- Wiceprezes Zarządu

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku nie miały miejsca zmiany w składzie Rady Nadzorczej jednostki dominującej.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego skład Rady Nadzorczej jednostki dominującej przedstawia się następująco:

Jerzy Wiśniewski	- Przewodniczący Rady Nadzorczej
Dariusz Sarnowski	- Wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej
Krzysztof Gerula	- Członek Rady Nadzorczej (niezależny)
Przemysław Schmidt	- Członek Rady Nadzorczej (niezależny)
Dariusz Szymański	- Członek Rady Nadzorczej
Adam Szyszka	- Członek Rady Nadzorczej (niezależny)
Małgorzata Wiśniewska	- Członek Rady Nadzorczej

4. Zatwierdzenie sprawozdania finansowego

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku zostało zatwierdzone przez Zarząd jednostki dominującej w dniu 21 marca 2017 roku.

5. Istotne wartości oparte na profesjonalnym osądzie i szacunkach

5.1. Profesjonalny osąd

Sporządzenie skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy wymaga od Zarządu jednostki dominującej osądów, szacunków oraz założeń, które mają wpływ na prezentowane przychody, koszty, aktywa i zobowiązania i powiązane z nimi noty oraz ujawnienia dotyczące zobowiązań warunkowych. Niepewność co do tych założeń i szacunków może spowodować istotne korekty wartości bilansowych aktywów i zobowiązań w przyszłości.

W procesie stosowania zasad (polityki) rachunkowości Zarząd jednostki dominującej dokonał następujących osądów, które mają największy wpływ na przedstawiane wartości bilansowe aktywów i zobowiązań.

Klasyfikacja umów leasingu, w których Grupa występuje jako leasingobiorca

Spółki Grupy Kapitałowej występują jako strony umów leasingu. Spółki dokonują klasyfikacji leasingu jako operacyjnego lub finansowego w oparciu o ocenę, w jakim zakresie ryzyko i korzyści z tytułu posiadania przedmiotu leasingu przypadają w udziale leasingodawcy, a w jakim leasingobiorcy. Ocena ta opiera się na treści ekonomicznej każdej transakcji.

Identyfikacja wbudowanych instrumentów pochodnych

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego kierownictwo Spółek dokonuje oceny, czy w ramach podpisanych umów występują cechy ekonomiczne i ryzyko właściwe dla wbudowanego instrumentu pochodnego w walucie obcej, które byłyby ściśle powiązane z cechami ekonomicznymi i ryzykiem właściwym dla umowy zasadniczej (głównego kontraktu).

Umowy konsorcjalne

Każdorazowo, po podpisaniu umowy o usługę budowlaną realizowanej w ramach konsorcjum, Spółki dokonują oceny charakteru umowy w celu określenia sposobu ujmowania przychodów i kosztów kontraktowych.

5.2. Niepewność szacunków

Poniżej omówiono podstawowe założenia dotyczące przyszłości i inne kluczowe źródła niepewności występujące na dzień bilansowy, z którymi związane jest istotne ryzyko znaczącej korekty wartości bilansowych aktywów i zobowiązań w następnym roku finansowym. Grupa przyjęła założenia i szacunki na temat przyszłości na podstawie wiedzy posiadanej podczas sporządzania sprawozdania finansowego. Występujące założenia i szacunki mogą ulec zmianie na skutek wydarzeń w przyszłości wynikających ze zmian rynkowych lub zmian nie będących pod kontrolą Grupy. Takie zmiany są odzwierciedlane w szacunkach lub założeniach w chwili wystąpienia.

Poniżej omówiono podstawowe założenia dotyczące przyszłości i inne kluczowe źródła niepewności występujące na koniec okresu sprawozdawczego, z którymi związane jest istotne ryzyko znaczącej korekty wartości bilansowych aktywów i zobowiązań w następnym okresie sprawozdawczym.

Utrata wartości aktywów

Na koniec okresu sprawozdawczego Grupa przeprowadza test na utratę wartości wartości firmy oraz analizę utraty wartości rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania, w przypadku których zidentyfikowano przesłanki utraty wartości. Wymaga to oszacowania wartości użytkowej ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego należą te aktywa. Oszacowanie wartości użytkowej polega na ustaleniu przyszłych przepływów pieniężnych generowanych przez ośrodek wypracowujący środki pieniężne i ustalenia stopy dyskontowej do zastosowania w celu obliczenia bieżącej wartości tych przepływów. Grupa dokonała oceny, czy występują przesłanki mogące wskazywać na utratę wartości aktywów. Przeprowadzona analiza wykazała, że w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku przesłanki takie nie wystąpiły.

Wartości odpisów aktualizujących wartość aktywów na koniec roku obrotowego zostały przedstawione w nocie 18, 23, 26.1, 27.2 oraz 28 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Wycena rezerw z tytułu świadczeń pracowniczych

Rezerwy z tytułu świadczeń pracowniczych zostały oszacowane za pomocą metod aktuarialnych.

Przyjęte w tym celu założenia zostały przedstawione w nocie 32.1. Zmiana rezerw z tytułu świadczeń pracowniczych w okresie związana jest z ujęciem kosztów bieżącego zatrudnienia, kosztów odsetek oraz wypłaconych świadczeń.

W roku zakończymy 31 grudnia 2016 roku w związku z uruchomieniem Programu Dobrowolnych Odejść dla pracowników jednostki dominującej, który szerzej został opisany w nocie 33.8, Zarząd RAFAKO S.A. podjął decyzję o utworzeniu rezerw w kwocie 7 622 tysiące złotych w celu pokrycia szacowanych kosztów Programu.

Składnik aktywów z tytułu podatku odroczonego

Grupa rozpoznaje składnik aktywów z tytułu podatku odroczonego, w tym aktywa z tytułu straty podatkowej, bazując na założeniu, że w przyszłości zostanie osiągnięty zysk podatkowy pozwalający na jego wykorzystanie w oparciu o przygotowane projekcje wyniku podatkowego. Pogorszenie uzyskiwanych wyników podatkowych w przyszłości mogłoby spowodować, że założenie stałoby się nieuzasadnione. Aktywa z tytułu podatku odroczonego są wyceniane przy zastosowaniu stawek podatkowych, które będą stosowane na moment przewidywanego zrealizowania składnika aktywów, przyjmując za podstawę przepisy podatkowe, które obowiązywały na dzień sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Wartość godziwa instrumentów finansowych

Wartość godziwą instrumentów finansowych, dla których nie istnieje aktywny rynek ustala się wykorzystując odpowiednie techniki wyceny. Przy wyborze odpowiednich metod i założeń Grupa kieruje się profesjonalnym osądem. Sposób ustalenia wartości godziwej poszczególnych instrumentów finansowych został przedstawiony w nocie 53.

Stawki amortyzacyjne

Wysokość stawek oraz odpisów amortyzacyjnych jest ustalana na podstawie przewidywanego okresu ekonomicznego użytkowania danego składnika rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych, a także szacunków dotyczących wartości rezydualnej środków trwałych. Grupa corocznie dokonuje weryfikacji przyjętych okresów ekonomicznej użyteczności na podstawie bieżących szacunków.

Ujmowanie przychodu

Grupa stosuje metodę procentowego zaawansowania prac przy rozliczaniu kontraktów długoterminowych. Stosowanie tej metody wymaga od Spółki szacowania proporcji dotychczas wykonanych prac do całości usług do wykonania. Gdyby szacunek łącznych kosztów realizacji kontraktów wzrósł o 10%, w stosunku do oszacowania Grupy, kwota przychodu zostałaby zmniejszona o około 83,1 mln złotych.

Przychody są ujmowane w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że spółki Grupy Kapitałowej uzyskały korzyści ekonomiczne związane z daną transakcją oraz gdy kwotę przychodów można wycenić w wiarygodny sposób.

Przychody ze sprzedaży

Przychody ze sprzedaży wykazuje się w wartości godziwej zapłaty otrzymanej lub należnej z tytułu sprzedaży towarów i usług po pomniejszeniu o podatek od towarów i usług, rabaty i upusty:

- a) przychód ze sprzedaży produktów i towarów ujmuje się w momencie, gdy znaczące ryzyko i korzyści wynikające z prawa własności produktów i towarów zostały przekazane nabywcy oraz gdy kwotę przychodów można wycenić w wiarygodny sposób;
- b) przychody z tytułu świadczenia usług budowlanych są ujmowane na podstawie stopnia zaawansowania ich realizacji. Przychody z tytułu realizacji umów o usługę budowlaną rozpoznaje się i ujmuje zgodnie z zasadami omówionymi w nocie 7.28.6;
- c) przychody z tytułu sprzedaży usług ujmuje się w okresie, w którym świadczono usługę wtedy, gdy: - kwotę przychodów można ocenić w sposób wiarygodny, - istnieje prawdopodobieństwo, że jednostka gospodarcza uzyska korzyści ekonomiczne z tytułu transakcji, - stopień realizacji transakcji na dzień bilansowy może być określony w wiarygodny sposób.

Rezerwa na przewidywane straty na kontrakcie

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego Grupa dokonuje aktualizacji szacunków całkowitych przychodów oraz kosztów z tytułu umów o usługę budowlaną rozliczanych metodą stopnia zaawansowania kontraktu. Przewidywaną stratę na kontrakcie Grupa ujmuje jako koszt zgodnie z MSSF. Szczegóły dotyczące rozliczenia przychodów i kosztów z umów o usługę budowlaną za okres sprawozdawczy zostały przedstawione w notach 7.28.6 i 11 skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Rezerwa na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów

Grupa tworzy rezerwę na karę umowną z tytułu nieterminowej realizacji umowy, jeżeli występuje istotne prawdopodobieństwo naliczenia kary za opóźnienie w realizacji przedmiotu umowy i opóźnienie to powstało z winy Spółek Grupy, jako wykonawcy umowy. Wysokość rezerwy wynika z zapisanej w danej umowie wartości kary za dany okres opóźnienia. Szczegóły dotyczące wartości oszacowanych w ten sposób rezerw zostały zaprezentowane w nocie 11 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Rezerwa na naprawy gwarancyjne

Rezerwy na naprawy gwarancyjne są tworzone w następstwie oszacowania spodziewanych i możliwych do oszacowania kosztów nadzoru własnego i obcego, napraw, prac i robót gwarancyjnych związanych z zobowiązaniami kontraktowymi spółki, wynikającymi z zakończenia realizacji kontraktu długoterminowego (w tym kosztów usuwania tzw. „usterek nielimitujących” oraz innych kosztów zakończonego projektu głównego, których (z uwagi na spodziewaną datę pojawienia się kosztu) nie można odnieść do zamykanego projektu głównego). Wysokość tworzonej rezerwy jest sumą oszacowanych kosztów (własnych spółki i kosztów „zewnętrznych” dostaw i usług) pomniejszoną o spodziewane, prawdopodobne przychody z tytułu refundacji tych kosztów (np. od dostawców i podwykonawców).

Odpisy aktualizujące wartość aktywów finansowych

Na dzień zakończenia okresu sprawozdawczego Grupa ocenia czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika należności lub grupy aktywów finansowych. Jeżeli wartość możliwa do odzyskania składnika aktywów jest niższa od jego wartości bilansowej dana jednostka dokonuje odpisu aktualizującego do poziomu bieżącej wartości planowanych przepływów pieniężnych. Kwestia wartości godziwej/odzyskiwalnej należności od podmiotów powiązanych znajdujących się w procesie upadłości została szeroko opisana w nocie 39.

Niepewność związana z rozliczeniami podatkowymi

Regulacje dotyczące podatku od towarów i usług, podatku dochodowego od osób prawnych oraz obciążeń związanych z ubezpieczeniami społecznymi podlegają częstym zmianom. Te częste zmiany powodują brak odpowiednich punktów odniesienia, niespójne interpretacje oraz nieliczne ustanowione precedensy, które mogłyby mieć zastosowanie. Obowiązujące przepisy zawierają również niejasności, które powodują różnice w opiniach, co do interpretacji prawnej przepisów podatkowych, zarówno pomiędzy organami państwowymi jak i organami państwowymi i przedsiębiorstwami.

Rozliczenia podatkowe oraz inne obszary działalności (na przykład kwestie celne czy dewizowe) mogą być przedmiotem kontroli organów, które uprawnione są do nakładania wysokich kar i grzywien, a wszelkie dodatkowe zobowiązania podatkowe, wynikające z kontroli, muszą zostać zapłacone wraz z wysokimi odsetkami. Te warunki powodują, że ryzyko podatkowe w Polsce jest większe niż w krajach o bardziej dojrzałym systemie podatkowym.

W konsekwencji, kwoty prezentowane i ujawniane w sprawozdaniach finansowych mogą się zmienić w przyszłości w wyniku ostatecznej decyzji organu kontroli podatkowej.

Z dniem 15 lipca 2016 roku do Ordynacji Podatkowej zostały wprowadzone zmiany w celu uwzględnienia postanowień Ogólnej Klauzuli Zapobiegającej Nadużyciom (GAAR). GAAR ma zapobiegać powstawaniu i wykorzystywaniu sztucznych struktur prawnych tworzonych w celu uniknięcia zapłaty podatku w Polsce. GAAR definiuje unikanie opodatkowania, jako czynność dokonaną przede wszystkim w celu osiągnięcia korzyści podatkowej, sprzecznej w danych okolicznościach z przedmiotem i celem przepisy ustawy podatkowej. Zgodnie z GAAR taka czynność nie skutkuje osiągnięciem korzyści podatkowej, jeżeli sposób działania był sztuczny. Wszelkie występowanie (i) nieuzasadnionego dzielenia operacji, (ii) angażowania podmiotów pośredniczących mimo braku uzasadnienia ekonomicznego lub gospodarczego, (iii) elementów wzajemnie się znoszących lub kompensujących oraz (iv) inne działania o podobnym działaniu do wcześniej wspomnianych, mogą być potraktowane jako przesłanka istnienia sztucznych czynności podlegających przepisom GAAR. Nowe regulacje będą wymagać znacznie większego osądu przy ocenie skutków podatkowych poszczególnych transakcji.

Klauzulę GAAR należy stosować w odniesieniu do transakcji dokonanych po jej wejściu w życie oraz do transakcji, które zostały przeprowadzone przed wejściem w życie klauzuli GAAR, ale dla których po dacie wejścia klauzuli w życie korzyści były lub są nadal osiągane. Wdrożenie powyższych przepisów umożliwi polskim organom kontroli podatkowej kwestionowanie realizowanych przez podatników prawnych ustaleń i porozumień, takich jak restrukturyzacja i reorganizacja grupy.

Grupa ujmuje i wycenia aktywa lub zobowiązania z tytułu bieżącego i odroczonego podatku dochodowego przy zastosowaniu wymogów MSR 12 Podatek dochodowy w oparciu o zysk (stratę podatkową), podstawę opodatkowania, nierozliczone straty podatkowe, niewykorzystane ulgi podatkowe i stawki podatkowe, uwzględniając ocenę niepewności związanych z rozliczeniami podatkowymi.

Gdy istnieje niepewność co do tego, czy i w jakim zakresie organ podatkowy będzie akceptował poszczególne rozliczenia podatkowe transakcji, Grupa ujmuje te rozliczenia uwzględniając ocenę niepewności.

6. Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z zasadą kosztu historycznego, zmodyfikowaną dla instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej.

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe jest przedstawione w złotych polskich („PLN”), a wszystkie wartości, o ile nie wskazano inaczej, podane są w tysiącach złotych.

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez spółki Grupy w okresie co najmniej 12 miesięcy po dniu bilansowym, czyli 31 grudnia 2016 roku.

Najistotniejszym czynnikiem mającym wpływ na kontynuację działalności Grupy Kapitałowej RAFAKO S.A. jest sytuacja finansowa jednostki dominującej. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez Grupę w okresie co najmniej 12 miesięcy po dniu bilansowym, czyli 31 grudnia 2016 roku.

Kluczową kwestią z perspektywy możliwości kontynuowania działalności Grupy jest zapewnienie odpowiedniego portfela zamówień oraz utrzymanie płynności finansowej, w tym przede wszystkim zapewnienie wystarczających źródeł ich finansowania.

Analizując sytuację finansową Grupy należy zwrócić uwagę na następujące elementy: w roku obrotowym zakończonym dnia 31 grudnia 2016 roku jednostka dominująca rozpoznała 738 milionów złotych przychodów ze sprzedaży oraz 62 miliony straty netto, dodatkowo na dzień 31 grudnia 2016 roku jednostka dominująca prezentuje 101 milionów złotych aktywów obrotowych netto, w tym 66 milionów złotych środków pieniężnych. Stosunkowo niższy poziom przychodów w 2016 roku w porównaniu do roku 2015 został spowodowany w istotnej części z powodu przesunięcia kilku mniejszych projektów na rok 2017 oraz niewielkiego zaawansowania kontraktu zdobytego w II półroczu 2016 roku (budowa bloku kogeneracyjnego opalanego biopaliwem, składającego się z kotłów ze złożem fluidalnym, instalacji składowania i podawania biopaliwa oraz systemu oczyszczania spalin dla JSC Vilniaus Kogeneracine Jegaine o wartości 150 milionów euro netto). Poziom marży operacyjnej za 2016 rok jest również niższy, niemniej jednak jest to związane głównie z rozpoznananiem istotnych strat na trzech spośród realizowanych kontraktów, z których jeden został zakończony w 2016 roku, natomiast na pozostałych dwóch kontraktach w wyniku weryfikacji założeń odnośnie przyszłych przychodów i kosztów związanych z tymi kontraktami dokonano korekt w wycenie tych kontraktów co spowodowało spadek marży operacyjnej.

W okresie 12 miesięcy 2016 roku jednostka dominująca, zgodnie z założeniami, doprowadziła do podpisania w dniu 30 czerwca 2016 roku z PKO BP S.A. aneksu wydłużającego okres spłaty kredytu bankowego w kwocie 150 milionów złotych do dnia 30 czerwca 2017 roku, podpisania umowy z mBank dotyczącej udzielenia przez ten bank gwarancji związanych z realizacją projektu Jaworzno, a także podpisała aneks z TAURON Wytwarzanie S.A. dotyczący przyspieszenia kamieni milowych na tym projekcie. Działania te zostały zrealizowane zgodnie z założeniami Zarządu jednostki dominującej i pozytywnie wpłynęły na sytuację płynnościową Grupy.

Istotnym elementem analizy jednostki dominującej jest przygotowana przez Zarząd jednostki dominującej prognoza rachunku wyników i przepływów pieniężnych na rok 2017 (oraz na kolejne okresy). Spośród założeń prognozy na rok 2017 kluczowe odnoszą się do:

- wzrostu przychodów - założenie to oparte jest na posiadanym portfelu zamówień (który w znaczący sposób wypełnia założenia poziomu przychodów) oraz zdobyciu istotnego poziomu nowych kontraktów. Dodatkowo spółka RAFAKO S.A. przeprowadziła analizę wrażliwości, która wykazała, iż w przypadku niespełnienia budżetowanego poziomu przychodów o 20%, nie będzie to miało negatywnego wpływu na płynność finansową jednostki dominującej, w szczególności mając na uwadze fakt, iż nowe kontrakty często w pierwszej fazie ich realizacji wymagają istotnego zaangażowania w ich finansowanie, a także mając na uwadze poziom posiadanych środków pieniężnych na początek 2017 roku. Zarząd RAFAKO S.A. prowadzi działania zmierzające do osiągnięcia w 2017 roku dodatniej rentowności oraz dalszej poprawy sytuacji płynnościowej. Plany oparte są na przewidywanej realizacji podpisanych kontraktów, które zabezpieczają znaczącą część prognozowanej sprzedaży oraz na zamówieniach, jakie jednostka dominująca musi pozyskać w ciągu 2017 roku, aby zrealizować w pełni budżet przychodowy,
- terminowej realizacji kontraktów, które RAFAKO S.A. posiada w swoim portfelu, w szczególności terminowej realizacji przepływów finansowych związanych z realizacją tych kontraktów,
- realizacji kontraktów, które jednostka dominująca posiada w swoim portfelu na poziomie zakładanej obecnie marży, w szczególności brak pogłębiania się strat już rozpoznanych na niektórych kontraktach,
- kontynuacji działań zmierzających do utrzymania oraz zwiększenia portfela zamówień,
- zakładanego elastycznego poziomu nakładów inwestycyjnych, który jest możliwy do ograniczenia w istotnym zakresie,
- braku istotnych ograniczeń ze strony instytucji finansowych w dostępie jednostki dominującej do niezbędnych gwarancji finansowych wymaganych w procesie zdobywania zamówień i ich realizacji, oraz przedłużenia finansowania działalności RAFAKO S.A. w formie kredytu bankowego po dniu 30 czerwca 2017 roku.

Pomimo niższego niż wcześniej zakładano poziomu sprzedaży i wyniku finansowego za 2016 rok, mając na uwadze strukturę aktywów obrotowych netto jednostki dominującej, lepsze wykonanie zakładanych przepływów pieniężnych, posiadany stan środków pieniężnych, jak również stan portfela zamówień, a także przygotowany na 2017 rok rachunek przepływów pieniężnych, Zarząd jednostki dominującej nie stwierdza na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego istotnych zagrożeń w zakresie możliwości kontynuacji działalności w dającej się przewidzieć przyszłości. W związku z powyższym niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez Grupę w dającej się przewidzieć przyszłości.

Ocenę sytuacji RAFAKO S.A. (pomimo ograniczeń określonych w nocie) należy także uzupełnić o bardzo dobrą sytuację finansową spółki E003B7 sp. z o.o. (która realizuje około 88,7% projektu Jaworzno 910MW o wartości około 4,5 miliarda złotych, i która osiągnęła przychody ze sprzedaży za 2016 rok w wysokości 1,1 miliarda złotych, przy wyniku netto 68 milionów złotych i aktywach obrotowych netto w wysokości 103 milionów złotych, oraz braku istotnych ryzyk związanych z realizacją tego projektu). W tym miejscu należy również zwrócić uwagę, iż po dniu 31 grudnia 2016 roku Spółka zawarła aneks z TAURON Wytwarzanie S.A. dotyczący realizacji projektu Jaworzno, na mocy którego m.in. cena kontraktowa zostanie zwiększona o kwotę 71 milionów złotych oraz termin realizacji projektu zostanie wydłużony o 8 miesięcy.

6.1. Oświadczenie o zgodności

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej („MSSF”) zatwierdzonymi przez UE („MSSF UE”). Na dzień zatwierdzenia niniejszego sprawozdania do publikacji, biorąc pod uwagę toczący się w UE proces wprowadzania MSSF oraz prowadzoną przez Grupę działalność, w zakresie stosowanych przez Spółki Grupy zasad rachunkowości, MSSF różnią się od MSSF UE.

Grupa skorzystała z możliwości, występującej w przypadku stosowania MSSF UE, zastosowania zmian do MSR 19 oraz Zmian wynikających z przeglądu MSSF - Cykl 2010-2012 od okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2016 roku.

MSSF UE obejmują standardy i interpretacje zaakceptowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości („RMSR”) oraz Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej („KIMSF”).

Grupa zastosowała MSSF według stanu obowiązującego dla sprawozdań finansowych za rok rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku.

6.2. Waluta funkcjonalna i waluta sprawozdań finansowych

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy zostało przedstawione w PLN. Walutami funkcjonalnymi jednostki dominującej oraz jednostek zależnych, za wyjątkiem RAFAKO Engineering Solution doo. oraz RAFAKO Hungary Kft., jest złoty polski. Walutą funkcjonalną RAFAKO Engineering Solution doo. jest dinar serbski, natomiast spółki RAFAKO Hungary Kft. forint węgierski. Pozycje sprawozdania finansowego spółek zagranicznych są przeliczane przy użyciu odpowiednich kursów wymiany na walutę prezentacji Grupy Kapitałowej RAFAKO.

Grupa stosuje metodę konsolidacji bezpośredniej i wybrała sposób rozliczania zysków lub strat z przeliczenia, który jest zgodny z tą metodą.

7. Istotne zasady rachunkowości

7.1. Zasady konsolidacji

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmuje sprawozdanie finansowe RAFAKO S.A. oraz sprawozdania finansowe jednostek przez nią kontrolowanych (zależnych) sporządzone każdorazowo za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku.

Sprawozdania finansowe jednostek zależnych po uwzględnieniu korekt doprowadzających do zgodności z MSSF sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy co sprawozdanie jednostki dominującej, przy wykorzystaniu spójnych zasad rachunkowości, w oparciu o jednolite zasady rachunkowości zastosowane dla transakcji i zdarzeń gospodarczych o podobnym charakterze. W celu eliminacji jakichkolwiek rozbieżności w stosowanych zasadach rachunkowości wprowadza się korekty.

Wszystkie znaczące salda i transakcje pomiędzy spółkami Grupy, w tym niezrealizowane zyski wynikające z transakcji w ramach Grupy, zostały w całości wyeliminowane. Niezrealizowane straty są eliminowane chyba, że dowodzą wystąpienia utraty wartości.

Jednostki zależne podlegają konsolidacji w okresie od dnia objęcia nad nimi kontroli przez Grupę, a przestają być konsolidowane od dnia ustania kontroli. Sprawowanie kontroli przez jednostkę dominującą ma miejsce, wtedy gdy:

- posiada władzę nad danym podmiotem,
- podlega ekspozycji na zmienne zwroty lub posiada prawa do zmiennych zwrotów z tytułu swojego zaangażowania w danej jednostce,
- ma możliwość wykorzystania władzy w celu kształtowania poziomu generowanych zwrotów.

Jednostka dominująca weryfikuje fakt sprawowania kontroli nad innymi jednostkami, jeżeli wystąpiła sytuacja wskazująca na zmianę jednego lub kilku z wyżej wymienionych warunków sprawowania kontroli.

W sytuacji, gdy spółka posiada mniej niż większość praw głosów w danej jednostce, ale posiadane prawa głosu są wystarczające do jednostronnego kierowania istotnymi działaniami tej jednostki, oznacza to, że sprawuje nad nią władzę. W momencie obecnym czy prawa głosu w danej jednostce są wystarczające dla zapewnienia władzy, Grupa analizuje wszystkie istotne okoliczności, w tym:

- wielkość posiadanego pakietu praw głosu w porównaniu do rozmiaru udziałów i stopnia rozproszenia praw głosu posiadanych przez innych udziałowców;
- potencjalne prawa głosu posiadane przez Spółkę, innych udziałowców lub inne strony;
- prawa wynikające z innych ustaleń umownych; a także
- dodatkowe okoliczności, które mogą dowodzić, że jednostka dominująca posiada lub nie posiada możliwości kierowania istotnymi działaniami w momentach podejmowania decyzji, w tym schematy głosowania zaobserwowane na poprzednich zgromadzeniach udziałowców.

Zmiany w udziale własnościowym jednostki dominującej, które nie skutkują utratą kontroli nad jednostką zależną są ujmowane jako transakcje kapitałowe. W takich przypadkach w celu odzwierciedlenia zmian we względnych udziałach w jednostce zależnej Grupa dokonuje korekty wartości bilansowej udziałów kontrolujących oraz udziałów niekontrolujących. Wszelkie różnice pomiędzy kwotą korekty udziałów niekontrolujących a wartością godziwą kwoty zapłaconej lub otrzymanej odnoszone są na kapitał własny i przypisywane do właścicieli jednostki dominującej.

7.2. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych oraz wspólnych przedsięwzięciach

Jednostki stowarzyszone są to jednostki, na które jednostka dominująca bezpośrednio lub poprzez spółki zależne wywiera znaczący wpływ i które nie są ani jej jednostkami zależnymi, ani wspólnymi przedsięwzięciami.

Wspólne przedsięwzięcia to ustalenia umowne, na mocy których dwie lub więcej stron podejmuje działalność gospodarczą podlegającą współkontrolom.

Rok obrotowy jednostek stowarzyszonych, wspólnych przedsięwzięć i jednostki dominującej jest jednakowy. Spółki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia stosują zasady rachunkowości zawarte w Ustawie. Przed obliczeniem udziału w aktywach netto jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć dokonuje się odpowiednich korekt w celu doprowadzenia danych finansowych tych jednostek do zgodności z MSSF stosowanymi przez Grupę.

W okresach sprawozdawczych objętych niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadziły wspólnych przedsięwzięć z innymi jednostkami gospodarczymi.

7.3. Udziały we wspólnych działaniach

Wspólne działania to rodzaj wspólnego ustalenia umownego, w którym strony sprawujące współkontrolę mają prawa do aktywów netto oraz obowiązki wynikające z zobowiązań tego ustalenia. Współkontrola to określony w umowie podział kontroli nad działalnością gospodarczą, który ma miejsce gdy strategiczne decyzje finansowe i operacyjne związane z tą działalnością wymagają wspólnej zgody stron posiadających współkontrolę.

Jeśli jednostka będąca częścią Grupy prowadzi działalność w ramach wspólnych działań, to Grupa jako strona tego działania ujmuje w związku z posiadaniem w nim udziału następujące pozycje:

- Aktywa, w tym swój udział w aktywach stanowiących współwłasność;
- Zobowiązania, w tym swój udział we wspólnie podjętych zobowiązaniach;
- Przychody ze sprzedaży swojego udziału w produktach wytwarzanych przez wspólne działanie;
- Swój udział w przychodach ze sprzedaży produktów wspólnego działania;
- Poniesione koszty, w tym swój udział w kosztach ponoszonych wspólnie.

Grupa rozlicza aktywa, zobowiązania, przychody i koszty związane ze swoimi udziałami we wspólnych działaniach zgodnie z odpowiednimi MSSF dotyczącymi poszczególnych składników aktywów, zobowiązań, przychodów i kosztów.

Jeżeli jednostka należąca do Grupy zawiera transakcje ze wspólnym działaniem, którego stroną jest inna jednostka nie należąca do grupy, uznaje się, że Grupa zawarła transakcję z innymi stronami wspólnego działania, a zyski i straty jakie wynikają z tej transakcji ujmuje się w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy tylko w zakresie dotyczącym udziału drugiej strony we wspólnym działaniu.

W przypadku gdy jednostka należąca do Grupy zawiera transakcję ze wspólnym działaniem, w którym inna jednostka należąca do Grupy jest stroną, Grupa nie ujmuje swojego udziału w zyskach i stratach do momentu odsprzedaży tych aktywów stronie trzeciej.

7.4. Wycena do wartości godziwej

Grupa wycenia instrumenty finansowe takie jak instrumenty dostępne do sprzedaży oraz instrumenty pochodne w wartości godziwej na każdy dzień bilansowy.

Wartość godziwa jest rozumiana jako cena, która byłaby otrzymana ze sprzedaży składnika aktywów, bądź zapłacona w celu przeniesienia zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach zbycia składnika aktywów między uczestnikami rynku na dzień wyceny w aktualnych warunkach rynkowych. Wycena wartości godziwej opiera się na założeniu, że transakcja sprzedaży składnika aktywów lub przeniesienia zobowiązania odbywa się albo:

- na głównym rynku dla danego składnika aktywów bądź zobowiązania,
- w przypadku braku głównego rynku, na najkorzystniejszym rynku dla danego składnika aktywów lub zobowiązania.

Zarówno główny jak i najbardziej korzystny rynek muszą być dostępne dla Grupy.

Wartość godziwa składnika aktywów lub zobowiązania jest mierzona przy założeniu, że uczestnicy rynku przy ustalaniu ceny składnika aktywów lub zobowiązania działają w swoim najlepszym interesie gospodarczym.

Wycena wartości godziwej składnika aktywów niefinansowych uwzględnia zdolność uczestnika rynku do wytworzenia korzyści ekonomicznych poprzez jak największe i najlepsze wykorzystanie składnika aktywów lub jego zbycie innemu uczestnikowi rynku, który zapewniłby jak największe i jak najlepsze wykorzystanie tego składnika aktywów.

Grupa stosuje techniki wyceny, które są odpowiednie do okoliczności i w przypadku których są dostępne dostateczne dane do wyceny wartości godziwej, przy maksymalnym wykorzystaniu odpowiednich obserwowalnych danych wejściowych i minimalnym wykorzystaniu nieobserwowalnych danych wejściowych.

Wszystkie aktywa oraz zobowiązania, które są wyceniane do wartości godziwej lub ich wartość godziwa jest ujawniana w sprawozdaniu finansowym są klasyfikowane w hierarchii wartości godziwej w sposób opisany poniżej na podstawie najniższego poziomu danych wejściowych który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej traktowanej jako całość:

- Poziom 1 – Notowane (nieskorygowane) ceny rynkowe na aktywnym rynku dla identycznych aktywów lub zobowiązań,
- Poziom 2 – Techniki wyceny dla których najniższy poziom danych wejściowych, który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej jako całości jest bezpośrednio bądź pośrednio obserwowalny,
- Poziom 3 – Techniki wyceny dla których najniższy poziom danych wejściowych, który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej jako całości jest nieobserwowalny.

Na każdą datę bilansową, w przypadku aktywów i zobowiązań występujących na poszczególne daty bilansowe w sprawozdaniu finansowym Grupa ocenia, czy miały miejsce transfery między poziomami hierarchii poprzez ponowną ocenę klasyfikacji do poszczególnych poziomów, kierując się istotnością danych wejściowych z najniższego poziomu, który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej traktowanej jako całość.

Podsumowanie istotnych zasad rachunkowości dotyczących wyceny do wartości godziwej.

Zarząd jednostki dominującej określa zasady i procedury dotyczące zarówno systematycznego wyceniania do wartości godziwej np. nieruchomości inwestycyjnych oraz nienotowanych aktywów finansowych, jak i wycen jednorazowych np. w przypadku aktywów przeznaczonych do sprzedaży w działalności zaniechanej.

Na potrzeby ujawnienia wyników wyceny do wartości godziwej Grupa ustaliła klasy aktywów i zobowiązań na podstawie rodzaju, cech i ryzyka związanego z poszczególnymi składnikami aktywów i zobowiązań oraz poziom w hierarchii wartości godziwej, jak opisano powyżej.

7.5. Połączenia z jednostkami gospodarczymi pod wspólną kontrolą

Połączenia z jednostkami znajdującymi się pod wspólną kontrolą, przy założeniu istnienia treści ekonomicznej transakcji, ujmowane są w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym metodą przejęcia zgodnie z MSSF 3.

7.6. Przeliczanie pozycji wyrażonych w walucie obcej

Walutą pomiaru i walutą sprawozdawczą niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego jest złoty polski.

Transakcje wyrażone w walutach innych niż polski złoty są przeliczane na złote polskie przy zastosowaniu kursu obowiązującego w dniu zawarcia transakcji.

Na dzień bilansowy aktywa i zobowiązania pieniężne wyrażone w walutach innych niż polski złoty są przeliczane na złote polskie przy zastosowaniu odpowiednio obowiązującego na koniec okresu sprawozdawczego średniego kursu ustalonego dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski. Powstałe z przeliczenia różnice kursowe ujmowane są odpowiednio w pozycji przychodów (kosztów) finansowych, zrealizowane oraz naliczone różnice kursowe od należności z tytułu dostaw i usług w przychodach ze sprzedaży, zrealizowane oraz naliczone różnice kursowe od zobowiązań z tytułu dostaw i usług w koszcie wytworzenia lub w przypadkach określonych zasadami (polityką) rachunkowości, kapitalizowane w wartości aktywów. Aktywa i zobowiązania niepieniężne ujmowane według kosztu historycznego wyrażonego w walucie obcej są wykazywane po kursie historycznym z dnia transakcji. Aktywa i zobowiązania niepieniężne ujmowane według wartości godziwej wyrażonej w walucie obcej są przeliczane po kursie z dnia dokonania wyceny do wartości godziwej. Zyski lub straty wynikające z przeliczenia aktywów i zobowiązań niepieniężnych ujmowanych w wartości godziwej są ujmowane zgodnie z ujęciem zysku lub straty z tytułu zmiany wartości godziwej (czyli odpowiednio w innych całkowitych dochodach lub w zysku lub stracie w zależności od tego gdzie ujmowana jest zmiana wartości godziwej).

Kursy walutowe przyjęte dla potrzeb wyceny bilansowej:

	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
USD	4,1793	3,9011
EUR	4,4240	4,2615
GBP	5,1445	5,7862
CHF	4,1173	3,9394
SEK	0,4619	0,4646
TRY	1,1867	1,3330

Walutą funkcjonalną zagranicznych jednostek zależnych jest RSD (dinar serbski) oraz HUF (forint węgierski). Na koniec okresu sprawozdawczego aktywa i zobowiązania tych zagranicznych jednostek zależnych są przeliczane na walutę prezentacji Grupy po kursie obowiązującym na koniec okresu sprawozdawczego, a ich sprawozdania z całkowitych dochodów są przeliczane po średnim ważonym kursie wymiany za dany okres obrotowy. Różnice kursowe powstałe w wyniku takiego przeliczenia są ujmowane w innych całkowitych dochodach i akumulowane w oddzielnej pozycji kapitału własnego. W momencie zbycia podmiotu zagranicznego, zakumulowane odroczone różnice kursowe ujęte w kapitale własnym, dotyczące danego podmiotu zagranicznego, są ujmowane w zysku lub stracie.

Średnie ważne kursy wymiany za poszczególne okresy obrotowe kształtowały się następująco:

	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
RSD	0,0355	0,0349
HUF	0,0105	0,0136

7.7. Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe wykazywane są według ceny nabycia/kosztu wytworzenia pomniejszonych o umorzenie oraz wszelkie odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Wartość początkowa środków trwałych obejmuje ich cenę nabycia powiększoną o wszystkie koszty bezpośrednio związane z zakupem i przystosowaniem składnika majątku do stanu zdatnego do używania. W skład kosztu wchodzi również koszt wymiany części składowych maszyn i urządzeń w momencie poniesienia, jeśli spełnione są kryteria rozpoznania. Koszty poniesione po dacie oddania środka trwałego do używania, takie jak koszty konserwacji i napraw, obciążają rachunek zysków i strat w momencie ich poniesienia.

Na dzień nabycia składnika rzeczowych aktywów trwałych są identyfikowane i wyodrębniane wszystkie istotne elementy wchodzące w skład danego składnika aktywów, mające różny okres ekonomicznej użyteczności (komponenty). Częścią składową są również koszty generalnych remontów.

Podstawę naliczania odpisów amortyzacyjnych stanowi cena nabycia lub koszt wytworzenia środka trwałego pomniejszone o jego wartość rezydualną. Rozpoczęcie amortyzacji następuje, gdy składnik jest dostępny do użytkowania.

Amortyzacja środków trwałych następuje na podstawie planu amortyzacji określającego przewidywany okres użytkowania środka trwałego. Zastosowana metoda amortyzacji odzwierciedla tryb konsumowania przez jednostkę gospodarczą korzyści ekonomicznych ze składnika aktywów.

Amortyzacja jest naliczana metodą liniową przez szacowany okres użytkowania danego składnika aktywów, wynoszący:

Typ	Stawka amortyzacyjna	Okres
Grunty (prawa wieczystego użytkowania)	–	–
Budynki i budowle	od 1,54 % do 50,00 %	od 2 do 65 lat
Maszyny i urządzenia techniczne	od 3,33 % do 50,00%	od 2 do 30 lat
Urządzenia biurowe	od 10,00 % do 50,00%	od 2 do 10 lat
Środki transportu	od 6,67 % do 50,00 %	od 2 do 15 lat
Komputery	od 14,29 % do 50,00 %	od 2 do 7 lat

Do rzeczowych aktywów trwałych Grupa zalicza prawo wieczystego użytkowania gruntów. Ze względu na brak przesłanek wskazujących na cofnięcie lub brak możliwości odnowienia prawa wieczystego użytkowania działek gruntów położonych głównie na terenie zakładów produkcyjnych jednostek, podjęto decyzję o zakwalifikowaniu ww. prawa jako składnika rzeczowych aktywów trwałych nie podlegających amortyzacji tak jak w przypadku gruntów.

Dana pozycja rzeczowych aktywów trwałych jest usuwana ze sprawozdania z sytuacji finansowej po dokonaniu jej zbycia lub w przypadku, gdy nie są spodziewane żadne ekonomiczne korzyści wynikające z dalszego użytkowania takiego składnika aktywów. Wszelkie zyski lub straty wynikające z usunięcia danego składnika aktywów ze sprawozdania z sytuacji finansowej (obliczone jako różnica pomiędzy ewentualnymi wpływami ze sprzedaży netto a wartością bilansową danej pozycji) są ujmowane w wyniku okresu, w którym dokonano takiego usunięcia.

Inwestycje rozpoczęte dotyczą środków trwałych będących w toku budowy lub montażu i są wykazywane według cen nabycia lub kosztu wytworzenia, pomniejszonych o ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Środki trwałe w budowie nie podlegają amortyzacji do czasu zakończenia budowy i przekazania środka trwałego do użytkowania.

Na koniec każdego roku obrotowego Grupa przeprowadza weryfikację środków trwałych pod kątem utraty wartości, przyjętego okresu ekonomicznej użyteczności oraz zastosowanej metody amortyzacji i, w razie konieczności, dokonuje stosownych korekt księgowych, mających wpływ na okres bieżący lub lata przyszłe. Jeżeli Spółka dokonuje remontu środka trwałego, który spełnia kryteria jego ujmowania w wartości aktywów, wówczas koszt remontu jest ujmowany jako składnik rzeczowych aktywów trwałych.

7.8. Wartości niematerialne

Wartości niematerialne nabyte w oddzielnej transakcji lub wytworzone (jeżeli spełniają kryteria rozpoznania dla kosztów prac rozwojowych) wycenia się przy początkowym ujęciu odpowiednio w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia. Cena nabycia aktywów niematerialnych nabytych w transakcji połączenia jednostek jest równa ich wartości godziwej na dzień połączenia. Po ujęciu początkowym, wartości niematerialne są wykazywane w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia pomniejszonym o umorzenie i odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Nakłady poniesione na wartości niematerialne wytworzone we własnym zakresie, z wyjątkiem aktywowanych nakładów poniesionych na prace rozwojowe, nie są aktywowane i są ujmowane w kosztach okresu, w którym zostały poniesione.

Grupa ustala, czy okres użytkowania wartości niematerialnych jest określony czy nieokreślony. Wartości niematerialne o określonym okresie użytkowania są amortyzowane przez okres użytkowania oraz poddawane testom na utratę wartości każdorazowo, gdy istnieją przesłanki wskazujące na utratę ich wartości. Okres i metoda amortyzacji wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania są weryfikowane przynajmniej na koniec każdego roku obrotowego. Zmiany w oczekiwanym okresie użytkowania lub oczekiwanym sposobie konsumowania korzyści ekonomicznych pochodzących z danego składnika aktywów są ujmowane poprzez zmianę odpowiednio okresu lub metody amortyzacji, i traktowane jak zmiany wartości szacunkowych. Odpis amortyzacyjny składników wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania ujmuje się w rachunku zysków i strat w ciężar tej kategorii, która odpowiada funkcji danego składnika wartości niematerialnych.

Z wyjątkiem prac rozwojowych, wartości niematerialne wytworzone przez jednostkę we własnym zakresie nie są ujmowane w aktywach, a nakłady poniesione na ich wytworzenie są ujmowane w ciężar rachunku zysków i strat za ten rok, w którym zostały poniesione.

Wartości niematerialne o nieokreślonym okresie użytkowania oraz te, które nie są użytkowane są corocznie poddawane są testowi na utratę wartości, w odniesieniu do poszczególnych aktywów lub na poziomie ośrodka wypracowującego środki pieniężne. W przypadku pozostałych wartości niematerialnych ocenia się co roku, czy wystąpiły przesłanki, które mogą świadczyć o utracie ich wartości. Okresy użytkowania są także poddawane corocznej weryfikacji, a w razie potrzeby, korygowane z efektem od początku roku obrotowego.

Do wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania stosuje się metodę liniową amortyzacji.

Okres amortyzacji wartości niematerialnych wynosi od 2 do 10 lat.

Zyski lub straty wynikające z usunięcia wartości niematerialnych ze sprawozdania z sytuacji finansowej są wyceniane według różnicy pomiędzy wpływami ze sprzedaży netto a wartością bilansową danego składnika aktywów i są ujmowane w rachunku zysków i strat w momencie jego wyksięgowania.

Koszty prac badawczych i rozwojowych

Koszty prac badawczych są odpisywane do rachunku zysków i strat w momencie poniesienia. Nakłady poniesione na prace rozwojowe wykonane w ramach danego przedsięwzięcia są przenoszone na kolejny okres, jeżeli można uznać, że zostaną one w przyszłości odzyskane. Po początkowym ujęciu nakładów na prace rozwojowe, stosuje się model kosztu historycznego wymagający, aby składniki aktywów były ujmowane według cen nabycia/kosztów wytworzenia pomniejszonych o skumulowaną amortyzację i skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Wszelkie nakłady przeniesione na kolejny okres są amortyzowane przez przewidywany okres uzyskiwania przychodów ze sprzedaży z danego przedsięwzięcia.

Koszty prac rozwojowych są poddawane ocenie pod kątem ewentualnej utraty wartości corocznie – jeśli składnik aktywów nie został jeszcze oddany do użytkowania, lub częściej – gdy w ciągu okresu sprawozdawczego pojawi się przesłanka utraty wartości wskazująca na to, że ich wartość bilansowa może nie być możliwa do odzyskania.

Podsumowanie zasad stosowanych w odniesieniu do wartości niematerialnych Grupy przedstawia się następująco:

	Patenty i licencje	Oprogramowanie komputerowe
Okresy użytkowania	Dla patentów i licencji użytkowanych na podstawie umowy zawartej na czas określony, przyjmuje się ten okres uwzględniając dodatkowy okres, na który użytkowanie może być przedłużone.	2 – 5 lat
Wykorzystana metoda	Amortyzowane przez okres umowy (5-10 lat) - metodą liniową	Amortyzowane metodą liniową.
Wewnętrznie wytworzone lub nabyte	Nabyte	Nabyte
Weryfikacja pod kątem utraty wartości / badanie wartości odzyskiwalnej	Coroczna ocena czy wystąpiły przesłanki świadczące o wystąpieniu utraty wartości.	Coroczna ocena czy wystąpiły przesłanki świadczące o wystąpieniu utraty wartości.

Zyski lub straty wynikające z usunięcia aktywów niematerialnych z bilansu są kalkulowane jako różnica pomiędzy wpływami ze sprzedaży netto a wartością bilansową danego składnika aktywów i są ujmowane w zysku lub stracie w momencie ich usunięcia z bilansu.

7.9. Wartość firmy

Wartość firmy z tytułu przejęcia jednostki jest początkowo ujmowana według ceny nabycia stanowiącej kwotę nadwyżki

- sumy:
 - (i) przekazanej zapłaty,
 - (ii) kwoty wszelkich niekontrolujących udziałów w jednostce przejmowanej oraz
 - (iii) w przypadku połączenia jednostek realizowanego etapami wartości godziwej na dzień przejęcia udziału w kapitale jednostki przejmowanej, należącego poprzednio do jednostki przejmującej.
- nad wartością godziwą netto ustaloną na dzień przejęcia wartości możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań.

Po początkowym ujęciu, wartość firmy jest wykazywana według ceny nabycia pomniejszonej o wszelkie skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Test na utratę wartości przeprowadza się raz na rok lub częściej, jeśli wystąpią ku temu przesłanki. Wartość firmy nie podlega amortyzacji.

Na dzień przejęcia nabyta wartość firmy jest alokowana do każdego z ośrodków wypracowujących środki pieniężne, które mogą skorzystać z synergii połączenia. Każdy ośrodek, lub zespół ośrodków, do którego została przypisana wartość firmy:

- odpowiada najniższemu poziomowi w Spółce, na którym wartość firmy jest monitorowana na wewnętrzne potrzeby zarządcze oraz
- jest nie większy niż jeden segment operacyjny określony zgodnie z MSSF 8 Segmenty operacyjne.

Odpis z tytułu utraty wartości ustalany jest poprzez oszacowanie odzyskiwalnej wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego została alokowana dana wartość firmy. W przypadku, gdy odzyskiwalna wartość ośrodka wypracowującego środki pieniężne jest niższa niż wartość bilansowa, ujęty zostaje odpis z tytułu utraty wartości. W przypadku, gdy wartość firmy stanowi część ośrodka wypracowującego środki pieniężne i dokonana zostanie sprzedaż części działalności w ramach tego ośrodka, przy ustalaniu zysków lub strat ze sprzedaży takiej działalności wartość firmy związana ze sprzedaną działalnością zostaje włączona do jej wartości bilansowej. W takich okolicznościach sprzedana wartość firmy jest ustalana na podstawie względnej wartości sprzedanej działalności i wartości zachowanej części ośrodka wypracowującego środki pieniężne.

7.10. Nieruchomości inwestycyjne

Początkowe ujęcie nieruchomości inwestycyjnych następuje według ceny nabycia z uwzględnieniem kosztów transakcji. Wartość bilansowa nieruchomości inwestycyjnych obejmuje koszt wymiany części składowej nieruchomości inwestycyjnej w chwili jego poniesienia, o ile spełnione są kryteria ujmowania, i nie obejmuje kosztów bieżącego utrzymania tych nieruchomości.

Po początkowym ujęciu, nieruchomości inwestycyjne są wykazywane według wartości godziwej. Zyski lub straty wynikające ze zmian wartości godziwej nieruchomości inwestycyjnych są ujmowane w zysku lub stracie w tym okresie, w którym powstały.

Nieruchomości inwestycyjne są usuwane z bilansu w przypadku ich zbycia lub w przypadku stałego wycofania danej nieruchomości inwestycyjnej z użytkowania, gdy nie są spodziewane żadne przyszłe korzyści z jej sprzedaży. Wszelkie zyski lub straty wynikające z usunięcia nieruchomości inwestycyjnej z bilansu są ujmowane w zysku lub stracie w tym okresie, w którym dokonano takiego usunięcia.

Przeniesienia aktywów do nieruchomości inwestycyjnych dokonuje się tylko wówczas, gdy następuje zmiana sposobu ich użytkowania potwierdzona przez zakończenie użytkowania składnika aktywów przez właściciela lub zawarcie umowy leasingu operacyjnego. Jeżeli składnik aktywów wykorzystywany przez właściciela - Spółkę staje się nieruchomością inwestycyjną, Grupa stosuje zasady opisane w części Rzeczowe aktywa trwałe aż do dnia zmiany sposobu użytkowania tej nieruchomości. W przypadku przeniesienia aktywów z zapasów do nieruchomości inwestycyjnych, różnicę między wartością godziwą nieruchomości ustaloną na ten dzień przeniesienia a jej poprzednią wartością bilansową ujmuje się w zysku lub stracie.

W przypadku przeniesienia nieruchomości inwestycyjnej do aktywów wykorzystywanych przez właściciela lub do zapasów, domniemany koszt takiego składnika aktywów, który zostanie przyjęty dla celów jego ujęcia w innej kategorii jest równy wartości godziwej nieruchomości ustalonej na dzień zmiany jej sposobu użytkowania.

7.11. Leasing

Umowy leasingu finansowego, które przenoszą na Grupę zasadniczo całe ryzyko i korzyści wynikające z posiadania przedmiotu leasingu, są ujmowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień rozpoczęcia leasingu według niższej z następujących dwóch wartości: wartości godziwej środka trwałego stanowiącego przedmiot leasingu lub wartości bieżącej minimalnych opłat leasingowych. Opłaty leasingowe są rozdzielane pomiędzy koszty finansowe i zmniejszenie salda zobowiązania z tytułu leasingu, w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy odsetek od pozostałego do spłaty zobowiązania. Koszty finansowe są ujmowane w zysku lub stracie, chyba że spełnione są wymogi kapitalizacji.

Środki trwałe użytkowane na mocy umów leasingu finansowego są amortyzowane przez krótszy z dwóch okresów: szacowany okres użytkowania środka trwałego lub okres leasingu.

Umowy leasingowe, zgodnie z którymi leasingodawca zachowuje zasadniczo całe ryzyko i wszystkie pożytki wynikające z posiadania przedmiotu leasingu, zaliczane są do umów leasingu operacyjnego. Opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego ujmowane są jako koszty operacyjne w zysku lub stracie metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Warunkowe opłaty leasingowe są ujmowane jako koszt w okresie, w którym stają się należne.

7.12. Utrata wartości niefinansowych aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy istnieją jakiegokolwiek przesłanki wskazujące na to, że mogła nastąpić utrata wartości któregoś ze składników niefinansowych aktywów trwałych. W razie stwierdzenia, że przesłanki takie zachodzą, lub w razie konieczności przeprowadzenia corocznego testu sprawdzającego, czy nastąpiła utrata wartości, Grupa dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego dany składnik aktywów należy.

Wartość odzyskiwalna składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne odpowiada wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży tego składnika aktywów lub odpowiednio ośrodka wypracowującego środki pieniężne, lub jego wartości użytkowej, zależnie od tego, która z nich jest wyższa. Wartość odzyskiwalną ustala się dla poszczególnych aktywów, chyba że dany składnik aktywów nie generuje samodzielnie wpływów pieniężnych, które w większości są niezależne od tych, które są generowane przez inne aktywa lub grupy aktywów. Jeśli wartość bilansowa składnika aktywów jest wyższa niż jego wartość odzyskiwalna, ma miejsce utrata wartości i dokonuje się wówczas odpisu do ustalonej wartości odzyskiwalnej. Przy szacowaniu wartości użytkowej prognozowane przepływy pieniężne są dyskontowane do ich wartości bieżącej przy zastosowaniu stopy dyskontowej przed uwzględnieniem skutków opodatkowania, która odzwierciedla bieżące rynkowe oszacowanie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko typowe dla danego składnika aktywów. Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości składników majątkowych używanych w działalności kontynuowanej ujmują się w tych kategoriach kosztów, które odpowiadają funkcji składnika aktywów, w przypadku którego stwierdzono utratę wartości.

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy występują przesłanki wskazujące na to, że odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości, który był ujęty w okresach poprzednich w odniesieniu do danego składnika aktywów jest zbędny, lub czy powinien zostać zmniejszony. Jeżeli takie przesłanki występują, Grupa szacuje wartość odzyskiwalną tego składnika aktywów. Poprzednio ujęty odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości ulega odwróceniu wtedy i tylko wtedy, gdy od czasu ujęcia ostatniego odpisu aktualizującego nastąpiła zmiana wartości szacunkowych stosowanych do ustalenia wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów. W takim przypadku, podwyższa się wartość bilansową składnika aktywów do wysokości jego wartości odzyskiwalnej. Podwyższona kwota nie może przekroczyć wartości bilansowej składnika aktywów, jaka zostałaby ustalona (po odjęciu umorzenia), gdyby w ubiegłych latach w ogóle nie ujęto odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości w odniesieniu do tego składnika aktywów. Odwrócenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości składnika aktywów ujmuje się niezwłocznie jako przychód w zysku lub stracie. Po odwróceniu odpisu aktualizującego, w kolejnych okresach odpis amortyzacyjny dotyczący danego składnika jest korygowany w sposób, który pozwala w ciągu pozostałego okresu użytkowania tego składnika aktywów dokonywać systematycznego odpisania jego zweryfikowanej wartości bilansowej pomniejszonej o wartość końcową.

7.13. Koszty finansowania zewnętrznego

Koszty finansowania zewnętrznego, które można przyporządkować nabyciu, budowie lub wytworzeniu dostosowywanego składnika aktywów, są częścią ceny nabycia lub kosztu wytworzenia tego składnika aktywów. Pozostałe koszty finansowania zewnętrznego są ujmowane jako koszt finansowy okresu.

7.14. Odzyskiwalna wartość aktywów długoterminowych

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego Grupa dokonuje oceny aktywów pod kątem istnienia przesłanek wskazujących na utratę ich wartości. W przypadku istnienia takiej przesłanki, dokonuje się formalnego oszacowania wartości odzyskiwalnej. W przypadku, gdy wartość bilansowa danego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne przewyższa jego wartość odzyskiwalną, uznaje się utratę jego wartości i dokonuje odpisu aktualizującego jego wartość do poziomu wartości odzyskiwalnej. Wartość odzyskiwalna jest jedną z dwóch wartości w zależności od tego, która z nich jest wyższa: wartością godziwą pomniejszoną o koszty zbycia lub wartością użytkową danego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne. W przypadku wartości firmy oraz wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania oraz nieoddanych jeszcze do użytkowania Grupa przeprowadza test na utratę wartości. W odniesieniu do wartości firmy corocznie przeprowadzany jest test na utratę wartości. Przeprowadzony na dzień 31 grudnia 2016 roku test nie wykazał utraty wartości formy wykazanej w sprawozdaniu.

7.15. Aktywa finansowe

Aktywa finansowe dzielone są na następujące kategorie:

- aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności,
- aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy,
- pożyczki i należności,
- aktywa finansowe dostępne do sprzedaży.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności są to notowane na aktywnym rynku aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, o określonych lub możliwych do określenia płatnościach oraz ustalonym terminie wymagalności, które Grupa zamierza i ma możliwość utrzymać w posiadaniu do tego czasu, inne niż:

- wyznaczone przy początkowym ujęciu jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy,
- wyznaczone jako dostępne do sprzedaży,
- spełniające definicję pożyczek i należności.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności wyceniane są według zamortyzowanego kosztu przy użyciu metody efektywnej stopy procentowej. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności kwalifikowane są jako aktywa długoterminowe, jeżeli ich zapadalność przekracza 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Składnikiem aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy jest składnik spełniający jeden z poniższych warunków:

- a) jest klasyfikowany jako przeznaczony do obrotu. Składniki aktywów finansowych kwalifikuje się jako przeznaczone do obrotu, jeśli są:
 - nabyte głównie w celu sprzedaży w krótkim terminie,
 - częścią portfela określonych instrumentów finansowych zarządzanych łącznie i co do których istnieje prawdopodobieństwo uzyskania zysku w krótkim terminie,
 - instrumentami pochodnymi, z wyłączeniem instrumentów pochodnych będących elementem rachunkowości zabezpieczeń oraz umów gwarancji finansowych,
- b) został zgodnie z MSR 39 zakwalifikowany do tej kategorii w momencie początkowego ujęcia.

Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy są wyceniane w wartości godziwej uwzględniając ich wartość rynkową na dzień bilansowy bez uwzględnienia kosztów transakcji sprzedaży. Zmiany wartości tych instrumentów finansowych ujmowane są w sprawozdaniu z całkowitych dochodów jako przychody lub koszty finansowe. Jeżeli kontrakt zawiera jeden lub więcej wbudowanych instrumentów pochodnych, cały kontrakt może zostać zakwalifikowany do kategorii aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy. Nie dotyczy to przypadków, gdy wbudowany instrument pochodny nie wpływa istotnie na przepływy pieniężne z kontraktu lub jest rzeczą oczywistą bez przeprowadzania lub po pobieżnej analizie, że gdyby podobny hybrydowy instrument byłby najpierw rozważany, to oddzielenie wbudowanego instrumentu pochodnego byłoby zabronione. Aktywa finansowe mogą być przy pierwotnym ujęciu zakwalifikowane do kategorii wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy, jeżeli poniższe kryteria są spełnione: (i) taka kwalifikacja eliminuje lub znacząco obniża niespójność w zakresie ujmowania lub wyceny (niedopasowanie księgowo); lub (ii) aktywa są częścią grupy aktywów finansowych, które są zarządzane i oceniane w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z udokumentowaną strategią zarządzania ryzykiem; lub (iii) aktywa finansowe zawierają wbudowane instrumenty pochodne, które powinny być oddzielnie ujmowane. Na dzień 31 grudnia 2016 roku do kategorii aktywów wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy Grupa zaliczyła akcje i udziały spółek notowanych na giełdzie oraz instrumenty pochodne.

Pożyczki i należności to niezaliczane do instrumentów pochodnych aktywa finansowe o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach, nienotowane na aktywnym rynku. Zalicza się je do aktywów obrotowych, o ile termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy od dnia bilansowego. Pożyczki udzielone i należności o terminie wymagalności przekraczającym 12 miesięcy od dnia bilansowego zalicza się do aktywów trwałych.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży są to aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, które zostały zaklasyfikowane jako dostępne do sprzedaży lub nienależące do żadnej z wcześniej wymienionych trzech kategorii aktywów. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży są ujmowane według wartości godziwej, powiększonej o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub emisji składnika aktywów finansowych. W przypadku braku notowań giełdowych na aktywnym rynku i braku możliwości wiarygodnego określenia ich wartości godziwej metodami alternatywnymi, aktywa finansowe dostępne do sprzedaży wyceniane są w cenie nabycia skorygowanej o odpis z tytułu utraty wartości. Dodatnią i ujemną różnicę pomiędzy wartością godziwą aktywów dostępnych do sprzedaży (jeśli istnieje cena rynkowa ustalona na aktywnym rynku albo których wartość godziwa może być ustalona w inny wiarygodny sposób), a ich ceną nabycia, po pomniejszeniu o podatek odroczone, ujmuje się w innych całkowitych dochodach. Spadek wartości aktywów dostępnych do sprzedaży spowodowany utratą wartości ujmuje się jako koszt finansowy.

Nabycie i sprzedaż aktywów finansowych rozpoznawane są na dzień dokonania transakcji. W momencie początkowego ujęcia składnik aktywów finansowych wycenia się w wartości godziwej, powiększonej, w przypadku składnika aktywów niekwalifikowanego jako wyceniany w wartości godziwej przez wynik finansowy, o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia.

Składnik aktywów finansowych zostaje usunięty z bilansu, gdy Grupa traci kontrolę nad prawami umownymi składającymi się na dany instrument finansowy; zazwyczaj ma to miejsce w przypadku sprzedaży instrumentu lub gdy wszystkie przepływy środków pieniężnych przypisane danemu instrumentowi przechodzą na niezależną stronę trzecią.

W sytuacji, gdy Grupa:

- posiada ważny tytuł prawny do dokonania kompensaty ujętych kwot oraz
- zamierza rozliczyć się w kwocie netto albo jednocześnie zrealizować składnik aktywów i wykonać zobowiązanie
- składnik aktywów finansowych i zobowiązanie finansowe kompensuje się i wykazuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w kwocie netto.

Porozumienie ramowe opisane w MSR 32.50 nie stanowi podstawy do kompensaty, jeżeli nie zostaną spełnione obydwa kryteria opisane powyżej.

7.16. Utrata wartości aktywów finansowych

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego Grupa ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych.

7.16.1. Aktywa ujmowane według zamortyzowanego kosztu

Jeżeli istnieją obiektywne przesłanki na to, że została poniesiona strata z tytułu utraty wartości pożyczek udzielonych i należności wycenianych według zamortyzowanego kosztu, to kwota odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości równa się różnicy pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów finansowych a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat z tytułu nieściągnięcia należności, które nie zostały jeszcze poniesione), zdyskontowanych z zastosowaniem pierwotnej (tj. ustalonej przy początkowym ujęciu) efektywnej stopy procentowej. Wartość bilansową składnika aktywów obniża się poprzez zastosowanie konta odpisów aktualizujących. Kwotę straty ujmuje się w wyniku okresu.

Grupa ocenia najpierw, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości poszczególnych składników aktywów finansowych, które indywidualnie są znaczące, a także przesłanki utraty wartości aktywów finansowych, które indywidualnie nie są znaczące. Jeżeli z przeprowadzonej analizy wynika, że nie istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości indywidualnie ocenianego składnika aktywów finansowych, niezależnie od tego, czy jest on znaczący, czy też nie, to Grupa włącza ten składnik do grupy aktywów finansowych o podobnej charakterystyce ryzyka kredytowego i łącznie ocenia pod kątem utraty wartości. Aktywa, które indywidualnie są oceniane pod kątem utraty wartości i dla których ujęto odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości lub uznano, że dotychczasowy odpis nie ulegnie zmianie, nie są brane pod uwagę przy łącznej ocenie grupy aktywów pod kątem utraty wartości.

Jeżeli w następnym okresie odpis z tytułu utraty wartości zmniejszył się, a zmniejszenie to można w obiektywny sposób powiązać ze zdarzeniem następującym po ujęciu odpisu, to uprzednio ujęty odpis odwraca się. Późniejsze odwrócenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości ujmuje się w rachunku zysków i strat w zakresie, w jakim na dzień odwrócenia wartość bilansowa składnika aktywów nie przewyższa jego zamortyzowanego kosztu.

7.16.2. Aktywa finansowe wykazywane według kosztu

Jeżeli występują obiektywne przesłanki, że nastąpiła utrata wartości nienotowanego instrumentu kapitałowego, który nie jest wykazywany według wartości godziwej, gdyż jego wartości godziwej nie można wiarygodnie ustalić, albo instrumentu pochodnego, który jest powiązany i musi zostać rozliczony poprzez dostawę takiego nienotowanego instrumentu kapitałowego, to kwotę odpisu z tytułu utraty wartości ustala się jako różnicę pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów finansowych oraz wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych zdyskontowanych przy zastosowaniu bieżącej rynkowej stopy zwrotu dla podobnych aktywów finansowych.

7.16.3. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Jeżeli występują obiektywne przesłanki, że nastąpiła utrata wartości składnika aktywów finansowych dostępnego do sprzedaży, to kwota stanowiąca różnicę pomiędzy ceną nabycia tego składnika aktywów (pomniejszona o wszelkie spłaty kapitału i odsetki) i jego bieżącą wartością godziwą, pomniejszoną o wszelkie odpisy z tytułu utraty wartości tego składnika uprzednio ujęte w rachunku zysków i strat, zostaje wyksięgowana z kapitału własnego i przeniesiona do rachunku zysków i strat. Nie można ujmować w rachunku zysków i strat odwrócenia odpisu z tytułu utraty wartości instrumentów kapitałowych kwalifikowanych jako dostępne do sprzedaży. Jeżeli w następnym okresie wartość godziwa instrumentu dłużnego dostępnego do sprzedaży wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączony ze zdarzeniem następującym po ujęciu odpisu z tytułu utraty wartości w rachunku zysków i strat, to kwotę odwracanego odpisu ujmuje się w zysku lub stracie.

7.17. Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży

Aktywa trwale i ich grupy do sprzedaży uznaje się za przeznaczone do sprzedaży, w sytuacji gdy ich wartość bilansowa zostanie odzyskana raczej w wyniku transakcji sprzedaży niż w wyniku ich dalszego użytkowania. Ten warunek może być spełniony tylko, kiedy wystąpienie transakcji sprzedaży jest wysoce prawdopodobne, a składnik aktywów jest dostępny do natychmiastowej sprzedaży w swoim obecnym stanie. Klasyfikacja składnika aktywów jako przeznaczonego do sprzedaży zakłada zamiar kierownictwa spółki do dokonania transakcji sprzedaży w ciągu roku od momentu dokonania klasyfikacji. Aktywa trwale sklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży wycenia się po niższej spośród dwóch wartości: wartości bilansowej lub wartości godziwej, pomniejszonej o koszty związane ze sprzedażą.

Jeśli Grupa chce dokonać transakcji zbycia, w wyniku której utraciłaby kontrolę nad swoją jednostką zależną, wszystkie aktywa i zobowiązania tej jednostki zależnej są klasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży niezależnie od tego, czy Grupa zachowa udziały niedające kontroli po tej transakcji.

Jeżeli Grupa jest zobowiązana do realizacji planu sprzedaży, polegającego na sprzedaży inwestycji we wspólnie przedsięwzięcie lub jednostkę stowarzyszoną lub części takiej inwestycji, inwestycję lub jej część przeznaczoną do sprzedaży klasyfikuje się jako przeznaczoną do sprzedaży po spełnieniu w/w kryteriów, a Grupa zaprzestaje stosowania metody praw własności do rozliczania części inwestycji sklasyfikowanej jako przeznaczona do sprzedaży. Pozostała część inwestycji w jednostkę stowarzyszoną lub wspólnie przedsięwzięcie, niesklasyfikowana jako przeznaczona do sprzedaży, nadal jest rozliczana metodą praw własności. Grupa zaprzestaje stosowania metody praw własności w chwili zbycia, jeżeli transakcja zbycia powoduje utratę znaczącego wpływu na jednostkę stowarzyszoną lub wspólnie przedsięwzięcie.

Po dokonaniu transakcji sprzedaży Grupa rozlicza zachowane udziały zgodnie z MSR 39, chyba że udziały te umożliwiają dalszą klasyfikację tego podmiotu jako jednostki stowarzyszonej lub wspólnego przedsięwzięcia; w takim przypadku Grupa nadal stosuje metodę praw własności.

Aktywa trwale i grupy aktywów netto zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży wycenia się według niższej spośród ich wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty niezbędne do poniesienia w celu dokonania sprzedaży. Aktywa trwale i grupy aktywów netto klasyfikuje się jako przeznaczone do sprzedaży, jeżeli ich wartość bilansowa zostanie odzyskana przede wszystkim w drodze transakcji sprzedaży, nie zaś poprzez ich dalsze wykorzystanie. Warunek ten uznaje się za spełniony tylko wówczas, gdy sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, zaś składnik aktywów lub grupa aktywów netto przeznaczona do zbycia są dostępne do natychmiastowej sprzedaży w obecnym stanie. Kierownictwo musi być zobowiązane do sprzedaży, która musi zostać sfinalizowana w ciągu roku od daty zaklasyfikowania.

W sprawozdaniu z całkowitych dochodów, przychody i koszty z działalności zaniechanej wykazuje się oddzielnie od przychodów i kosztów z działalności kontynuowanej, na poziomie zysku po opodatkowaniu, nawet jeżeli Grupa zachowuje po sprzedaży udziały niekontrolujące w jednostce zależnej. Dotyczący działalności zaniechanej zysk lub stratę (po opodatkowaniu) wykazuje się oddzielnie w jednej kwocie w sprawozdaniu z całkowitych dochodów.

Rzeczowe aktywa trwałe oraz wartości niematerialne sklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży nie są amortyzowane.

7.18. Pochodne instrumenty finansowe i zabezpieczenia

Instrumenty pochodne, z których korzysta Grupa w celu zabezpieczenia się przed ryzykiem związanym ze zmianami kursów wymiany walut, to przede wszystkim kontrakty walutowe typu forward. Tego rodzaju pochodne instrumenty finansowe są wyceniane do wartości godziwej. Instrumenty pochodne wykazuje się jako aktywa finansowe, gdy ich wartość jest dodatnia, i jako zobowiązania finansowe – gdy ich wartość jest ujemna.

Mając na uwadze charakter zabezpieczeń oraz powiązanie z transakcjami zabezpieczanymi, pomimo braku zasad rachunkowości zabezpieczeń, wynik na realizacji oraz wycenie pochodnych instrumentów finansowych stanowiących ekonomiczne zabezpieczenie transakcji zakupu i sprzedaży oraz nie mający charakteru spekulacyjnego, koryguje odpowiednio przychody ze sprzedaży lub koszt własny sprzedanych produktów.

7.19. Zapasy

Zapasy są wyceniane według niższej z dwóch wartości: ceny nabycia/kosztu wytworzenia i możliwej do uzyskania ceny sprzedaży netto.

Materiały zakupione w celu wykorzystania do produkcji, które w momencie zakupu w jednoznaczny sposób identyfikuje się z realizowaną umową o usługę budowlaną, bądź innymi umowami o dostawę lub świadczenie usług wycenia się w ciągu roku obrotowego metodą szczegółowej identyfikacji poszczególnych cen zakupu dla konkretnej umowy. Na dzień bilansowy materiały wycenia się zgodnie z zasadami wyceny umów o usługę budowlaną (MSR 11), tj. wartość oraz koszty związane z nabyciem tych materiałów ujmuje się w koszcie wytworzenia.

Zużycie pozostałych materiałów jest ujmowane w koszcie wytworzenia wg metody FIFO.

Zapasy są wykazywane w wartości netto (pomniejszonej o odpisy aktualizujące). Odpisy aktualizujące wartość zapasów tworzy się w związku z utratą ich wartości celem doprowadzenia wartości zapasów do poziomu wartości netto możliwej do odzyskania. Kwotą odpisów wartości zapasów do poziomu wartości netto możliwej do uzyskania oraz wszelkie straty w zapasach ujmuje się jako koszt okresu, w którym odpis lub strata miały miejsce.

Ceną sprzedaży netto możliwą do uzyskania jest szacowana cena sprzedaży dokonywana w toku zwykłej działalności gospodarczej, pomniejszona o koszty wykończenia i szacowane koszty niezbędne do doprowadzenia sprzedaży do skutku.

7.20. Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności

Należności z tytułu dostaw i usług są ujmowane i wykazywane według kwot pierwotnie zafakturowanych, za wyjątkiem sytuacji, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, z uwzględnieniem odpisu na utratę wartości.

Odpisy aktualizujące wartość należności zalicza się odpowiednio do kosztów operacyjnych lub do kosztów finansowych – zależnie od rodzaju należności, której dotyczy odpis.

W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wartość należności jest ustalana poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej odzwierciedlającej aktualne oceny rynkowe wartości pieniądza w czasie. Wycena należności związana z odwracaniem dyskonta w związku z upływem czasu jest ujmowana jako przychody finansowe.

Pozostałe należności obejmują w szczególności zaliczki przekazane z tytułu przyszłych zakupów rzeczowych aktywów trwałych, aktywów niematerialnych oraz zapasów.

Zaliczki są prezentowane zgodnie z charakterem aktywów, do jakich się odnoszą – odpowiednio jako aktywa trwałe lub obrotowe. Jako aktywa niepieniężne zaliczki nie podlegają dyskontowaniu.

Należności budżetowe prezentowane są w ramach pozostałych aktywów niefinansowych, z wyjątkiem należności z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych, które stanowią w bilansie odrębną pozycję.

7.21. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

Środki pieniężne i lokaty krótkoterminowe wykazane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej obejmują w szczególności środki pieniężne w banku i w kasie oraz lokaty krótkoterminowe o pierwotnym okresie zapadalności nieprzekraczającym trzech miesięcy.

Saldo środków pieniężnych i ich ekwiwalentów wykazane w rachunku przepływów pieniężnych składa się z określonych powyżej środków pieniężnych i ich ekwiwalentów. W przypadku występowania kredytów w rachunkach bieżących stanowiących element zarządzania gotówką, z uwzględnieniem zapisów MSR 7, saldo środków pieniężnych prezentuje się w rachunku przepływów pieniężnych po pomniejszeniu o niespłacone kredyty w rachunkach bieżących.

7.22. Kapitał podstawowy

Kapitał podstawowy w sprawozdaniu finansowym wykazuje się w wysokości określonej w statucie i wpisanej w rejestrze sądowym Spółki. Zadeklarowane, lecz nie wniesione wkłady kapitałowe ujmuje się jako należne wkłady na poczet kapitału – jako wielkość ujemną. Akcje własne ujmuje się jako odrębną kategorię kapitału własnego ze znakiem ujemnym.

7.23. Rezerwy

Grupa tworzy rezerwy wówczas, gdy na Spółce ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu korzyści ekonomicznych oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. Jeżeli Grupa spodziewa się, że koszty objęte rezerwą zostaną zwrócone, na przykład na mocy umowy ubezpieczenia, wówczas zwrot ten jest ujmowany jako odrębny składnik aktywów, ale tylko wtedy, gdy jest rzeczą praktycznie pewną, że zwrot ten rzeczywiście nastąpi. Koszty dotyczące danej rezerwy są wykazane w zysku lub stracie po pomniejszeniu o wszelkie zwroty.

Utworzone rezerwy zalicza się odpowiednio do kosztów operacyjnych, pozostałych kosztów operacyjnych, kosztów finansowych, zależnie od okoliczności, z którymi przyszłe zobowiązania się wiążą.

Jeżeli skutek zmiany wartości pieniądza w czasie jest istotny, kwota rezerwy odpowiada bieżącej wartości nakładów, które jak się oczekuje będą niezbędne do wypełnienia tego obowiązku.

Stopę dyskontową ustala się przed opodatkowaniem, czyli odzwierciedla ona bieżącą ocenę rynku odnośnie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko związane konkretnie z danym składnikiem zobowiązań. Stopy dyskontowej nie obciąża ryzyko, o które skorygowano szacunki przyszłych przepływów pieniężnych. Jeżeli zastosowana została metoda polegająca na dyskontowaniu, zwiększenie rezerwy w związku z upływem czasu jest ujmowane jako koszty finansowe.

7.24. Oprocentowane kredyty bankowe, pożyczki i papiery dłużne

W momencie początkowego ujęcia, wszystkie kredyty bankowe, pożyczki i papiery dłużne są ujmowane według ceny nabycia odpowiadającej wartości godziwej, pomniejszonej o koszty związane z uzyskaniem kredytu lub pożyczki.

Po początkowym ujęciu oprocentowane kredyty, pożyczki i papiery dłużne są następnie wyceniane według zamortyzowanego kosztu, przy zastosowaniu metody efektywnej stopy procentowej. Przy ustalaniu zamortyzowanego kosztu uwzględnia się koszty związane z uzyskaniem kredytu lub pożyczki oraz dyskonta lub premie uzyskane przy rozliczeniu zobowiązania.

Przychody i koszty są ujmowane w sprawozdaniu z całkowitych dochodów z chwilą usunięcia zobowiązania ze sprawozdania z sytuacji finansowej, a także w wyniku naliczania odpisu oraz w wyniku rozliczania metodą efektywnej stopy procentowej.

7.25. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania

Zobowiązania krótkoterminowe z tytułu dostaw i usług wykazywane są w kwocie wymagającej zapłaty.

Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy obejmują zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu oraz zobowiązania finansowe pierwotnie zakwalifikowane, ze względu na spełnienie określonych warunków, do kategorii wycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy.

Zobowiązania finansowe są klasyfikowane jako przeznaczone do obrotu, jeżeli zostały nabyte dla celów sprzedaży w niedalekiej przyszłości. Instrumenty pochodne, włączając wydzielone instrumenty wbudowane, są również klasyfikowane jako przeznaczone do obrotu, chyba że są uznane za efektywne instrumenty zabezpieczające. Zobowiązania finansowe mogą być przy pierwotnym ujęciu zakwalifikowane do kategorii wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy, jeżeli poniższe kryteria są spełnione: (i) taka kwalifikacja eliminuje lub znacząco obniża niespójność traktowania, gdy zarówno wycena jak i zasady rozpoznawania strat lub zysków podlegają innym regulacjom; lub (ii) zobowiązania są częścią grupy zobowiązań finansowych, które są zarządzane i oceniane w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z udokumentowaną strategią zarządzania ryzykiem; lub (iii) zobowiązania finansowe zawierają wbudowane instrumenty pochodne, które powinny być oddzielnie ujmowane.

Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy są wyceniane w wartości godziwej, uwzględniając ich wartość rynkową na dzień bilansowy bez uwzględnienia kosztów transakcji sprzedaży. Zmiany w wartości godziwej tych instrumentów są ujmowane w wyniku okresu jako koszty lub przychody finansowe.

Inne zobowiązania finansowe, niebędące instrumentami finansowymi wycenianymi w wartości godziwej przez wynik finansowy, są wyceniane według zamortyzowanego kosztu przy użyciu metody efektywnej stopy procentowej.

Grupa wyłącza ze swojego skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej zobowiązanie finansowe, gdy zobowiązanie wygasło – to znaczy, kiedy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygasł. Zastąpienie dotychczasowego instrumentu dłużnego przez instrument o zasadniczo różnych warunkach dokonywane pomiędzy tymi samymi podmiotami Grupa ujmuje jako wygaśnięcie pierwotnego zobowiązania finansowego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego. Podobnie znaczące modyfikacje warunków umowy dotyczącej istniejącego zobowiązania finansowego Grupa ujmuje jako wygaśnięcie pierwotnego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego. Powstałe z tytułu zamiany różnice odnośnych wartości bilansowych wykazuje się w zysku lub stracie.

Pozostałe zobowiązania obejmują w szczególności zobowiązania z tytułów publiczno-prawnych oraz wynagrodzeń. Pozostałe zobowiązania ujmowane są w kwocie wymagającej zapłaty.

7.26. Świadczenia pracownicze

Zgodnie z zakładowymi systemami wynagradzania, pracownicy Grupy mają prawo do nagród jubileuszowych po przepracowaniu określonej liczby lat oraz do odpraw emerytalnych/ rentowych w momencie przechodzenia na emeryturę/rentę.

Zgodnie z wewnętrznymi regulacjami jednostki dokonują również odpisów na ZFŚS dla wywodzących się z nich emerytów.

Grupa uznaje koszty z tych tytułów na bazie memoriałowej.

Wysokość nagrody uzależniona jest od stażu pracy i przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Pracownicy otrzymują również jednorazowe wypłaty z tytułu przejścia na emeryturę. Odprawy rentowe przysługują pracownikom, którzy nabyli trwałą niezdolność do pracy. Wielkość wypłat zależy od stażu pracy oraz przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

Grupa ujmuje rezerwę z tytułu odpraw emerytalnych, odpraw rentowych, odpisów na ZFŚS i nagród jubileuszowych w celu przyporządkowania kosztów do okresów, których dotyczą. Według MSR 19 nagrody jubileuszowe są innymi długoterminowymi świadczeniami pracowniczymi, natomiast odprawy emerytalne, odprawy rentowe oraz odpisy na ZFŚS są programami określonych świadczeń po okresie zatrudnienia. Wartość bieżąca tych zobowiązań na koniec każdego okresu sprawozdawczego jest obliczona przez niezależnego aktuarium. Naliczone zobowiązania są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, z uwzględnieniem rotacji zatrudnienia i dotyczą okresu do końca okresu sprawozdawczego. Informacje demograficzne oraz informacje o rotacji zatrudnienia oparte są o dane historyczne.

Wycena aktuarialna świadczeń długo- i krótkoterminowych dokonywana jest nie rzadziej niż na koniec każdego roku obrotowego.

Ponowna wycena zobowiązań z tytułu świadczeń pracowniczych dotyczących programów określonych świadczeń obejmująca zyski i straty aktuarialne ujmowana jest w innych całkowitych dochodach i nie podlega późniejszej reklasyfikacji do zysku lub straty.

7.27. Podatki

7.27.1. Podatek dochodowy

Podatek dochodowy wykazany w wyniku okresu obejmuje rzeczywiste obciążenie podatkowe za dany okres sprawozdawczy, ustalone przez Grupę zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych ewentualne korekty rozliczeń podatkowych za lata ubiegłe oraz zmianę stanu aktywa z tytułu podatku odroczonego oraz rezerwy na podatek odroczonego nie rozliczaną z kapitałem własnym.

7.27.1.1. Podatek bieżący

Zobowiązania i należności z tytułu bieżącego podatku za okres bieżący i okresy poprzednie wycenia się w wysokości kwot przewidywanej zapłaty na rzecz organów podatkowych (podlegających zwrotowi od organów podatkowych) z zastosowaniem stawek podatkowych i przepisów podatkowych, które prawnie lub faktycznie już obowiązywały na dzień bilansowy.

7.27.1.2. Podatek odroczony

Na potrzeby sprawozdawczości finansowej podatek odroczony jest tworzony w stosunku do wszystkich różnic przejściowych występujących na koniec okresu sprawozdawczego między wartością podatkową aktywów i zobowiązań a ich wartością bilansową wykazaną w sprawozdaniu finansowym.

Rezerwa na podatek odroczony ujmowana jest w odniesieniu do wszystkich dodatnich różnic przejściowych:

- z wyjątkiem sytuacji, gdy rezerwa na podatek odroczony powstaje w wyniku początkowego ujęcia wartości firmy lub początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji nie stanowiącej połączenia jednostek gospodarczych i w chwili jej zawierania nie mającej wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową oraz
- w przypadku dodatnich różnic przejściowych wynikających z inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych i udziałów we wspólnych przedsięwzięciach – z wyjątkiem sytuacji, gdy terminy odwracania się różnic przejściowych podlegają kontroli inwestora i gdy prawdopodobne jest, iż w dającej się przewidzieć przyszłości różnice przejściowe nie ulegną odwróceniu.

Aktywa z tytułu podatku odroczonego ujmowane są w odniesieniu do wszystkich ujemnych różnic przejściowych, w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że zostanie osiągnięty dochód do opodatkowania, który pozwoli wykorzystać ww. różnice, aktywa i straty:

- z wyjątkiem sytuacji, gdy aktywa z tytułu odroczonego podatku dotyczące ujemnych różnic przejściowych powstają w wyniku początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji nie stanowiącej połączenia jednostek gospodarczych i w chwili jej zawierania nie mają wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową oraz
- w przypadku ujemnych różnic przejściowych z tytułu inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych oraz udziałów we wspólnych przedsięwzięciach, składnik aktywów z tytułu odroczonego podatku jest ujmowany w sprawozdaniu w sytuacji finansowej jedynie w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, iż w dającej się przewidzieć przyszłości ww. różnice przejściowe ulegną odwróceniu i osiągnięty zostanie dochód do opodatkowania, który pozwoli na potrącenie ujemnych różnic przejściowych.

Wartość bilansową składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego weryfikuje się na każdy dzień bilansowy. Grupa obniża wartość bilansową składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego w zakresie, w jakim nie jest prawdopodobne osiągnięcie dochodu do opodatkowania wystarczającego do częściowego lub całkowitego zrealizowania składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Nieujęte aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego podlegają weryfikacji na każdy dzień bilansowy i ujmowane są w takim zakresie, w jakim prawdopodobne staje się, że przysły dochód do opodatkowania pozwoli na ich zrealizowanie.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności. Aktywa z tytułu podatku dochodowego wykazywane są tylko wtedy, gdy ich realizacja jest prawdopodobna.

Rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzy się w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty, w związku z występowaniem dodatnich różnic przejściowych, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przyszłości.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego wycenia się z zastosowaniem stawek podatkowych, które według przewidywań będą stosowane, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub rezerwa rozwiązana, przyjmując stawki podatkowe (i przepisy podatkowe), które obowiązywały prawnie lub co do których proces legislacyjny zasadniczo się zakończył na dzień bilansowy.

Podatek dochodowy dotyczący pozycji ujmowanych poza zyskiem lub stratą jest ujmowany poza zyskiem lub stratą; w innych całkowitych dochodach dotyczący pozycji ujętych w innych całkowitych dochodach lub bezpośrednio w kapitale własnym dotyczący pozycji ujętych bezpośrednio w kapitale własnym.

Grupa kompensuje ze sobą aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego wtedy i tylko wtedy, gdy posiada możliwy do wyegzekwowania tytuł prawny do przeprowadzenia kompensat należności ze zobowiązaniami z tytułu bieżącego podatku i odroczony podatek dochodowy ma związek z tym samym podatnikiem i tym samym organem podatkowym.

7.27.2. Podatek od towarów i usług

Przychody, koszty, aktywa i zobowiązania są ujmowane po pomniejszeniu o wartość podatku od towarów i usług, z wyjątkiem:

- gdy podatek od towarów i usług zapłacony przy zakupie aktywów lub usług nie jest możliwy do odzyskania od organów podatkowych; wtedy jest on ujmowany odpowiednio jako część ceny nabycia składnika aktywów lub jako część pozycji kosztowej oraz
- należności i zobowiązań, które są wykazywane z uwzględnieniem kwoty podatku od towarów i usług.

Kwota netto podatku od towarów i usług możliwa do odzyskania lub należna do zapłaty na rzecz organów podatkowych jest ujęta w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako część należności lub zobowiązań.

7.27.3. Ocena niepewności co do rozliczeń podatkowych

Jeżeli w ocenie Spółek Grupy jest prawdopodobne, że podejście do kwestii podatkowej lub grupy kwestii podatkowych będzie zaakceptowane przez organ podatkowy, Spółka określa dochód do opodatkowania (stratę podatkową), podstawę opodatkowania, niewykorzystane straty podatkowe, niewykorzystane ulgi podatkowe i stawki podatkowe z uwzględnieniem podejścia do opodatkowania planowanego lub zastosowanego w swoim zeznaniu podatkowym.

Jeżeli Spółka stwierdzi, że nie jest prawdopodobne, że organ podatkowy zaakceptuje podejście Spółki do kwestii podatkowej lub grupy kwestii podatkowych, wówczas Spółka odzwierciedla wpływ niepewności przy ustalaniu dochodu do opodatkowania (straty podatkowej), niewykorzystanych strat podatkowych, niewykorzystanych ulg podatkowych lub stawek podatkowych. Spółka odzwierciedla ten efekt za pomocą najlepszej z następujących metod:

- Spółka określa najbardziej prawdopodobny scenariusz – jest to pojedyncza kwota spośród możliwych wyników,
- Spółka ujmuje wartość oczekiwaną - jest to suma kwot ważonych prawdopodobieństwem spośród możliwych wyników,
- Spółka stosuje podejście „all-or-nothing”.

7.28. Przychody

Przychody są ujmowane w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że Grupa uzyska korzyści ekonomiczne związane z daną transakcją oraz gdy kwotę przychodów można wycenić w wiarygodny sposób. Przychody są rozpoznawane w wartości godziwej zapłaty otrzymanej lub należnej, po pomniejszeniu o podatek od towarów i usług (VAT) oraz rabaty. Przy ujmowaniu przychodów obowiązują również kryteria przedstawione poniżej.

7.28.1. Sprzedaż towarów i produktów.

Przychody są ujmowane, jeżeli znaczące ryzyko i korzyści wynikające z prawa własności do towarów i produktów zostały przekazane nabywcy oraz gdy kwotę przychodów można wycenić w wiarygodny sposób a koszty poniesione można wiarygodnie oszacować.

Do przychodów zalicza się kwoty należne za sprzedane wyroby gotowe, towary, materiały oraz pozostałe usługi dotyczące działalności podstawowej ustalone w oparciu o cenę netto, po skorygowaniu o udzielone rabaty i upusty oraz o podatek akcyzowy.

7.28.2. Świadczenie usług

Przychody z wykonania niezakończonych usług długoterminowej w okresie od dnia zawarcia umowy do dnia bilansowego – po odliczeniu przychodów, które wpłynęły na wynik finansowy w ubiegłych okresach sprawozdawczych – ustala się proporcjonalnie do stopnia jej realizacji, jeżeli stopień ten można ustalić w sposób wiarygodny. W zależności od rodzaju transakcji stopień zaawansowania realizacji usługi można ustalić w oparciu o następujące metody:

- pomiary wykonanych prac,
- procentowe ujęcie wykonanych prac na dany dzień w stosunku do całości prac, które mają być wykonane lub
- stosunek kosztów poniesionych na dany dzień do całkowitych szacowanych kosztów niezbędnych do zrealizowania zlecenia.

Do kosztów poniesionych na dany dzień zalicza się jedynie te koszty, które dotyczą usług wykonanych do tego dnia. Jedynie koszty dotyczące usług już wykonanych lub usług, które mają być wykonane, zalicza się do całkowitych szacowanych kosztów transakcji.

Jeżeli wyniku kontraktu nie można wiarygodnie oszacować, wówczas przychody uzyskiwane z tytułu tego kontraktu są ujmowane tylko do wysokości poniesionych kosztów, które jednostka spodziewa się odzyskać.

7.28.3. Odsetki

Przychody z tytułu odsetek są ujmowane sukcesywnie w miarę ich narastania (z uwzględnieniem metody efektywnej stopy procentowej, stanowiącej stopę dyskontującą przyszłe wpływy gotówkowe przez szacowany okres użytkowania instrumentów finansowych) w stosunku do wartości bilansowej netto danego składnika aktywów finansowych.

7.28.4. Dywidendy

Dywidendy są ujmowane w momencie ustalenia praw akcjonariuszy do ich otrzymania.

7.28.5. Przychody z tytułu wynajmu

Przychody z tytułu wynajmu nieruchomości inwestycyjnych ujmowane są metodą liniową przez okres wynajmu w stosunku do otwartych umów.

7.28.6. Umowy o usługi budowlane

Umowy o usługi budowlane to kontrakty handlowe związane z podstawową działalnością operacyjną Spółki, których przedmiotem jest budowa składnika aktywów lub zespołu aktywów, które są ze sobą ściśle powiązane lub wzajemnie zależne pod względem projektowym, technologicznym lub ze względu na ich funkcję użytkową czy ostateczne przeznaczenie lub sposób użytkowania. Większość umów zawieranych jest w cenach stałych i jest rozliczanych zgodnie z metodą stopnia zaawansowania kontraktu.

Przychody całkowite z umowy zawierają początkową kwotę przychodów ustaloną w umowie oraz zmiany dokonywane w trakcie wykonywania umowy, roszczenia oraz premie.

Zmiany w przychodach z umowy są uwzględniane, jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że odbiorca zaakceptuje zmiany i kwoty przychodów wynikające z tych zmian, oraz wartość tych przychodów może być wiarygodnie wyceniona. Przychody z umowy wycenia się w wartości godziwej otrzymanej lub należnej zapłaty.

Na całkowity koszt umowy składają się koszty, które bezpośrednio lub z wykorzystaniem racjonalnych metod alokacji można przyporządkować do konkretnej umowy oraz inne koszty, którymi, zgodnie z warunkami umowy, można obciążyć zamawiającego.

Skutki zmian szacunków przychodów lub kosztów związanych z umową oraz skutki zmian szacunków wyników umowy ujmuje się jako zmianę wartości szacunkowej zgodnie z MSR 8 (Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów). Zmienione szacunki stosuje się do określenia wysokości przychodów i kosztów ujętych w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów w okresie sprawozdawczym, w którym nastąpiły zmiany, oraz w okresach następnym.

Przychód na koniec okresu sprawozdawczego ustala się proporcjonalnie do stopnia zaawansowania realizacji umowy, po odliczeniu przychodów, które wpłynęły na wynik finansowy w poprzednich okresach sprawozdawczych.

7.28.7. Dotacje rządowe

Jeżeli istnieje uzasadniona pewność, że dotacja zostanie uzyskana oraz spełnione zostaną wszystkie związane z nią warunki, wówczas dotacje rządowe są ujmowane według ich wartości godziwej.

Jeżeli dotacja dotyczy danej pozycji kosztowej, wówczas jest ona ujmowana jako przychód w sposób współmierny do kosztów, które dotacja ta ma w zamierzeniu kompensować. Jeżeli dotacja dotyczy składnika aktywów, wówczas jej wartość godziwa jest ujmowana na koncie przychodów przyszłych okresów, a następnie stopniowo, drogą równych odpisów rocznych, odpisywana do rachunku zysków i strat przez szacowany okres użytkowania związanego z nią składnika aktywów.

7.29. Zysk netto na jedną akcję

Zysk netto na akcję dla każdego okresu jest obliczony poprzez podzielenie zysku netto za dany okres przez średnią ważoną liczbę akcji Spółki w danym okresie sprawozdawczym. Grupa nie prezentuje rozwodnionego zysku/straty na akcję, ponieważ nie występują rozwadniające potencjalne akcje zwykłe.

8. Zmiany stosowanych zasad rachunkowości (istotne zasady (polityka) rachunkowości)

Zasady (polityki) rachunkowości zastosowane do sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego są spójne z tymi, które zastosowano przy sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy za rok zakończony 31 grudnia 2015 roku, z wyjątkiem zastosowania następujących zmian do standardów oraz nowych interpretacji obowiązujących dla okresów rocznych rozpoczynających się w dniu 1 stycznia 2016 roku:

- *Zmiany wynikające z przeglądu MSSF 2010-2012 obejmujące:*
 - *Zmiany do MSSF 2 Płatności w formie akcji*

Zmiany te mają zastosowanie prospektywne i doprecyzowują definicję warunku rynkowego oraz warunku dotyczącego nabywania uprawnień, a także wprowadzają definicję warunku świadczenia usług i warunku związanego z dokonaniem (wynikami), które są warunkami nabycia uprawnień.

Grupa nie prowadzi programów płatności w oparciu o akcje i w konsekwencji zastosowanie tych zmian nie miało wpływu na sytuację finansową ani wyniki działalności Spółek Grupy.
 - *Zmiany do MSSF 3 Połączenie przedsięwzięć*

Zmiany mają zastosowanie prospektywne i wyjaśniają, że zapłata warunkowa, która nie jest klasyfikowana jako element kapitałów jest wyceniana w wartości godziwej przez zysk lub stratę bez względu na to czy jest objęta zakresem MSR 39.

Zastosowanie tych zmian nie miało wpływu na sytuację finansową ani wyniki działalności Grupy.
 - *Zmiany do MSSF 8 Segmenty operacyjne*

Zmiany stosowane są retrospektywnie i wyjaśniają, że:

 - Jednostka powinna ujawnić osąd Zarządu w procesie stosowania kryteriów łączenia segmentów operacyjnych opisanych w paragrafie 12 MSSF 8, włączając krótki opis segmentów, które zostały połączone oraz opis cech ekonomicznych segmentów wykorzystanych podczas analizy podobieństwa segmentów
 - Uzgodnienie aktywów segmentu z całkowitymi aktywami jednostki wymagane tylko wtedy, gdy dane te są przedstawiane głównemu organowi odpowiedzialnemu za podejmowanie decyzji operacyjnych.

Zastosowanie tych zmian nie miało wpływu na sytuację finansową ani wyniki działalności Grupy.
 - *Zmiany do MSR 16 Rzeczowe aktywa trwałe oraz MSR 38 Aktywa niematerialne*

Zmiany mają zastosowanie retrospektywne i wyjaśniają, że składnik aktywów może zostać przeszacowany na podstawie pozyskanych danych obserwowalnych poprzez skorygowanie wartości bilansowej brutto składnika aktywów do wartości rynkowej lub przez określenie wartości bilansowej brutto proporcjonalnie tak, że uzyskana wartość bilansowa odpowiada wartości rynkowej. Dodatkowo, umorzenie stanowi różnicę między wartością brutto a wartością bilansową aktywa.

Jednostka powinna zastosować zmiany do wszystkich przeszacowań dokonanych w okresach rocznych rozpoczynających się w dniu lub po dniu 1 lipca 2014 roku i w bezpośrednio poprzedzającym okresie rocznym. Jednostka, może także zaprezentować skorygowane dane porównawcze za wcześniejsze okresy roczne, ale nie jest do tego zobowiązana. Jeśli jednak jednostka prezentuje nieskorygowane dane za wcześniejsze okresy powinna wyraźnie zaznaczyć, że dane te nie zostały skorygowane i stwierdzić, że zostały zaprezentowane na innej podstawie i wyjaśnić tę podstawę.

Zmiana dotyczy wyceny rzeczowych aktywów trwałych i aktywów niematerialnych zgodnie z modelem wartości przeszacowanej. Grupa nie stosuje tego modelu wyceny.
 - *Zmiany do MSSF 13 Wycena do wartości godziwej*

Zmiany doprecyzowują, że usunięcie paragrafu B5.4.12 z MSSF 9 Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena nie miało na celu zmiany wymagań dotyczących wyceny krótkoterminowych należności i zobowiązań. W związku z powyższym, jednostki w dalszym ciągu posiadają możliwość wyceny krótkoterminowych nieoprocentowanych zobowiązań i należności w wartości nominalnej, jeżeli efekt dyskonta nie miałby istotnego wpływu na prezentowane dane finansowe.

Zastosowanie tych zmian nie miało wpływu na sytuację finansową ani wyniki działalności Grupy.
 - *Zmiany do MSR 24 Ujawnienie informacji o podmiotach powiązanych*

Zmiany mają zastosowanie retrospektywne i wyjaśniają, że jednostka zarządzająca (świadcząca usługi kluczowego personelu kierowniczego) jest traktowana jako jednostka powiązana na potrzeby ujawnień dotyczących jednostek powiązanych. Dodatkowo jednostka, która korzysta z usług świadczonych przez jednostkę zarządzającą jest zobowiązana do ujawnienia kosztów poniesionych z tego tytułu.

Grupa nie korzysta z usług świadczonych przez jednostkę zarządzającą.

- *Zmiany wynikające z przeglądu MSSF 2012-2014 obejmujące:*

- *Zmiany do MSSF 5 Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana*

Aktywa (lub grupy do zbycia) są zazwyczaj zbyte przez sprzedaż lub wydanie właścicielom. Zmiany precyzują, że zmiana jednej z metod na inną nie będzie traktowana jako nowy plan zbycia, a będzie kontynuacją pierwotnego planu.

Zmiany mają zastosowanie prospektywne i dotyczą zmian, które zaszły w okresach rocznych rozpoczynających się w dniu lub po 1 stycznia 2016 roku, z możliwością wcześniejszego zastosowania.

Zastosowanie tych zmian nie miało wpływu na sytuację finansową ani wyniki działalności Grupy.

- *Zmiany do MSR 34 Śródroczna sprawozdawczość finansowa*

Te zmiany mają zastosowanie do sprawozdawczości śródrocznej i nie miały wpływu na zakres informacji i dane prezentowane w niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Spółki.

- *Zmiany do MSR 16 oraz MSR 38 Wyjaśnienie dopuszczalnych metod amortyzacji*

Zmiany wyjaśniają zasady zawarte w MSR 16 i MSR 38 mówiące o tym, że metoda amortyzacji oparta na przychodach odzwierciedla sposób, w jaki jednostka osiąga korzyści ekonomiczne generowane przez składnik aktywów, a nie oczekiwany sposób wykorzystywania przyszłych korzyści ekonomicznych wynikających ze składnika aktywów. W rezultacie, metoda oparta na przychodach nie może być stosowana do amortyzacji środków trwałych i tylko w pewnych okolicznościach jej zastosowanie może być poprawne w odniesieniu do amortyzacji aktywów niematerialnych. Zmiany mają zastosowanie prospektywne i dotyczą okresów rocznych rozpoczynających się w dniu lub po 1 stycznia 2016 roku, z możliwością wcześniejszego zastosowania.

Zastosowanie tych zmian nie miało wpływu na sytuację finansową ani wyniki działalności Spółki.

- *Zmiany do MSR 1 Ujawnienia*

Zmiany doprecyzowują istniejące wymogi MSR 1 dotyczące:

- istotności,
- agregacji i sum częściowych,
- kolejności not,
- prezentacji informacji o udziale w pozostałych całkowitych dochodach jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć rozliczanych według metody praw własności.

Ponadto, zmiany wyjaśniają wymogi, które mają zastosowanie, gdy dodatkowe sumy częściowe są prezentowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej i rachunku zysków i strat oraz sprawozdaniu z innych całkowitych dochodów

Zmiany dotyczą okresów rocznych rozpoczynających się w dniu lub po 1 stycznia 2016 roku, z możliwością wcześniejszego zastosowania.

Zastosowanie tych zmian nie miało wpływu na sytuację finansową ani wyniki działalności Grupy.

- *Zmiany do MSR 27 Metoda praw własności w jednostkowym sprawozdaniu finansowym*

Zmiany umożliwiają jednostkom na ujmowanie w jednostkowych sprawozdaniach finansowych inwestycji w podmiotach zależnych, stowarzyszonych oraz we wspólnych przedsięwzięciach przy zastosowaniu metody praw własności. Podmioty, które stosują MSSF i zdecydują się na wprowadzenie zmiany sposobu ujmowania inwestycji na metodę praw własności zastosują tę zmianę retrospektywnie.

Jednostka dominująca nie zastosowała w sprawozdaniu jednostkowym opcji wprowadzonej przez zmianę.

Zastosowanie tych zmian nie miało wpływu na sytuację finansową, wyniki działalności Spółki, ani też na zakres informacji prezentowanych w śródrocznym skróconym sprawozdaniu finansowym Grupy.

Grupa nie zdecydowała się na wcześniejsze zastosowanie żadnego innego standardu, interpretacji lub zmiany, która została opublikowana, lecz nie weszła dotychczas w życie w świetle przepisów Unii Europejskiej.

Ponadto następujące nowe lub zmienione standardy oraz interpretacje obowiązują dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 roku, jednak nie dotyczą informacji prezentowanych i ujawnianych w sprawozdaniu finansowym Grupy:

- Zmiany do MSR 16 i MSR 41 *Rolnictwo: rośliny produkcyjne*
Zmiana dotyczy ujęcia roślin produkcyjnych.
- Zmiany do MSSF 11 Rozliczenie nabycia udziału we wspólnej działalności
Zmiana dotyczy ujęcia przez wspólnika wspólnego działania nabytych udziałów we wspólnym działaniu.
Zmiany mają zastosowanie prospektywne i odnoszą się do okresów rocznych rozpoczynających się w dniu lub po 1 stycznia 2016 roku, z możliwością wcześniejszego zastosowania. Zmiany mają zastosowanie retrospektywne.
- Zmiany do MSR 19 Programy określonych świadczeń: składki pracownicze
Zmiana dotyczy ujęcia świadczeń wnoszonych przez pracowników lub osoby trzecie przy ujmowaniu programów określonych świadczeń.
- Zmiany do MSSF 10, MSSF 12 i MSR 28 Jednostki inwestycyjne: Zastosowanie wyjątku dotyczącego konsolidacji
Zmiany te wyjaśniają które podmioty zależne jednostki inwestycyjnej powinny być objęte konsolidacją i nie podlegać wycenie do wartości godziwej przez zysk lub stratę. Zmiany wyjaśniają także, że zwolnienie z prezentacji skonsolidowanego sprawozdania finansowego nadal ma zastosowanie do jednostek inwestycyjnych, które są jednostkami dominującymi. Ma to zastosowanie nawet wtedy, gdy spółka zależna wyceniana jest w wartości godziwej przez zysk lub stratę przez jednostkę dominującą wyższego szczebla.
- oraz w *Zmianach wynikające z przeglądu MSSF 2012-2014* obejmujące:
 - Zmiany do MSSF 7 *Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji*
 - I. Kontrakty usługowe - zmiana wyjaśnia, że umowa o świadczenie usług, która obejmuje opłatę może stanowić kontynuację zaangażowania w aktywo finansowe.
 - II. Zastosowanie zmian do MSSF 7 (wydanych w grudniu 2011 roku) do skróconego śródrocznego sprawozdania finansowego.
Zmiany mają zastosowanie retrospektywne i odnoszą się do okresów rocznych rozpoczynających się w dniu lub po 1 stycznia 2016 roku, z możliwością wcześniejszego zastosowania.
 - Zmiany do MSR 19 Świadczenia pracownicze
Zmiana dotyczy szacowania stopy dyskonta.
Spółka powinna uwzględnić zmiany od początku najwcześniejszego okresu porównawczego zaprezentowanego w pierwszym sprawozdaniu uwzględniającym niniejsze zmiany. Wpływ zastosowania zmian powinien zostać ujęty w bilansie otwarcia zysków zatrzymanych. Zmiana obowiązuje od 1 stycznia 2016 roku, z możliwością wcześniejszego zastosowania.

9. Nowe standardy i interpretacje, które zostały opublikowane, a nie weszły jeszcze w życie

Następujące standardy i interpretacje zostały wydane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości lub Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej, a nie weszły jeszcze w życie:

- MSSF 9 *Instrumenty Finansowe* (opublikowano dnia 24 lipca 2014 roku) – mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- MSSF 14 *Regulacyjne rozliczenia międzyokresowe* (opublikowano dnia 30 stycznia 2014 roku) – zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej proces zatwierdzania standardu w wersji wstępnej nie zostanie zainicjowany przed ukazaniem się standardu w wersji ostatecznej - do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzony przez UE – mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2016 roku lub później,
- MSSF 15 *Przychody z tytułu umów z klientami* (opublikowano dnia 28 maja 2014 roku), obejmujący zmiany do MSSF 15 *Data wejścia w życie MSSF 15* (opublikowano dnia 11 września 2015 roku) – mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Zmiany do MSSF 10 i MSR 28 *Transakcje sprzedaży lub wniesienia aktywów pomiędzy inwestorem a jego jednostką stowarzyszoną lub wspólnym przedsięwzięciem* (opublikowano dnia 11 września 2014 roku) – prace prowadzące do zatwierdzenia niniejszych zmian zostały przez UE odłożone bezterminowo - termin wejścia w życie został odroczony przez RMSR na czas nieokreślony,

- MSSF 16 *Leasing* (opublikowano dnia 13 stycznia 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzony przez UE – mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2019 roku lub później,
- Zmiany do MSSF 4 *Stosowanie MSSF 9 Instrumenty finansowe łącznie z MSSF 4 Umowy ubezpieczeniowe* (opublikowano 12 września 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzony przez UE - mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Zmiany do MSR 12 *Ujmowanie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego wynikających z nierozliczonych strat podatkowych* (opublikowano dnia 19 stycznia 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2017 roku lub później,
- Zmiany do MSR 7 *Inicjatywa w zakresie ujawniania informacji* (opublikowano dnia 29 stycznia 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2017 roku lub później,
- Wyjaśnienia do MSSF 15 *Przychody z tytułu umów z klientami* (opublikowano dnia 12 kwietnia 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Zmiany do MSSF 2 *Klasyfikacja i wycena transakcji płatności na bazie akcji* (opublikowano dnia 20 czerwca 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- *Zmiany wynikające z przeglądu MSSF 2014-2016* (opublikowano dnia 8 grudnia 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – Zmiany do MSSF 12 mają zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2017 roku lub później, natomiast Zmiany do MSSF 1 oraz MSR 28 mają zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Interpretacja KIMSF 22 *Transakcje w walucie obcej i zaliczki* (opublikowano dnia 8 grudnia 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Zmiany do MSR 40: *Przeniesienie nieruchomości inwestycyjnej* (opublikowano dnia 8 grudnia 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później.

Grupa nie zdecydowała się na wcześniejsze zastosowanie żadnego standardu, interpretacji lub zmiany, która została opublikowana, lecz nie weszła dotychczas w życie.

9.1. Wdrożenie MSSF15

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa rozpoczęła prace nad wdrożeniem postanowień MSSF 15 *Przychody z umów z klientami* poprzez analizę wszystkich realizowanych kontraktów pod kątem ich ujęcia wg zmienionych kryteriów ujmowania przychodów. Ze względu na zakres zmian i koniecznych analiz, na dzień sporządzenia niniejszego sprawozdania finansowego Grupa nie dokonała jeszcze pełnego oszacowania liczbowego wpływu implementacji postanowień MSSF 15 na pozycje sprawozdania finansowego. Spółki Grupy spodziewają się, że wdrożenie postanowień MSSF 15 może spowodować istotne zmiany zarówno pozycji bilansowych, jak i osiągniętych przez Grupę wyników finansowych.

9.2. Wdrożenie MSSF9

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa rozpoczęła prace nad wdrożeniem postanowień MSSF 9 i jest obecnie na etapie definiowania nowego modelu biznesowego w zakresie zarządzania aktywami finansowymi. Spółki Grupy nie stosują zasad rachunkowości zabezpieczeń oraz nie posiadają instrumentów pochodnych ani zabezpieczających. Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupa nie dokonała jeszcze pełnego oszacowania liczbowego wpływu implementacji postanowień MSSF 9.

9.3. Wdrożenie MSSF 16

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupa jest w trakcie szczegółowej analizy wpływu wdrożenia nowego standardu na sprawozdanie finansowe.

9.4. Wdrożenie pozostałych standardów i interpretacji

Na dzień zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego do publikacji Zarząd jednostki dominującej nie zakończył jeszcze prac nad oceną wpływu wprowadzenia pozostałych standardów oraz interpretacji na stosowane przez Grupę zasady (politykę) rachunkowości w odniesieniu do działalności Spółki lub jej wyników finansowych.

10. Segmenty operacyjne

Zarządzanie Grupą odbywa się w podziale na segmenty, odpowiednio do rodzaju oferowanych wyrobów i usług. Każdy z segmentów stanowi część składową Grupy osiągającą przychody i ponoszącą koszty, zgodnie z MSSF 8 *Segmenty operacyjne*.

Grupa wyodrębnia następujące segmenty działalności, w których działają poszczególne spółki:

Segmenty operacyjne	Spółki działające w segmencie
Obiekty energetyczne i ochrony środowiska	RAFAKO S.A. E001RK Sp. z o.o. E003B7 Sp. z o.o.
Paleniska i młyny – działalność zaniechana	FPM S.A. Palservis Sp. z o.o.
Pozostałe segmenty	PGL – DOM Sp. z o.o. RAFAKO ENGINEERING Sp. z o.o. ENERGOTECHNIKA Engineering Sp. z o.o. RAFAKO ENGINEERING SOLUTION doo. RAFAKO Hungary Kft.

Segment obiekty energetyczne i ochrony środowiska oferuje bloki energetyczne, kotły: rusztowe, pyłowe, z cyrkulacyjnym i stacjonarnym złożem fluidalnym i odzyskowe, obiekty i instalacje towarzyszące kotłom energetycznym, technologie mokrego, półsuchego i suchego odsiarczania spalin, technologie odazotowania spalin, urządzenia odpylające obejmujące elektrofiltry i filtry workowe oraz instalacje termicznej utylizacji odpadów komunalnych i przemysłowych. Jest dostawcą zarówno dla energetyki zawodowej, jak i przemysłowej.

W skład pozostałych segmentów wchodzi segmenty nie osiągające progów ilościowych określonych w MSSF 8, w tym zarządzanie nieruchomościami oraz usługi projektowe świadczone przez pozostałe jednostki Grupy.

Zarząd monitoruje oddzielnie wyniki operacyjne segmentów w celu podejmowania decyzji dotyczących alokacji zasobów, oceny skutków tej alokacji oraz wyników działalności. Podstawą oceny wyników działalności jest zysk lub strata na działalności operacyjnej.

Segment paleniska i młyny oferujący młyny do przemiału węgla kamiennego i brunatnego, ruszty mechaniczne i dopalające, odzūżlacze stosowane w maszynach i urządzeniach energetycznych oraz części zamienne do wyżej wymienionych urządzeń został zakwalifikowany w 2015 roku jako działalność zaniechana.

Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku lub na dzień 31 grudnia 2016 roku	<i>Obiekty energetyczne i ochrony środowiska</i>	<i>Pozostałe segmenty</i>	<i>Segmenty razem</i>	<i>Eliminacje i pozycje nieprzypisane</i>	<i>Razem</i>
Przychody					
Sprzedaż na rzecz klientów zewnętrznych	1 834 599	40 030	1 874 629	683	1 875 312
Sprzedaż między segmentami	2 057	17 508	19 565	(19 565)	–
Przychody segmentu ogółem	<u>1 836 656</u>	<u>57 538</u>	<u>1 894 194</u>	<u>(18 882)</u>	<u>1 875 312</u>
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	(1 729 611)	(49 291)	(1 778 902)	27 903	(1 750 999)
Wynik					
Zysk (strata) na sprzedaży	<u>107 045</u>	<u>8 247</u>	<u>115 292</u>	<u>9 021</u>	<u>124 313</u>
Pozostałe przychody (koszty)	(88 546)	(5 944)	(94 490)	(5 126)	(99 616)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	18 499	2 303	20 802	3 895	24 697
Przychody (koszty) finansowe	(1 721)	(11)	(1 732)	(472)	(2 204)
Zysk (strata) przed opodatkowaniem	16 778	2 292	19 070	3 423	22 493
Podatek dochodowy	(10 796)	(317)	(11 113)	(440)	(11 553)
Zysk (strata) netto segmentu	<u>5 982</u>	<u>1 975</u>	<u>7 957</u>	<u>2 983</u>	<u>10 940</u>
Wyniki					
Amortyzacja	13 023	1 510	14 533	(133)	14 400
Udział w zyskach jednostek stowarzyszonych i wspólnego przedsięwzięcia	–	–	–	–	–
Aktywa i zobowiązania na dzień 31 grudnia 2016 roku					
Aktywa segmentu	1 475 544	71 780	1 547 324	(120 255)	1 427 069
Zobowiązania segmentu	1 047 494	19 267	1 066 761	(83 543)	983 218
Inne informacje					
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	–	–	–	–	–
Nakłady inwestycyjne	8 834	5 462	14 296	(354)	13 942

Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015 roku lub na dzień 31 grudnia 2015 roku	<i>Obiekty energetyczne i ochrony środowiska</i>	<i>Pozostałe segmenty</i>	<i>Segmenty razem</i>	<i>Paleniska i młyny – działalność zaniechana</i>	<i>Eliminacje i pozycje nieprzypisane</i>	<i>Razem</i>
Przychody						
Sprzedaż na rzecz klientów zewnętrznych	1 531 631	16 940	1 548 571	8 542	(7 023)	1 550 090
Sprzedaż między segmentami	3 587	14 022	17 609	–	(17 609)	–
	<u>1 535 218</u>	<u>30 962</u>	<u>1 566 180</u>	<u>8 542</u>	<u>(24 632)</u>	<u>1 550 090</u>
Przychody segmentu ogółem						
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	(1 413 774)	(25 195)	(1 438 969)	(7 023)	22 977	(1 423 015)
Wynik						
Zysk (strata) na sprzedaży	121 444	5 767	127 211	1 519	(1 655)	127 075
Pozostałe przychody (koszty)	(75 592)	(4 998)	(80 590)	(1 594)	(4 172)	(86 356)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	45 852	769	46 621	(75)	(5 827)	40 719
Przychody (koszty) finansowe	4 299	128	4 427	(57)	990	5 360
Zysk (strata) przed opodatkowaniem	50 151	897	51 048	(132)	(4 837)	46 079
Podatek dochodowy	(13 614)	(184)	(13 798)	11	1 713	(12 074)
	<u>36 537</u>	<u>713</u>	<u>37 250</u>	<u>(121)</u>	<u>(3 124)</u>	<u>34 005</u>
Zysk (strata) netto segmentu						
Wyniki						
Amortyzacja	11 602	1 041	12 643	264	(74)	12 833
Udział w zyskach jednostek stowarzyszonych i wspólnego przedsięwzięcia	–	–	–	–	–	–
Aktywa i zobowiązania na dzień 31 grudnia 2015 roku						
Aktywa segmentu	1 297 249	57 013	1 354 262	83 080	(186 124)	1 251 218
Zobowiązania segmentu	875 345	15 003	890 348	16 422	(85 318)	821 452
Inne informacje						
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	–	–	–	–	–	–
Nakłady inwestycyjne	25 932	5 119	31 051	1 015	(2)	32 064

11. Informacje dotyczące umów o usługę budowlaną

Przychody z tytułu umów o usługę budowlaną są ujmowane na podstawie stopnia zaawansowania ich realizacji. Procentowy stan zaawansowania realizacji usługi ustalany jest jako stosunek kosztów poniesionych do sumy szacowanych kosztów niezbędnych do zrealizowania umowy.

Poniższa tabela przedstawia skutki wyceny umów o usługę budowlaną, w tym przychody oraz koszty realizowanych umów w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2016 roku oraz dnia 31 grudnia 2015 roku, jak również kwoty należne zamawiającym oraz kwoty należne od zamawiających z tytułu prac wynikających z realizowanych umów na podane powyżej daty.

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Poniesione koszty umów (narastająco)	4 585 053	3 260 138
Ujęte zyski pomniejszone o ujęte straty (narastająco)	328 791	243 305
Przychody z umowy obliczone wg stopnia zaawansowania wykonania umowy (narastająco)	4 913 844	3 503 443
Należności uwarunkowane wykonaniem umowy (faktury częściowe narastająco)	<u>4 722 666</u>	<u>3 324 100</u>
Kwota brutto należna Zamawiającym z tytułu prac wynikających z umowy (pasywa), w tym:	(156 644)	(142 795)
- zaliczki otrzymane (zobowiązania z tytułu zaliczek)	(166 642)	(157 126)
- korekta wartości zaliczek z tytułu kwot należnych od Zamawiających	85 890	56 859
- kwota brutto należna zamawiającym z tytułu wyceny kontraktów	(75 892)	(42 528)
Rozliczenia międzyokresowe z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną, w tym:	235 351	233 992
- kwota brutto należna od Zamawiających z tytułu prac wynikających z umowy (aktywo)	205 197	194 897
- koszty pozyskania kontraktów i pozostałe koszty kontraktów rozliczane w czasie	30 154	39 095
Rezerwa na kary z tytułu nieterminowej realizacji umów lub niedotrzymania gwarantowanych parametrów technicznych	(4 856)	-
Rezerwa na straty wynikające z umów	<u>(19 161)</u>	<u>(29 885)</u>

Spółki Grupy każdorazowo analizują umowy pod kątem potencjalnych strat, które ujmowane są bezzwłocznie jako koszt zgodnie z MSR 11.36. W ramach wyceny umów o usługę budowlaną, zgodnie z MSR 11.11-15 Grupa uwzględnia odpowiednio szacunki kar z tytułu opóźnień w realizacji umów lub niedotrzymania gwarantowanych parametrów technicznych. Szacunki wielkości kar prowadzone są w oparciu o dokumentację źródłową dotyczącą stwierdzonych opóźnień w realizacji prac lub problemów dotyczących gwarantowanych parametrów technicznych, w oparciu o założenia umowne oraz szacunek kierownictwa dotyczący ryzyka ich wystąpienia. Poziom szacowanego ryzyka uzależniony jest w znacznej części od czynników zewnętrznych będących częściowo poza kontrolą i może ulec zmianie w kolejnych okresach. Realizacja części kontraktów w odniesieniu do których rozpoznano rezerwę na kary z tytułu nieterminowej realizacji umów lub niedotrzymania gwarantowanych parametrów technicznych, obciążona jest ryzykiem powstania sporu arbitrażowego, który w ocenie Spółek Grupy Kapitałowej rodzi ryzyko o nieokreślonych konsekwencjach.

W pozycji „Koszty pozyskania kontraktów i pozostałe koszty kontraktów rozliczane w czasie” Grupa ujmuje rozliczenia międzyokresowe kosztów pozyskania kontraktów oraz kosztów gwarancji bankowych i ubezpieczeniowych związanych z realizacją kontraktów.

11.1. Informacje dotyczące kluczowych kontraktów realizowanych przez Grupę

11.1.1. Projekt Jaworzno

Spółka RAFAKO S.A. w Konsorcjum firm: RAFAKO S.A. (Lider Konsorcjum) i MOSTOSTAL WARSZAWA S.A. realizuje kontrakt na „Budowę nowych mocy w technologiach węglowych w TAURON Wytwarzanie S.A. – Budowę bloku energetycznego o mocy 800 – 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II – w zakresie: kocioł parowy, turbozespół, budynek główny, część elektryczna i AKPiA bloku”. Wartość kontraktu wynosi około 5,4 miliarda złotych brutto. W dniu 4 sierpnia 2013 roku dokonano zmiany umowy konsorcjum realizującego Projekt Jaworzno – główna zmiana dotyczyła przejęcia przez RAFAKO S.A. 99,99% prac w ramach Projektu (Mostostal Warszawa 0,01%) i tym samym zmiany podziału wynagrodzenia należnego każdemu z partnerów konsorcjum odpowiednio do udziału w realizowanych pracach.

Zasady rozliczania Projektu Jaworzno:

Na potrzeby realizacji Projektu została utworzona spółka celowa (E003B7 Sp. z o.o.), której RAFAKO S.A. podzleciła około 88,5% zakresu prac Projektu; pozostałe 11,5% pozostaje w bezpośredniej realizacji RAFAKO S.A. (o wartości około 506 milionów złotych; w tym zaprojektowanie tzw. wyspy kotłowej oraz dostawa części ciśnieniowych kotła i instalacji odpylania), która głównie planowana jest na lata 2015 – 2017.

RAFAKO S.A. oraz E003B7 Sp. z o.o. na potrzeby realizacji Projektu zawarły umowy z podmiotami finansowymi, na mocy których otrzymały gwarancje bankowe/ubezpieczeniowe o łącznej wartości 689 milionów złotych niezbędne do realizacji tego projektu, jednocześnie ustanowione zostały zabezpieczenia na majątku obu podmiotów jako zabezpieczenie dla tych instrumentów.

W wyniku uzgodnień z instytucjami finansowymi, które udzieliły gwarancji związanych z kontraktem Jaworzno, jednostka dominująca nie przewiduje wypłaty dywidendy ze spółki E003B7 sp. z o. o. do czasu trwania umów gwarancyjnych, tj. do kwietnia 2020 roku, ponieważ mogłoby to skutkować negatywnymi konsekwencjami ze strony instytucji gwarantujących.

Jednostka dominująca jako lider Konsorcjum wystawia faktury na pełny zakres prac na rzecz Zamawiającego; płatności z tytułu realizacji kontraktu są przekazywane bezpośrednio na rzecz Spółki celowej oraz kluczowych podwykonawców i poddostawców. Zapłata za zakres prac zrealizowany przez jednostkę dominującą jest dokonywana przez spółkę celową.

Grupa w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym ujmuje całkowite przychody i koszty związane z Projektem Jaworzno tj. zarówno zakres prac realizowany przez RAFAKO S.A. jak i zakres prac realizowany przez E003B7 Sp. z o.o. Wycena kontraktu jest dokonywana na całym projekcie łącznie, tj. przy ustaleniu jednej marży i stopnia zaawansowania realizacji dla całego kontraktu.

RAFAKO S.A. w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym eliminuje przychody i koszty oraz rozrachunki dotyczące realizacji Projektu powstałe pomiędzy RAFAKO S.A. a spółką celową.

11.1.2. Projekt Opole

W lutym 2012 roku jednostka dominująca jako lider Konsorcjum (RAFAKO S.A., Polimex-Mostostal S.A., Mostostal Warszawa S.A.) podpisała umowę z firmą PGE Elektrownia Opole S.A. (obecnie PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. – „Zamawiający”), o wartości 9,4 mld złotych, której przedmiotem jest zaprojektowanie, dostawa, wykonanie prac budowlanych, montaż, uruchomienie i wszystkie związane z tym procesem usługi, wykonane na zasadzie „pod klucz”, obiektu składającego się z bloku energetycznego nr 5 oraz nr 6 w Elektrowni Opole wraz z urządzeniami i wyposażeniem, jak również związanymi z nimi budynkami oraz budowlami.

RAFAKO S.A. zleciło swojej spółce zależnej tj. E001RK Sp. z o.o. („SPV-Rafako”) jako podwykonawcy realizację 100% zakresu prac i usług związanych z budową bloków w Elektrowni Opole. Wynagrodzenie SPV-Rafako za realizację prac i usług zostało określone na poziomie 3,96 miliarda złotych.

SPV-Rafako zawarła z Alstom Power Sp. z o.o. umowę podwykonawczą, na mocy której SPV-Rafako powierzyła Alstom 100% zakresu prac i usług wchodzących w zakres prac Spółki w ramach Projektu Opole. Alstom przejął wszelką odpowiedzialność za realizację kontraktu wobec Zamawiającego.

Zasady rozliczania kontraktu Opole:

Prezentacja przychodów i kosztów wynikających z tego kontraktu nie ma wpływu na wartości wykazane w sprawozdaniu z całkowitych dochodów Grupy.

Wartość rozrachunków wynikających z tego kontraktu nie ma wpływu na wartości zaprezentowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy.

Płatności wynikające z kontraktu, po spełnieniu warunków płatności są dokonywane przez Klienta bezpośrednio na rzecz Alstom.

11.2. Rezerwa na straty wynikające z umów o usługę budowlaną

Spółki Grupy Kapitałowej tworzą rezerwy na przewidywane straty na kontraktach zgodnie z metodologią opisaną w nocie 7.28.6. Jeśli na podstawie analizy wynika, iż szacunkowe koszty całkowite kontraktu przewyższą wiarygodne przychody z kontraktu (tzn. całkowity wynik na kontrakcie będzie stratą), wtedy cała strata na kontrakcie rozpoznawana jest w danym okresie sprawozdawczym.

	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
Początek okresu	29 885	30 321
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	10 806	22 870
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Wykorzystanie rezerwy na zobowiązanie	(21 530)	(23 306)
Koniec okresu	19 161	29 885
Krótkoterminowe na dzień	19 161	29 885
Długoterminowe na dzień	–	–
	19 161	29 885

11.3. Rezerwa na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów

Spółki Grupy Kapitałowej tworzą rezerwę na karę umowną, jeżeli występuje istotne prawdopodobieństwo naliczenia kary za niedotrzymanie zapisanych w umowie i objętych karą parametrów technicznych lub jeśli w związku z realizacją danej umowy zostały naruszone dobra osób trzecich. Wysokość rezerwy wynika z zapisanej w danej umowie wartości kary za niedotrzymany parametr techniczny lub z możliwej do oszacowania wartości zobowiązania wobec osób trzecich.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku jednostka dominująca dokonała weryfikacji stanu rezerw na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów (w tym zrealizowanych opóźnień w odniesieniu do zobowiązań umownych, w tym warunków ustalania kar) na realizowanych kontraktach. Korzystając z najbardziej aktualnej wiedzy na temat realizowanych umów oraz na bazie rozliczenia zakończonych umów, Zarząd jednostki dominującej podjął decyzję o zawiązaniu rezerwy na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów w wysokości 13 509 tysięcy złotych. W trzecim kwartale 2016 roku, w związku z podpisaniem porozumienia ze znaczącym klientem przedłużającego termin realizacji umowy, rozwiązano rezerwę na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów w wysokości 8 653 tysięcy złotych.

	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
Początek okresu	–	1 946
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	13 509	–
Rozwiązanie/wykorzystanie rezerwy na zobowiązanie	(8 653)	(1 946)
Koniec okresu	4 856	–
Krótkoterminowe na dzień	4 856	–
Długoterminowe na dzień	–	–
	4 856	–

12. Przychody i koszty

12.1. Przychody ze sprzedaży produktów i usług

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Przychody netto ze sprzedaży produktów	1 790 136	1 489 414
- w tym od jednostek powiązanych	-	-
Przychody netto ze sprzedaży usług	75 645	58 995
- w tym od jednostek powiązanych	13 620	3 134
Przychody netto ze sprzedaży pozostałych produktów	3 368	-
- w tym od jednostek powiązanych	-	-
Kary umowne	-	(136)
Zrealizowane różnice kursowe dotyczące należności z tytułu dostaw i usług	892	635
Różnice kursowe dotyczące wyceny należności z tytułu dostaw i usług	518	(839)
Przychody netto ze sprzedaży produktów i usług, razem	1 870 559	1 548 069
- w tym od jednostek powiązanych	13 620	3 134

Wzrost wartości przychodów ze sprzedaży w 2016 roku wynikał głównie z rozpoznania istotnej części przychodów z realizacji kontraktu "Jaworzno" (blok energetyczny 910 MW) przez zależną od RAFAKO S.A. spółkę celową.

Wzrost sprzedaży nastąpił na rynku krajowym, przy równoczesnym spadku poziomu sprzedaży dla zagranicznych Klientów Grupy.

12.2. Przychody ze sprzedaży materiałów

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Przychody ze sprzedaży materiałów	4 753	2 021
- w tym od jednostek powiązanych	-	-
Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów, razem	4 753	2 021
- w tym od jednostek powiązanych	-	-

12.3. Geograficzne obszary działalności

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Przychody ze sprzedaży od klientów krajowych	1 701 656	1 426 858
- w tym od jednostek powiązanych	13 620	3 134
Przychody ze sprzedaży od klientów zagranicznych	173 656	123 232
- w tym od jednostek powiązanych	-	-
Przychody netto ze sprzedaży, razem	1 875 312	1 550 090
- w tym od jednostek powiązanych	13 620	3 134

Głównymi odbiorcami wyrobów i usług Grupy są przede wszystkim zagraniczni i krajowi dostawcy obiektów energetycznych oraz krajowa i zagraniczna energetyka zawodowa i przemysłowa.

Przychody ze sprzedaży do jednostek powiązanych szczegółowo przedstawia nota 39 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Asortyment sprzedaży w podziale na rynki zbytu został zaprezentowany w sprawozdaniu Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej w 2016 roku w punkcie III. 3.2.

12.4. Koszty sprzedanych produktów, usług i materiałów

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Amortyzacja	14 400	12 569
Zużycie materiałów i energii	431 196	428 143
Usługi obce	1 193 207	813 688
Podatki i opłaty	7 379	7 259
Wynagrodzenia	167 219	166 264
Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	36 392	36 265
Podróże służbowe	8 226	7 381
Koszty reklamy	3 714	4 865
Naliczone różnice kursowe	257	(978)
Zrealizowane różnice kursowe	883	624
Koszty ubezpieczeń	2 849	4 327
Pozostałe koszty rodzajowe	1 895	1 829
Utworzenie odpisu aktualizującego wartość zapasów	3 409	2 729
Koszty według rodzaju, razem	1 871 026	1 484 965
Zmiana stanu zapasów, rezerw i rozliczeń międzyokresowych (w tym korekta wynikająca z MSR 11)	(31 755)	20 254
Koszty wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki	(1 024)	(1 789)
Koszty sprzedaży (wielkość ujemna)	(31 962)	(29 416)
Koszty ogólnego zarządu (wielkość ujemna)	(57 750)	(53 054)
Koszt wytworzenia sprzedanych produktów	1 748 535	1 420 960
Wartość sprzedanych materiałów	2 464	2 055
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	1 750 999	1 423 015

Główną przyczyną wzrostu kosztów w 2016 roku było znaczące zwiększenie poziomu sprzedaży Grupy w 2016 roku.

Koszty sprzedaży prezentowane przez Grupę zawierają głównie koszty pozyskiwania nowych kontraktów oraz koszty promocji i reklamy. Ponadto, do kosztów sprzedaży Grupa zalicza odpisy aktualizujące wartość należności handlowych. Na koszty sprzedaży wykazane w całkowitych dochodach Grupy za okres 12 miesięcy 2016 roku w kwocie 31 962 tysiące złotych największy wpływ miały koszty pozyskania nowych kontraktów w kwocie 26 263 tysiące złotych oraz koszty promocji i reklamy w kwocie 4 954 tysiące złotych.

Koszty ogólnego zarządu za okres 12 miesięcy 2016 roku wynosiły 57 750 tysięcy złotych (wzrost o kwotę 4 696 tysięcy złotych w porównaniu z analogicznym okresem 2015 roku). Wyższe koszty, w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego, są wynikiem między innymi wzrostu kosztów usług prawnych oraz doradczych, w tym kosztów związanych z usługami wsparcia biznesowego oraz kosztami reorganizacji jednostki dominującej.

12.5. Amortyzacja środków trwałych i wartości niematerialnych, odpisy aktualizujące ujęte w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Pozycje ujęte w koszcie własnym sprzedaży (koszcie sprzedanych towarów i produktów)		
Amortyzacja środków trwałych	10 008	8 809
Amortyzacja wartości niematerialnych	1 604	1 618
Koszty rezerw na gwarancje	7 728	78
Różnice kursowe netto	1 140	(354)
Odpisy aktualizujące wartość zapasów	1 626	(2 559)
	22 106	7 592
Pozycje ujęte w kosztach sprzedaży		
Amortyzacja środków trwałych	500	380
Amortyzacja wartości niematerialnych	87	78
Odpisy aktualizujące wartość należności handlowych	218	98
	805	556
Pozycje ujęte w kosztach ogólnego zarządu		
Amortyzacja środków trwałych	2 065	1 541
Amortyzacja wartości niematerialnych	136	143
	2 201	1 684

12.6. Koszty świadczeń pracowniczych

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Wynagrodzenia, w tym:	171 111	168 237
- koszty bieżących wynagrodzeń	167 219	164 877
- pozostałe świadczenia, w tym świadczenia pracownicze po okresie zatrudnienia	2 069	1 387
- rezerwa na premie	483	2 094
- rezerwa na urlopy	1 340	(121)
Koszty ubezpieczeń społecznych	36 392	36 265
	207 503	204 502
Pozycje ujęte w koszcie własnym sprzedaży (koszcie sprzedanych towarów i produktów)	158 158	157 993
Pozycje ujęte w kosztach sprzedaży	11 500	10 385
Pozycje ujęte w kosztach ogólnego zarządu	37 845	36 124

12.7. Pozostałe przychody operacyjne

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Przychody z tytułu kar umownych	67	369
Zysk na sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych	758	1 090
Dotacje	486	1 423
Otrzymane odszkodowania	145	373
Rozwiązanie rezerwy na rozrachunki publiczno-prawne	–	157
Rozwiązanie odpisu aktualizującego wartość pozostałych należności	315	–
Odzyskane materiały z likwidacji środków trwałych	461	–
Rozwiązanie odpisu aktualizującego wartość środków trwałych	13	238
Inne	1 368	554
	3 613	4 204

12.8. Pozostałe koszty operacyjne

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Strata na złomowaniu środków trwałych	295	151
Darowizny i dotacje	899	1 044
Utworzenie odpisu aktualizującego wartość pozostałych należności	114	95
Koszty z tytułu napraw składników majątku trwałego	180	98
Koszty złomowania materiałów	536	–
Odpis aktualizujący wartość rzeczowych aktywów trwałych	–	49
Koszty sądowe	263	94
Koszt organizacji Dnia Energetyka	509	506
Utworzenie rezerwy na przyszłe koszty	1 066	1 206
Utworzenie rezerwy na Program Dobrowolnych Odejść	7 622	–
Koszty związane z rozliczaniem opłat licencyjnych	–	3 444
Koszty wykonawstwa zastępczego	–	690
Koszty związków zawodowych	391	–
Inne	1 642	713
	13 517	8 090

* w grudniu 2016 roku jednostka dominująca dokonała wypłaty świadczeń związanych z Programem Dobrowolnych Odejść w kwocie 528 tysięcy złotych, a tym samym dokonała rozwiązania rezerwy na taką samą kwotę; szczegółowy opis został umieszczony w notcie 33.8

12.9. Przychody finansowe

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Odsetki z tytułu instrumentów finansowych, w tym: odsetki od pożyczek, należności przeterminowanych, lokat oraz rachunków bankowych	1 642	3 485
Odsetki od udzielonych kaucji	782	2 373
Pozostałe odsetki	–	42
Rozwiązanie rezerwy na koszty finansowe	–	281
Różnice kursowe dodatnie	1 107	586
Rozwiązanie odpisu aktualizującego odsetki	–	3 639
Dywidendy z tytułu udziałów i akcji	–	11
Dyskonto rozrachunków długoterminowych	1 393	7 185
Pozostałe przychody	92	370
	5 016	17 972

Szczegółowe dane dotyczące przychodów i kosztów finansowych związanych z instrumentami finansowymi przedstawia nota 53.2.

12.10. Koszty finansowe

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Odsetki z tytułu instrumentów finansowych, w tym: odsetki od kredytów, pożyczek, leasingu oraz przeterminowanych zobowiązań	3 547	3 566
Odsetki z tytułu świadczeń pracowniczych	713	670
Pozostałe odsetki	47	86
Prowizje bankowe od otrzymanych kredytów	887	907
Koszty z tytułu wyceny instrumentów finansowych	–	159
Dyskonto rozrachunków długoterminowych	1 476	5 632
Utworzenie rezerw na koszty finansowe	522	1 335
Pozostałe koszty finansowe	28	257
	7 220	12 612

Szczegółowe dane dotyczące przychodów i kosztów finansowych związanych z instrumentami finansowymi przedstawia nota 53.2.

13. Podatek dochodowy

13.1. Obciążenie podatkowe

Główne składniki obciążenia podatkowego w sprawozdaniu z całkowitych dochodów przedstawiają się następująco:

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Działalność kontynuowana		
Obciążenie podatkowe dotyczące działalności kontynuowanej:		
<i>Bieżący podatek dochodowy</i>	(14 693)	(10 578)
Bieżące obciążenie z tytułu podatku dochodowego	(14 694)	(10 619)
Korekty dotyczące bieżącego podatku dochodowego z lat ubiegłych	1	41
<i>Odroczony podatek dochodowy</i>	3 140	(1 496)
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	3 140	(1 496)
Korekty dotyczące odroczonego podatku dochodowego z lat ubiegłych	-	-
Obciążenie podatkowe wykazane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat	(11 553)	(12 074)
 <i>Odroczony podatek dochodowy dotyczący innych całkowitych dochodów</i>	 162	 60
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	162	60
Obciążenie podatkowe wykazane innych całkowitych dochodach	162	60
 Działalność zaniechana		
Obciążenie podatkowe dotyczące działalności zaniechanej:		
<i>Bieżący podatek dochodowy</i>	-	(20)
Bieżące obciążenie z tytułu podatku dochodowego	-	(20)
Korekty dotyczące bieżącego podatku dochodowego z lat ubiegłych	-	-
<i>Odroczony podatek dochodowy</i>	-	31
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	-	31
Korekty dotyczące odroczonego podatku dochodowego z lat ubiegłych	-	-
Obciążenie podatkowe wykazane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat	-	11
 <i>Odroczony podatek dochodowy dotyczący innych całkowitych dochodów</i>	 -	 -
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	-	-
Obciążenie podatkowe wykazane innych całkowitych dochodach	-	-

W okresie objętym sprawozdaniem za 2016 rok jednostka dominująca złożyła do organów skarbowych korekty deklaracji podatkowych CIT za lata 2013 oraz 2014, w których została wykazana nadpłata podatku dochodowego za lata ubiegłe, w łącznej kwocie wynoszącej 135 tysięcy złotych. Główną przyczyną złożenia korekt było dokonanie korekty osiągniętych przychodów oraz kosztów uzyskania przychodów, odliczenie darowizn, a także zwiększenie rozliczenia straty za rok podatkowy.

W okresie objętym sprawozdaniem za 2015 rok jednostka dominująca złożyła do organów skarbowych korekty deklaracji podatkowych CIT za lata 2009 - 2014 korygując dochód do opodatkowania o łączną kwotę 220 tysięcy złotych, w związku z czym nadpłata w podatku dochodowym za lata ubiegłe wyniosła 41 tysięcy złotych. Główną przyczyną złożenia korekt było ujęcie amortyzacji wartości niematerialnej oraz korekta kosztów lat ubiegłych dotycząca odszkodowania zapłaconego przez jednostkę dominującą w 2014 roku.

13.2. Uzgodnienie efektywnej stawki podatkowej

Uzgodnienie podatku dochodowego od wyniku finansowego brutto przed opodatkowaniem według ustawowej stawki podatkowej, z podatkiem dochodowym liczonym według efektywnej stawki podatkowej Grupy za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawia się następująco:

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Zysk brutto przed opodatkowaniem z działalności kontynuowanej	22 493	46 079
Zysk przed opodatkowaniem z działalności zaniechanej	-	(66)
Zysk brutto przed opodatkowaniem	22 493	46 013
Podatek wg ustawowej stawki podatkowej obowiązującej w Polsce, wynoszącej 19%	4 274	8 743
Koszty nie stanowiące kosztów uzyskania przychodów (trwałe różnice)	1 639	6 514
z tytułu utworzenia rezerwy na kary umowne	186	693
z tytułu spisania należności zakwalifikowane jako niepodatkowe	11	1 169
z tytułu darowizn	170	198
z tytułu kosztów reprezentacji	10	128
z tytułu utraty kontroli nad jednostką zależną	-	2 161
pozostałe	1 262	2 165
Przychody nie będące podstawą do opodatkowania (trwałe różnice)	(417)	(2 858)
z tytułu kar umownych	(103)	(370)
Z tytułu wykorzystania odpisów aktualizujących wartość należności od podmiotów powiązanych	(137)	-
z tytułu dywidend otrzymanych	-	(2)
z tytułu wykorzystania rezerw niepodatkowych	-	(1 706)
pozostałe	(177)	(780)
Pozostałe	(183)	(294)
Nieaktywowana strata podatkowa	6 572	
Korekta podatku dot. lat ubiegłych	(332)	(42)
Podatek według efektywnej stawki podatkowej wynoszącej 51,95% (2015: 26,22%)	11 553	12 063
Podatek dochodowy przypisany działalności kontynuowanej	(11 553)	(12 074)
Podatek dochodowy przypisany działalności zaniechanej	-	11
Podatek dochodowy (obciążenie) wykazany w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów	11 553	12 063

13.3. Odroczonego podatek dochodowy wyliczony na dzień 31 grudnia 2016 roku

Odroczonego podatek dochodowy wyliczony na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz na dzień 31 grudnia 2015 roku wynika z następujących pozycji:

	<i>Sprawozdanie z sytuacji finansowej</i>		<i>Sprawozdanie z całkowitych dochodów</i>	
	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
- od ulg inwestycyjnych	(2)	(3)	1	1
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością środków trwałych oraz wartości niematerialnych	(16 252)	(18 811)	2 559	(914)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością aktywów wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy	1 641	1 447	194	(371)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością pożyczek i należności	1 739	1 209	530	611
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością należności i rozliczeń międzyokresowych z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną	(42 605)	(43 185)	580	(16 020)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością zapasów	2 276	1 981	295	465
- od rezerw bilansowych	39 243	18 420	20 823	(4 403)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością zobowiązań finansowych wycenianych w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	-	-	-	(17)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością zobowiązań z tytułu gwarancji, factoringu i wyłączone z zakresu MSR 39	-	44	(44)	(11)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością zobowiązań, rezerw i rozliczeń międzyokresowych z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną	38 095	63 105	(25 010)	12 418
- aktywo podatkowe dotyczące straty podatkowej	17 243	974	16 269	636
- korekta kosztów z tytułu niezapłaconych faktur	7 763	18 475	(10 712)	6 348
- pozostałe	1 863	1 537	326	(148)
Obciążenie/korzyść z tytułu odroczonego podatku dochodowego			5 810	(1 405)
Aktywa/rezerwa netto z tytułu podatku odroczonego, w tym:	51 003	45 193		
Odroczonego podatek dochodowy dotyczący działalności zaniechanej			(2 509)	(31)
Obciążenie z tytułu odroczonego podatku dochodowego – działalność kontynuowana			3 301	(1 436)
Aktywa/rezerwa netto z tytułu podatku odroczonego, w tym:	51 003	45 193		
Aktywa z tytułu podatku odroczonego	51 387	47 796		
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego	(384)	(94)		
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego – działalność zaniechana	-	(2 509)		

Na dzień 31 grudnia 2015 roku jednostka dominująca rozpoznała aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej za 2015 rok w wysokości 3 169 tysięcy złotych.

W 2016 roku jednostka dominująca zanotowała stratę podatkową w wysokości 121 331 tysięcy złotych. Spółka RAFAKO S.A. przeprowadziła analizę realizowalności aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej na podstawie prognoz podatkowych. Działając zgodnie z zasadą ostrożnej wyceny, Zarząd jednostki dominującej podjął decyzję o rozpoznaniu aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej w kwocie 86 742 tysiące złotych. Aktywo od straty podatkowej za 2016 rok w kwocie 34 589 tysięcy złotych nie zostało rozpoznane.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku pozostałe spółki Grupy Kapitałowej RAFAKO rozpoznały aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej wykazanej w kwocie 842 tysiące złotych, która zostanie rozliczona w przyszłych okresach sprawozdawczych.

14. Propozycja pokrycia straty za 2016 rok

Zarząd jednostki dominującej rekomenduje pokrycie straty netto w kwocie 62 241 tysięcy złotych z kapitału zapasowego jednostki dominującej.

15. Majątek socjalny oraz zobowiązania ZFŚS

Ustawa z dnia 4 marca 1994 roku o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych z późniejszymi zmianami stanowi, że Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych tworzą pracodawcy zatrudniający powyżej 20 pracowników na pełne etaty. Spółki wchodzące w skład Grupy tworzą takie fundusze i dokonują okresowych odpisów w wysokości odpisu podstawowego oraz odpisu dla emerytów i rencistów. Celem Funduszu jest subsydiowanie działalności socjalnej Spółek, pożyczek udzielonych ich pracownikom oraz pozostałych kosztów socjalnych.

	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
Aktywa Funduszy Spółek wchodzących w skład Grupy	4 285	3 903
Środki pieniężne ZFŚS	3 954	3 538
Pożyczki udzielone pracownikom spółek z funduszy	331	365
Zobowiązania wobec ZFŚS	(4 057)	(3 605)
Saldo rozrachunków z funduszami	<u>228</u>	<u>298</u>
	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Odpisy na Fundusz w okresie obrotowym	<u>2 725</u>	<u>2 584</u>

16. Wynik przypadający na jedną akcję

Wynik podstawowy przypadający na jedną akcję oblicza się poprzez podzielenie skonsolidowanego wyniku netto za okres przypadającego na zwykłych akcjonariuszy jednostki dominującej przez średnią ważoną liczbę wyemitowanych akcji zwykłych jednostki dominującej występujących w ciągu okresu.

Poniżej przedstawione zostały dane dotyczące wyniku oraz akcji, które posłużyły do wyliczenia zysku na jedną akcję:

	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015
Zysk/(strata) netto z działalności kontynuowanej	10 940	34 005
Zysk/(strata) z działalności zaniechanej	–	(55)
Zysk/(strata) netto	10 940	33 950
Zysk/(strata) netto przypadający na zwykłych akcjonariuszy, zastosowany do obliczenia zysku na jedną akcję	10 513	34 070
Średnia ważona liczba wyemitowanych akcji zwykłych zastosowana do obliczenia podstawowego zysku na jedną akcję	84 931 998	74 472 635
Wpływ rozwodnienia:	–	–
Opcje na akcje	–	–
Umarzalne akcje uprzywilejowane	–	–
Skorygowana średnia ważona liczba akcji zwykłych zastosowana do obliczenia rozwodnionego zysku na jedną akcję	84 931 998	74 472 635
Zysk/(strata) na jedną akcję w złotych		
– podstawowy z zysku za okres przypadający zwykłym akcjonariuszom	0,12	0,46
Zysk/(strata) na jedną akcję z działalności zaniechanej w złotych		
– podstawowy z zysku za okres przypadający zwykłym akcjonariuszom	0,00	0,00

Średnia ważona liczba wyemitowanych akcji zwykłych użyta w celu obliczenia podstawowego i rozwodnionego zysku na jedną akcję z działalności zaniechanej przedstawiona jest w tabeli powyżej. Poniższa tabela przedstawia natomiast wartości zysku/(straty) stanowiące podstawę wyliczenia zysku na akcję z działalności zaniechanej:

	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015
Zysk/(strata) z działalności zaniechanej	–	(55)
Zysk/(strata) netto z działalności zaniechanej przypadający na zwykłych akcjonariuszy, zastosowany do obliczenia zysku na jedną akcję	–	(45)

Grupa nie prezentuje zysku/(straty) rozwodnionego na jedną akcję za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku, ponieważ nie posiada instrumentów finansowych powodujących rozwodnienie akcji.

17. Istotne pozycje wykazane w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych

Zwiększenie stanu należności wykazane w skonsolidowanym rachunku przepływów pieniężnych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku w kwocie 268 651 tysięcy złotych wynikało przede wszystkim z następujących pozycji:

- zwiększenia stanu należności handlowych w kwocie (308 274) tysiące złotych,
- zwiększenia stanu należności budżetowych (w tym z tytułu podatku VAT) w kwocie (7 614) tysiące złotych,
- zmniejszenie stanu udzielonych zaliczek w kwocie 7 594 tysiące złotych,
- zmniejszenia stanu należności z tytułu kaucji w kwocie 54 520 tysięcy złotych,
- zwiększenia stanu należności spornych w kwocie (13 644) tysiące złotych,
- zwiększenia stanu pozostałych należności w kwocie (1 233) tysiące złotych,

Dokładny opis zmian wartości kaucji i należności spornych w 2016 roku został zamieszczony w nocie 26.

Zwiększenie stanu zobowiązań wykazana w skonsolidowanym rachunku przepływów pieniężnych w kwocie 125 608 tysięcy złotych wynikało przede wszystkim z następujących pozycji:

- zwiększenie stanu zobowiązań handlowych w kwocie 78 003 tysiące złotych,
- zwiększenie stanu zobowiązań z tytułu podatku od towarów i usług w kwocie 20 202 tysiące złotych,
- zmniejszenie stanu rezerw na świadczenia emerytalne (z wyłączeniem zysków/(strat) aktuarialnych) w kwocie (1 679) tysiące złotych,
- zwiększenie stanu rezerw na premie w kwocie 483 tysiące złotych,
- zwiększenia stanu rezerw na naprawy gwarancyjne w kwocie 6 302 tysiące złotych,
- zwiększenia stanu rezerw na urlopy w kwocie 1 340 tysięcy złotych,
- zwiększenia stanu rezerw na Program Dobrowolnych Odejść w kwocie 7 094 tysiące złotych,
- kompensata zobowiązań z tytułu podatku dochodowego w kwocie 9 375 tysięcy złotych,
- zwiększenie stanu pozostałych zobowiązań w kwocie 4 488 tysięcy złotych.

Zmiana stanu rozliczeń międzyokresowych wykazana w skonsolidowanym rachunku przepływów pieniężnych w kwocie minus 6 622 tysiące złotych wynikało przede wszystkim z następujących pozycji:

- zwiększenie stanu należności z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną i związanych z wyceną kontraktów rozliczeń międzyokresowych w kwocie (1 359) tysiące złotych,
- zwiększenie stanu zobowiązań z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną w kwocie 13 849 tysięcy złotych,
w tym:
zmniejszenie stanu zaliczek w kwocie (19 515) tysiące złotych,
- zmniejszenie stanu rezerw z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną w kwocie (5 868) tysiące złotych,

Zmniejszenie stanu rezerw zostało opisane szerzej w notach 11.2 i 11.3.

Zmiana wartości zaliczek w 2016 roku w kwocie 19 515 tysięcy złotych wynikała przede wszystkim z rozpoznania części zaliczek w przychodach zgodnie z metodologią rozliczania umów o usługę budowlaną (MSR 11).

Wartość nabycia rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych wykazana w kwocie 8 749 tysięcy złotych wynikała z poniesionych nakładów inwestycyjnych na zakup rzeczowych aktywów trwałych w kwocie 7 537 tysięcy złotych oraz na zakup wartości niematerialnych w kwocie 1 212 tysięcy złotych. Nakłady poniesione na zakup środków trwałych dotyczyły przede wszystkim modernizacji budynków i budowli spółek Grupy Kapitałowej, zakupu maszyn i urządzeń, a także samochodów służbowych.

Wpływ środków pieniężnych z tytułu kredytów i pożyczek wykazana w działalności finansowej skonsolidowanego sprawozdania z przepływów pieniężnych w kwocie 37 773 tysięcy złotych wynikały ze wzrostu zadłużenia z tytułu kredytu z PKO BP S.A.

Na wartość środków pieniężnych z działalności finansowej Grupy miały także wpływ zapłacone odsetki od otrzymanego kredytu bankowego z PKO BP S.A. w kwocie 3 063 tysiące złotych (31 grudnia 2016 roku: 3 521 tysięcy złotych).

18. Rzeczowe aktywa trwałe

31 grudnia 2016 roku	<i>Grunty</i>	<i>Budynki</i>	<i>Maszyny i urządzenia</i>	<i>Środki transportu</i>	<i>Pozostałe</i>	<i>Środki trwałe w budowie</i>	<i>Ogółem</i>
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2016 roku	23 776	91 832	56 489	8 389	791	2 162	183 439
Transfery ze środków trwałych w budowie	–	490	3 143	222	–	(3 855)	–
Nabycia	–	–	2 019	1 378	213	3 102	6 712
Zwiększenia z tytułu umów leasingu	–	–	–	1 832	–	–	1 832
Likwidacja/sprzedaż	(20)	(74)	(356)	(580)	(13)	–	(1 043)
Różnice kursowe z przeliczenia jednostki zagranicznej	–	–	(3)	2	34	–	33
Odpis amortyzacyjny za okres sprawozdawczy	–	(2 840)	(7 272)	(2 219)	(244)	–	(12 575)
Odpis aktualizujący za okres sprawozdawczy	–	–	1	39	–	–	40
Pozostałe, w tym reklasyfikacja środków trwałych na/z aktywa przeznaczone do sprzedaży	(2)	(64)	101	98	14	–	147
Wartość netto na dzień 31 grudnia 2016 roku	23 754	89 344	54 122	9 161	795	1 409	178 585
Na dzień 1 stycznia 2016 roku							
Wartość brutto	23 776	117 716	119 113	12 024	3 465	2 216	278 310
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(25 884)	(62 624)	(3 635)	(2 674)	(54)	(94 871)
Wartość netto	23 776	91 832	56 489	8 389	791	2 162	183 439
Na dzień 31 grudnia 2016 roku							
Wartość brutto	23 754	118 041	120 736	14 189	3 673	1 409	281 802
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(28 697)	(66 614)	(5 028)	(2 878)	–	(103 217)
Wartość netto	23 754	89 344	54 122	9 161	795	1 409	178 585

*środki trwałe stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 29.1

31 grudnia 2015 roku	<i>Grunty</i>	<i>Budynki</i>	<i>Maszyny i urządzenia</i>	<i>Środki transportu</i>	<i>Pozostałe</i>	<i>Środki trwałe w budowie</i>	<i>Ogółem</i>
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2015 roku	23 773	89 529	46 140	6 370	358	6 029	172 199
Transfery ze środków trwałych w budowie	21	5 341	16 588	866	-	(22 816)	
Nabycia	3	323	1 262	2 634	483	19 142	23 847
Likwidacja/sprzedaż	(19)	(79)	(534)	(713)	-	-	(1 345)
Różnice kursowe z przeliczenia jednostki zagranicznej	-	-	(2)	(1)	-	-	(3)
Odpis amortyzacyjny za okres sprawozdawczy	-	(2 756)	(6 845)	(1 298)	(96)	-	(10 995)
Utrata kontroli nad jednostką zależną	-	(410)	(110)	(33)	-	(193)	(746)
Odpis aktualizujący za okres sprawozdawczy	-	(6)	-	28	(17)	-	5
Nabycia na skutek połączenia jednostek gospodarczych	-	-	72	307	63	-	442
Pozostałe, w tym reklasyfikacja środków trwałych na/z aktywa przeznaczone do sprzedaży	(2)	(110)	(82)	229	-	-	35
Wartość netto na dzień 31 grudnia 2015 roku	23 776	91 832	56 489	8 389	791	2 162	183 439
Na dzień 1 stycznia 2015 roku							
Wartość brutto	23 773	112 761	104 266	9 560	2 965	6 082	259 407
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	-	(23 232)	(58 126)	(3 190)	(2 607)	(53)	(87 208)
Wartość netto	23 773	89 529	46 140	6 370	358	6 029	172 199
Na dzień 31 grudnia 2015 roku							
Wartość brutto	23 776	117 716	119 113	12 024	3 465	2 216	278 310
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	-	(25 884)	(62 624)	(3 635)	(2 674)	(54)	(94 871)
Wartość netto	23 776	91 832	56 489	8 389	791	2 162	183 439

19. Środki trwałe w leasingu

Na dzień 31 grudnia 2016 roku jednostka dominująca i jednostki zależne posiadały i użytkowały składniki aktywów na mocy umowy leasingu finansowego w wartości 10 234 tysiące złotych brutto na dzień nabycia przedmiotu leasingu.

Okres użytkowania tych środków jest zgodny z okresem trwania umów leasingowych i wynosi od 24 do 60 miesięcy. Spółki Grupy dokonują odpisów amortyzacyjnych tych środków metodą liniową.

Na dzień 31 grudnia 2015 roku jednostka dominująca i jednostki zależne posiadały i użytkowały składniki aktywów na mocy umowy leasingu finansowego w wartości 7 261 tysięcy złotych brutto na dzień nabycia przedmiotu leasingu.

20. Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży nie związane z działalnością zaniechaną

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Spółki Grupy wyodrębniły środki trwałe o wartości 935 tysięcy złotych (31 grudnia 2015: 1 063 tysiące złotych) jako przeznaczone do sprzedaży nie związane z działalnością zaniechaną.

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży, w tym:		
grunty	66	66
budynki i budowle	836	852
urządzenia techniczne i maszyny	33	133
środki transportu	–	12
	935	1 063

21. Wartości niematerialne

	Wartość firmy	Patenty i licencje	Inne wartości niematerialne	Wartości niematerialne w trakcie wytwarzania	Ogółem
31 grudnia 2016 roku					
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2016 roku	5 124	9 713	374	–	15 211
Transfery z wartości niematerialnych w trakcie realizacji	–	424	–	(424)	–
Nabycia	4 041	397	167	793	5 398
Odpis amortyzacyjny za rok obrotowy	–	(1 619)	(208)	–	(1 827)
Na dzień 31 grudnia 2016 roku	9 165	8 915	333	369	18 782
Na dzień 1 stycznia 2016 roku					
Wartość brutto	5 166	24 393	735	1 371	31 665
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(14 680)	(361)	(1 371)	(16 454)
Wartość netto	5 124	9 713	374	–	15 211
Na dzień 31 grudnia 2016 roku					
Wartość brutto	9 207	25 843	903	369	36 322
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(16 928)	(570)	–	(17 540)
Wartość netto	9 165	8 915	333	369	18 782

*wartości niematerialne stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 29.2

31 grudnia 2015 roku	Wartość firmy	Patenty i licencje	Inne wartości niematerialne	Wartości niematerialne w trakcie wytwarzania	Ogółem
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2015 roku	376	8 787	147	–	9 310
Transfery z wartości niematerialnych w trakcie realizacji	–	1 371	–	(1 371)	–
Nabycia	–	–	362	1 371	1 733
Utrata kontroli nad jednostką zależną	–	–	6	–	6
Nabycia na skutek połączenia jednostek gospodarczych	4 790	1 253	–	–	6 043
Odpis aktualizujący za okres sprawozdawczy	(42)	–	–	–	(42)
Odpis amortyzacyjny za rok obrotowy	–	(1 698)	(141)	–	(1 839)
Na dzień 31 grudnia 2015 roku	5 124	9 713	374	–	15 211
Na dzień 1 stycznia 2015 roku					
Wartość brutto	376	23 054	381	3 779	27 590
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(14 267)	(234)	(3 779)	(18 280)
Wartość netto	376	8 787	147	–	9 310
Na dzień 31 grudnia 2015 roku					
Wartość brutto	5 166	24 393	735	1 371	31 665
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(14 680)	(361)	(1 371)	(16 454)
Wartość netto	5 124	9 713	374	–	15 211

W skład wartości niematerialnych wchodziły patenty, licencje i oprogramowanie. Największe pozycje stanowią:

- licencja na kotły nadkrytyczne typu BENSON, której wartość bilansowa na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosi 3 222 tysiące złotych (31 grudnia 2015: 3 337 tysięcy złotych); pozostały od dnia 31 grudnia 2016 roku okres amortyzacji licencji wynosi 8 lat;
- licencja na katalityczne odazotowanie spalin, której wartość bilansowa na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosi 540 tysięcy złotych (31 grudnia 2015 roku: 716 tysięcy złotych); pozostały od dnia 31 grudnia 2016 roku okres amortyzacji licencji wynosi 3 lata.

Wartość firmy

W 2016 roku uległa zmianie wartość firmy, która na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosiła 9 165 tysięcy złotych. Zmiana wartości wynikała z przejęcia kontroli nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa przez jednostkę zależną RAFAKO Engineering Sp. z o.o., w wyniku którego Grupa Kapitałowa RAFAKO prezentuje wartość firmy w kwocie 4 041 tysięcy złotych.

	Wartość godziwa (w tysiącach złotych)
Wartość rzeczowych aktywów trwałych	86
Wartość niskocennych składników majątku	13
Łączna wartość godziwa przejętych aktywów netto	99
Łączny koszt nabycia	4 140
Wartość firmy ujęta przy nabyciu	4 041

Szczegółowy opis transakcji został zamieszczony w nocie 2 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Test na utratę wartości firmy

Na koniec okresu sprawozdawczego został przeprowadzony przez niezależnego eksperta test na utratę wartości firmy z przejęcia kontroli nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa PBG AVATIA sp. z o.o. przez RAFAKO S.A. Test został przeprowadzony w oparciu o bieżącą wartość szacowanych przepływów pieniężnych przypisanych do odrębnego ośrodka wypracowującego środki pieniężne, jakim jest departament informatyczny, na podstawie pięcioletnich prognoz oraz oszacowanej wartości rezydualnej. Do wyliczeń przyjęto średnioważony koszt kapitału (WACC) na poziomie 7,63%. Na podstawie wyników przeprowadzonego testu nie stwierdzono konieczności dokonania odpisu wartości firmy.

Na koniec okresu sprawozdawczego został przeprowadzony przez niezależnego eksperta test na utratę wartości firmy z przejęcia kontroli nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa przez jednostkę zależną RAFAKO Engineering Sp. z o.o. Test został przeprowadzony w oparciu o bieżącą wartość szacowanych przepływów pieniężnych na podstawie pięcioletnich prognoz oraz oszacowanej wartości rezydualnej. Do wyliczeń przyjęto średnioważony koszt kapitału (WACC) na poziomie 13,27%. Na podstawie wyników przeprowadzonego testu nie stwierdzono konieczności dokonania odpisu wartości firmy.

Prace rozwojowe

Grupa w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku oraz w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2015 roku nie poniosła kosztów prac rozwojowych.

Połączenia jednostek gospodarczych

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku, jednostka zależna RAFAKO Engineering Sp. z o.o. przejęła kontrolę nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa jednostki powiązanej PBG gas and oil Sp. z o.o. – spółki zależnej od PBG S.A., wniesionego do jednostki zależnej w formie aportu, o łącznej wartości 4 140 tysięcy złotych. Zorganizowana część przedsiębiorstwa została nabyta za udziały w spółce RAFAKO Engineering Sp. z o.o.

W związku ze spełnieniem warunku przejęcia kontroli nad nabytym przedsięwzięciem, do rozliczenia transakcji nabycia zastosowano wymogi MSSF 3 – Połączenia przedsięwzięć.

22. Akcje/udziały w pozostałych jednostkach

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Akcje/udziały w pozostałych spółkach notowanych na giełdzie	821	210
Akcje/udziały w pozostałych spółkach nie notowanych na giełdzie	19	19
	840	229
	840	229

*akcje/udziały stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 29.3

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku Grupa zanotowała wzrost wartości udziałów w kwocie 613 tysięcy złotych, który był związany z utworzeniem nowej spółki, co zostało szerzej opisane w nocie 2.

23. Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów - długoterminowe

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Należności z tytułu dostaw i usług, w tym:	33 817	35 409
Należności z tytułu dostaw i usług od jednostek powiązanych	-	-
Należności z tytułu dostaw i usług od pozostałych jednostek	33 817	35 409
Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowych kosztów, w tym:	190	239
Należności z tytułu inwestycji	-	-
Kaucje	97	239
Pozostałe należności długoterminowe	93	-
Należności ogółem (netto)	34 007	35 648
Odpis aktualizujący należności	-	-
Należności brutto	34 007	35 648

24. Inne aktywa finansowe długoterminowe

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Pożyczki udzielone	-	-
Lokaty długoterminowe, w tym:	-	-
- stanowiące zabezpieczenie udzielonych Grupie gwarancji bankowych	-	-
Pozostałe aktywa finansowe długoterminowe, w tym:	24 071	29 900
Należności od jednostki powiązanej wynikające z zawartego układu	24 071	29 900
Inne aktywa finansowe długoterminowe	-	-
	24 071	29 900
	24 071	29 900

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku Grupa dokonała aktualizacji wyceny wartości należności od PBG S.A., co zostało szerzej opisane w nocie 39.

Zmiana wartości należności w porównaniu do kwoty wykazanej na dzień 31 grudnia 2015 roku wynika z wyceny tej należności zgodnie z koncepcją zamortyzowanego kosztu, przy uwzględnieniu założeń i szacunków, o których mowa w nocie 5.

W 2017 roku jednostka dominująca dokonała konwersji posiadanych należności od jednostki powiązanej wynikających z układu na obligacje, co zostało szerzej opisane w nocie 39 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

25. Zapasy

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Materiały (według wartości netto możliwej do uzyskania)	13 796	18 817
Według ceny nabycia	25 774	29 169
Według wartości netto możliwej do uzyskania	13 796	18 817
Produkcja w toku	-	-
Według kosztu wytworzenia	-	-
Towary	187	-
Według ceny nabycia/kosztu wytworzenia	187	-
Według wartości netto możliwej do uzyskania	187	-
Produkty gotowe:	-	-
Według ceny nabycia/kosztu wytworzenia	-	-
Według wartości netto możliwej do uzyskania	-	-
Zapasy ogółem, według niższej z dwóch wartości: ceny nabycia (kosztu wytworzenia) oraz wartości netto możliwej do uzyskania	13 983	18 817

*zapasy stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 29.4

Odpisy aktualizujące wartość zapasów

	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015
Stan na początek okresu	(10 352)	(7 793)
Utworzenie odpisu aktualizującego	(3 409)	(2 729)
Rozwiązanie odpisu aktualizującego	1 783	170
Przeniesienie na aktywa przeznaczone do sprzedaży	-	-
Stan na koniec okresu	(11 978)	(10 352)

26. Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów krótkoterminowe

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Należności z tytułu dostaw i usług, w tym:	587 263	277 397
Należności z tytułu dostaw i usług od jednostek powiązanych	4 613	17 581
Należności z tytułu dostaw i usług od pozostałych jednostek	582 650	259 816
Należności z tytułu podatku dochodowego	19 583	21 137
Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowych kosztów, w tym:	143 519	183 232
Należności z tytułu udzielonych zaliczek	26 875	34 469
Należności budżetowe	30 203	22 589
Rozliczenie kosztów ubezpieczenia rzeczowego	723	800
Rozliczenia z Zakładowym Funduszem Świadczeń Socjalnych	237	301
Należności sporne	13 944	300
Koszty przyszłych okresów	2 504	1 219
Kaucje	68 263	122 734
Należności z tytułu inwestycji	-	126
Pozostałe	770	694
Pozostałe należności od podmiotów powiązanych	-	-
Należności ogółem (netto)	750 365	481 766
Odpis aktualizujący należności	32 472	32 393
Należności brutto	782 837	514 159

*należności handlowe stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 29.5

Należności budżetowe obejmują przede wszystkim należności z tytułu podatku VAT zarówno krajowego, jak i zagranicznego.

Należności z tytułu dostaw i usług nie są oprocentowane i mają zazwyczaj 30-dniowy termin płatności. Jednakże, dla niektórych kontrahentów okres spłaty należności ustalany na podstawie indywidualnych umów zawiera się w przedziale od 1 do 3 miesięcy.

Grupa posiada politykę w zakresie dokonywania sprzedaży tylko zweryfikowanym klientom. Dzięki temu, zdaniem kierownictwa, nie istnieje dodatkowe ryzyko kredytowe, ponad poziom określony odpisem na nieściągalne należności właściwym dla należności handlowych.

Należności handlowe krótkoterminowe wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2016 roku w kwocie 587 263 tysiące złotych dotyczą kontraktów handlowych z krajowymi oraz zagranicznymi kontrahentami.

Kaucje wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2016 roku w kwocie 68 263 tysiące złotych, dotyczą głównie projektów realizowanych w obszarach:

- budowy bloku elektrociepłowni opalanego biopaliwem 14 865 tysięcy złotych,
- Instalacja katalitycznego odazotowania spalin 8 139 tysięcy złotych,
- wymiana części prostej komory paleniskowej kotła 7 411 tysięcy złotych,
- instalacji odazotowania spalin 3 359 tysięcy złotych.

Zmiana stanu kaucji zanotowana w roku zakończonym 31 grudnia 2016 roku wynikała przede wszystkim ze zwrotu kaucji pieniężnej związanej z realizacją umowy na budowę bloku energetycznego w kwocie 40 000 tysięcy złotych, oraz z przekazania kaucji pieniężnej na poczet budowy bloku elektrociepłowni opalanego biopaliwem w kwocie 14 865 tysięcy złotych.

Istotną pozycję wykazaną w pozostałych należnościach stanowią zaliczki, które na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosiły 26 875 tysięcy złotych, w tym:

- zaliczka w związku z realizacją umowy na dostawę instalacji odazotowania spalin wraz z montażem w kwocie 7 816 tysięcy złotych,
- zaliczka w związku z realizacją umowy na zaprojektowanie i wykonanie w ramach realizacji bloku dostawy oraz montażu rurociągów wysokoprężnych wraz z armaturą oraz systemami pomocniczymi i dobór zamocowań pierwszorzędowych w kwocie 5 094 tysiące złotych,
- zaliczka w związku z realizacją umowy na dostawę i montaż konstrukcji stalowej budynku maszynowni, bunkrowni, LUVO, SCR, montaż budynków węglowych, podniesienie i ułożenie zdmuchiowaczy parowych w kwocie 3 591 tysięcy złotych,
- zaliczka w związku z realizacją umowy na dostawę, przedmontaż i montaż reaktora SCR, dostawę zasobników, bunkrów węglowych w kwocie 2 763 tysiące złotych.

26.1. Odpisy aktualizujące wartość należności handlowych oraz pozostałych należności

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Stan na początek okresu, w tym:	(32 393)	(40 862)
- należności od podmiotów powiązanych	-	-
Utworzenie odpisu aktualizującego wartość należności handlowych	(573)	(1 456)
Utworzenie odpisu aktualizującego wartość pozostałych należności	(205)	(561)
Rozwiązanie odpisu aktualizującego wartość należności handlowych, w tym	475	946
- należności od podmiotów powiązanych	-	-
Wykorzystanie odpisu aktualizującego wartość pozostałych należności	220	9 531
Wykorzystanie odpisu aktualizującego wartość należności handlowych	4	9
Stan na koniec okresu	(32 472)	(32 393)
- należności od podmiotów powiązanych	-	-

W 2016 roku jednostka dominująca dokonała rozwiązania odpisu aktualizującego wartość naliczonych kar umownych w kwocie 91 tysięcy złotych.

W 2015 roku jednostka dominująca dokonała rozwiązania odpisu aktualizującego wartość naliczonych kar umownych w kwocie 9 531 tysięcy złotych.

Poniżej przedstawiono analizę należności krótkoterminowych z tytułu dostaw i usług oraz pozostałych należności finansowych, które na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz na dzień 31 grudnia 2015 roku były przeterminowane, ale nie uznano ich za nieściągalne i nie objęto odpisem.

	Razem	Nieprzeterminowane	Przeterminowane, lecz ściągalne				
			< 30 dni	30 – 90 dni	90 – 180 dni	180 – 360 dni	>360 dni
31 grudnia 2016	669 470*	646 965	14 657	6 232	68	1 523	25

* w tym należności handlowe krótkoterminowe, krótkoterminowe należności z tytułu sprzedaży środków trwałych i wartości niematerialnych, kaucje oraz należności sporne

	Razem	Nieprzeterminowane	Przeterminowane, lecz ściągalne				
			< 30 dni	30 – 90 dni	90 – 180 dni	180 – 360 dni	>360 dni
31 grudnia 2015	400 560*	394 615	3 221	2 420	216	81	7

* w tym należności handlowe krótkoterminowe, krótkoterminowe należności z tytułu sprzedaży środków trwałych i wartości niematerialnych, kaucje oraz należności sporne

27. Aktywa finansowe krótkoterminowe

27.1. Lokaty krótkoterminowe

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa posiadała lokaty krótkoterminowe o terminie zapadalności od 3 do 12 miesięcy w kwocie 74 tysiące złotych.

Na dzień 31 grudnia 2015 roku Grupa posiadała lokaty krótkoterminowe o terminie zapadalności od 3 do 12 miesięcy w kwocie 70 tysięcy złotych.

Lokaty krótkoterminowe są środkami pieniężnymi Grupy zdeponowanymi w bankach na różne okresy, od trzech miesięcy do jednego roku. Grupa klasyfikuje lokaty do aktywów długo- lub krótkoterminowych wg terminu zapadalności.

27.2. Inne aktywa finansowe krótkoterminowe

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Inne aktywa finansowe krótkoterminowe, w tym:	–	–
Zaliczka na poczet nabycia prawa do pożyczki	10 500	10 500
Odpis aktualizujący wartość zaliczki na poczet nabycia prawa do pożyczki	(10 500)	(10 500)
Należności od jednostki powiązanej wynikające z zawartego układu	11 130	5 946*
	<u>11 130</u>	<u>5 946</u>

W roku zakończonym 31 grudnia 2016 roku na bazie przyjętych założeń, Grupa rozpoznała w innych aktywach finansowych krótkoterminową część należności od PBG S.A., co zostało szerzej opisane w nocie 39.

Zmiana wartości należności od PBG S.A. w porównaniu do kwoty wykazanej na dzień 31 grudnia 2015 roku wynika z przeniesienia należności z terminem wymagalności w dniu 30 czerwca 2017 roku do należności krótkoterminowych.

W 2017 roku jednostka dominująca dokonała konwersji posiadanych należności od jednostki powiązanej wynikających z układu na obligacje, co zostało szerzej opisane w nocie 39 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

W dniu 18 kwietnia 2012 roku jednostka dominująca zawarła z Olenia Ltd umowę przedwstępną sprzedaży/zakupu 50% udziałów spółki Bioelektrownia Szarlej sp. z o.o. oraz przelewu praw do wierzytelności w postaci pożyczki udzielonej tej spółce. Łączna kwota zaliczki zapłaconej przez jednostkę dominującą w związku z zawartą umową wyniosła 16 176 tysięcy złotych (z czego 5 676 tysięcy złotych w odniesieniu do udziałów zaprezentowanych jako pozostałe aktywa niefinansowe, 10 500 tysięcy złotych w odniesieniu do pożyczki zaprezentowanych jako inne aktywa finansowe). Bioelektrownia Szarlej sp. z o.o. to spółka celowa utworzona w celu budowy elektrowni biogazowej finansowanej ze środków własnych, pozyskanych od inwestorów w formie pożyczki, oraz z przyznanej dotacji. W związku z faktem, że Bioelektrownia Szarlej sp. z o.o. wypowiedziała umowę z wykonawcą budowy, co spowodowało opóźnienie w realizacji prac oraz wypowiedzenie umowy o dofinansowanie projektu. Działania podjęte przez spółkę Bioelektrownia Szarlej sp. z o.o. zmierzające do wznowienia inwestycji, nie przyniosły efektów. Ze względu na status tej inwestycji opisany powyżej, Zarząd jednostki dominującej ocenia, że ryzyko nierealizowalności powyższych aktywów jest istotne i utrzymał decyzję o objęciu wartości inwestycji odpisem aktualizującym w pełnej wysokości, tj. 16 176 tysięcy złotych.

27.3. Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Środki pieniężne w banku i w kasie	106 342	114 051
Lokaty krótkoterminowe do 3 miesięcy, w tym:	1 182	83 210
- stanowiące zabezpieczenie zobowiązań warunkowych		-
	107 524	197 261

Środki pieniężne w banku są oprocentowane według zmiennych stóp procentowych, których wysokość zależy od stopy oprocentowania jednodniowych lokat bankowych. Lokaty krótkoterminowe, klasyfikowane jako środki pieniężne, są dokonywane na różne okresy, od jednego dnia do jednego miesiąca, w zależności od aktualnego zapotrzebowania spółek wchodzących w skład Grupy na środki pieniężne i są oprocentowane według ustalonych z bankiem stóp procentowych

Spółki Grupy posiadają środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania, do których zaliczają otrzymane w ramach przyznanych dotacji środki pieniężne ulokowane na wyodrębnionych rachunkach bankowych, które Grupa może wykorzystywać do uregulowania zobowiązań wynikających z realizowanych projektów.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku w pozycji środków pieniężnych wykazano środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania w kwocie 36,5 mln złotych (31 grudnia 2015 roku: 95,1 mln złotych) będące środkami pieniężnymi jednostki zależnej E003B7 sp. z o.o. przeznaczonymi na realizację kontraktu Jaworzno, które z punktu widzenia Grupy Kapitałowej RAFAKO mają ograniczoną możliwość dysponowania ze względu na formalne uzgodnienia w tym zakresie z instytucjami finansującymi kontrakt Jaworzno.

Dywidenda z E003B7 Sp. z o.o. do jedynego udziałowca, tj. RAFAKO S.A. będzie mogła być wypłacona bez negatywnych konsekwencji ze strony instytucji finansowych po zakończeniu okresu udzielonej przez te instytucje gwarancji, szczegóły są opisane szerzej w nocie 11.1.1.

28. Pozostałe aktywa niefinansowe krótkoterminowe

Na dzień 31 grudnia 2016 roku w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupa wyodrębniła pozycję „Pozostałe aktywa niefinansowe krótkoterminowe”, w której zaprezentowana została zaliczka na poczet nabycia udziałów w kwocie 5 676 tysięcy złotych brutto, co zostało szerzej opisane w nocie 27.2. Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa wykazuje odpis aktualizujący wartość pozostałych aktywów niefinansowych krótkoterminowych w kwocie 5 676 tysięcy złotych. Ze względu na status inwestycji opisany w nocie 27.2, Zarząd jednostki dominującej ocenia, że ryzyko nierealizowalności powyższych aktywów jest istotne i utrzymał decyzję o objęciu wartości zaliczki odpisem aktualizującym w pełnej wysokości.

29. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy

29.1. Zabezpieczenia ustanowione na środkach trwałych

Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość środków trwałych stanowiących zabezpieczenie zobowiązań wynosiła 140 441 tysięcy złotych. Środki trwałe zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Wielocelowego (ustanowiona hipoteka na łączną kwotę do 300 milionów złotych na nieruchomościach, których RAFAKO S.A. jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym z wyłączeniem nieruchomości mieszkalnych) oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Środki trwałe zabezpieczone hipoteką, w tym:	90 182	92 225
grunty	9 258	9 273
budynki i budowle	80 924	82 952
Środki trwałe, na których ustanowiono zastaw rejestrowy, w tym:	50 259	53 566
urządzenia techniczne i maszyny	48 935	50 793
środki transportu	1 324	2 773
	140 441*	145 791*

*wykazane kwoty obejmują środki trwałe zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży w kwocie 7 tysięcy złotych (31 grudnia 2015: 119 tysięcy złotych)

29.2. Zabezpieczenia ustanowione na wartościach niematerialnych

Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartości niematerialne o wartości 10 688 tysięcy złotych stanowiły zabezpieczenie zobowiązań Spółki (31 grudnia 2015: 11 449 tysięcy złotych). Wartości niematerialne zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Wielocelowego oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

29.3. Zabezpieczenia ustanowione na akcjach/udziałach

Na dzień 31 grudnia 2016 roku akcje/udziały w spółkach o wartości 29 576 tysięcy złotych (31 grudnia 2015: 25 261 tysięcy złotych) zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Wielocelowego oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

29.4. Zabezpieczenia ustanowione na zapasach

Na dzień 31 grudnia 2016 roku zapasy o wartości 13 038 tysięcy złotych stanowiły zabezpieczenie zobowiązań Spółki (31 grudnia 2015: 18 726 tysięcy złotych). Zapasy zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Wielocelowego oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

29.5. Zabezpieczenia ustanowione na należnościach handlowych

Na dzień 31 grudnia 2016 roku należności z tytułu dostaw, robót i usług nie stanowiły zabezpieczenia udzielonych gwarancji oraz kredytów i pożyczek (31 grudnia 2015 roku: 26 137 tysięcy złotych).

30. Kapitał własny

30.1. Kapitał podstawowy

W okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2016 roku kapitał podstawowy jednostki dominującej nie uległ zmianie i jego wartość na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 169 864 tysięcy złotych.

<i>Kapitał akcyjny</i>	<i>Liczba akcji w szt.</i>	<i>Wartość akcji w tys. zł</i>
Akcje serii A	900 000	1 800
Akcje serii B	2 100 000	4 200
Akcje serii C	300 000	600
Akcje serii D	1 200 000	2 400
Akcje serii E	1 500 000	3 000
Akcje serii F	3 000 000	6 000
Akcje serii G	330 000	660
Akcje serii H	8 070 000	16 140
Akcje serii I	52 200 000	104 400
Akcje serii J	15 331 998	30 664
	84 931 998	169 864

W związku z emisją obligacji przez PBG S.A., głównego akcjonariusza Spółki, na akcjach RAFAKO S.A, należących bezpośrednio do PBG S.A.(7 665 999 akcji), jak i pośrednio poprzez spółkę zależną od PBG S.A. - Multaros Trading Company Limited (34 800 001 akcji) został ustanowiony zastaw rejestrowy na rzecz obligatariuszy PBG S.A.

30.2. Wartość nominalna akcji

Wszystkie wyemitowane akcje posiadają wartość nominalną wynoszącą 2,00 złote i zostały objęte w zamian za wkłady pieniężne.

30.3. Prawa akcjonariuszy

Akcje wszystkich serii są jednakowo uprzywilejowane co do dywidendy oraz zwrotu z kapitału.

30.4. Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej

W okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2016 roku kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej nie uległ zmianie i wynosił 95 340 tysięcy złotych.

W okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2015 roku, w wyniku rozliczenia emisji akcji serii J nadwyżka ceny emisyjnej nad wartością nominalną akcji wyniosła 62 862 tysiące złotych, koszty bezpośrednio związane z emisją wyniosły 4 300 tysięcy złotych. W wyniku ujęcia 58 562 tysięcy złotych nadwyżki ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej, pomniejszonej o koszty emisji, kapitał ten wyniósł 95 340 tysięcy złotych.

30.5. Wypłacone dywidendy

Spółki Grupy w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku nie wypłacały dywidendy.

30.6. Zarządzanie kapitałem

Zarządzanie kapitałem przez Grupę Kapitałową mające na celu zapewnienie możliwie wysokiego poziomu bezpieczeństwa działalności operacyjnej przy jednoczesnym minimalizowaniu kosztów pozyskiwania źródeł finansowania. Zabezpieczenie stabilnego rozwoju Grupy wymaga utrzymywania odpowiedniej relacji pomiędzy własnym i obcymi kapitałami oraz efektywnego zarządzania nadwyżkami finansowymi. Grupa analizuje strukturę kapitału poprzez wskaźnik kapitalizacji (udział kapitału własnego w sumie bilansowej).

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Udział zadłużenia w kapitale własnym		
Kapitał własny przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej	434 855	425 091
Kapitał obcy (kredyt bankowy i pożyczka)	147 107	109 208
Suma bilansowa	1 427 069	1 251 218
Wskaźnik kapitalizacji (kapitał własny/suma bilansowa)	0,30	0,34

30.7. Kapitał udziałów niekontrolujących (niekontrolujący udział w kapitale własnym)

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Początek okresu	4 675	12 193
Udział w wyniku jednostek zależnych	432	(121)
Dywidenda	-	-
Zmiany w strukturze kapitału w jednostkach zależnych	3 889	4 055
Zbycie jednostki zależnej	-	(11 452)
Koniec okresu	8 996	4 675

30.8. Akcjonariusze posiadający co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na WZ RAFAKO S.A., jednostki dominującej na koniec okresu sprawozdawczego

Nazwa podmiotu	Liczba akcji (w sztukach)	Liczba głosów wynikających z posiadanych akcji	Udział w kapitale zakładowym	Procentowy udział w ogólnej liczbie głosów na WZA
PBG S.A. *	42 466 000	42 466 000	50% i 1 akcja	50% i 1 akcja
w tym:				
bezpośrednio:	7 665 999	7 665 999	9,026%	9,026%
pośrednio przez Spółkę Multaros Trading Company Limited ** (Spółka zależna od PBG S.A.):	34 800 001	34 800 001	40,974%	40,974%
Fundusze Emerytalne Nationale-Nederlanden zarządzane przez Nationale-Nederlanden Powszechne Towarzystwo Emerytalne S.A. **	8 048 507	8 048 507	9,480%	9,480%
Fundusze Inwestycyjne zarządzane przez QUERCUS Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A. *** /****, w tym:	7 662 062	7 662 062	9,020%	9,020%
QUERCUS PARASOŁOWY SFIO	5 791 025	5 791 025	6,820%	6,820%
Pozostali	26 755 429	26 755 429	31,500%	31,500%

* – stan akcji na podstawie zawiadomienia z dnia 9 września 2015 roku

** – stan akcji na podstawie zawiadomienia z dnia 30 lipca 2015 roku

*** - stan akcji na podstawie zawiadomienia z dnia 10 września 2015 roku

**** - na dzień 6 marca 2017 roku Fundusze Inwestycyjne wspólnie posiadały 4 163 086 akcji RAFAKO S.A. i tyle samo głosów na walnym zgromadzeniu Spółki, co stanowiło 4,90% kapitału zakładowego RAFAKO S.A. i tyle samo ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu Spółki

31. Oprocentowane kredyty bankowe i pożyczki

Na dzień 31 grudnia 2016 roku spółki Grupy Kapitałowej wykazywały zobowiązania z tytułu kredytów bankowych oraz otrzymanych pożyczek w wysokości 147 107 tysięcy złotych. Wskaźnik zadłużenia bankowego, będący relacją sumy kredytów i pożyczek do sumy kapitału własnego, na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniósł 34%.

<i>Kredyty i pożyczki krótkoterminowe</i>	<i>Zabezpieczenie</i>	<i>Inne</i>	<i>Waluta</i>	<i>Efektywna stopa procentowa</i>	<i>Termin spłaty</i>	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
PKO BP S.A.	weksel własny in blanco wraz z deklaracją wekslową, przelew wierzytelności z kontraktów*, klauzula potrącenia wierzytelności z rachunków RAFAKO S.A., hipoteka**, oświadczenie o poddaniu się egzekucji, zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw stanowiących całość gospodarczą przedsiębiorstwa	umowa kredytu odnawialnego w rachunku bieżącym na kwotę do 100 milionów złotych***	PLN	WIBOR 1M + marża	30.06.2017****	99 394	109 208
PKO BP S.A.	zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw stanowiących całość gospodarczą przedsiębiorstwa RAFAKO, wszystkie wierzytelności jakie mogą powstać w ramach udzielonego Limitu	kredyt obrotowy odnawialny w rachunku kredytowym na kwotę do 50 milionów złotych	PLN	WIBOR 1M + marża	30.06.2017****	47 713	–
Podkarpacki Bank Spółdzielczy	weksel własny in blanco, pełnomocnictwo do rachunku, hipoteki na nieruchomości, przelew wierzytelności z polisy ubezpieczeniowej	umowa kredytu w rachunku bieżącym na kwotę 500 tysięcy złotych	PLN	WIBOR 1M + marża	07.09.2017	–	–
						147 107	109 208

* zabezpieczenie udzielonego kredytu stanowią należności z kontaktów realizowanych przez jednostkę dominującą;

** na dzień sporządzenia niniejszego sprawozdania finansowego jednostka dominująca ustanowiła hipotekę na nieruchomościach Spółki (za wyjątkiem mieszkań i budynków mieszkalnych) na łączną kwotę do 300 milionów złotych, która ma stanowić dodatkowe zabezpieczenie udzielonego przez bank PKO BP S.A. kredytu;

*** na dzień publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zgodnie z aneksem do umowy kredytowej podpisanego dnia 30 czerwca 2016 roku, limit kredytowy wielocelowy wynosi 200 000 000,00 złotych, w tym limit kredytu w rachunku bieżącym wynosi do 150 000 000,00 złotych;

**** na dzień publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zgodnie z aneksem do umowy kredytowej podpisanego dnia 30 czerwca 2016 roku, termin wykorzystania i spłaty kredytu przedłużono do dnia 30 czerwca 2017 roku.

Jednostka dominująca przewiduje przedłużenie umowy kredytowej na kolejne okresy. Sytuację kredytową Grupy należy analizować w powiązaniu z notą 6 dotyczącą kontynuacji działalności Grupy.

32. Zobowiązania z tytułu świadczeń pracowniczych

32.1. Świadczenia pracownicze po okresie zatrudnienia oraz inne świadczenia

Na podstawie prognozy wyceny dokonanej na koniec okresu obrachunkowego przez profesjonalną firmę aktuarialną Grupa tworzy rezerwę na wartość bieżącą zobowiązania z tytułu odpraw emerytalnych, nagród jubileuszowych oraz ZFŚS. Kwotę tej rezerwy oraz uzgodnienie przedstawiające zmiany stanu w ciągu okresu obrotowego przedstawiono w poniższej tabeli:

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Na dzień 1 stycznia	25 556	26 803
Koszty odsetek	713	670
Koszty bieżącego zatrudnienia	528	485
(Zyski)/straty aktuarialne	854	314
Koszty wypłaconych świadczeń	(2 714)	(2 716)
Rozwiązanie rezerwy na świadczenia pracownicze*	(1 060)	–
Koniec okresu	23 877	25 556
Rezerwy długoterminowe	21 855	23 552
Rezerwy krótkoterminowe	2 022	2 004

* w roku zakończonym 31 grudnia 2016 roku jednostka dominująca dokonała rozwiązania rezerwy na świadczenia pracownicze w kwocie 1 060 tysięcy złotych dla pracowników, którzy zadeklarowali uczestnictwo w Programie Dobrowolnych Odejść, który został szerzej opisany w notcie 33.8.

Główne założenia przyjęte przez aktuarium na dzień i zakładane w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku do wyliczenia kwoty zobowiązania są następujące:

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Stopa dyskontowa (%)	3,1	2,8
Przewidywany wskaźnik inflacji (%)*	–	–
Wskaźnik rotacji pracowników	5	5
Przewidywana stopa wzrostu wynagrodzeń (%)**	2,81	2

* Brak danych w raporcie aktuarium
** 2% w roku 2018 oraz w kolejnych latach

Analiza wrażliwości

Zmiana przyjętej stopy dyskontowej o pół punktu procentowego:

	Wzrost (w tys. złotych)	Spadek (w tys. złotych)
31 grudnia 2016		
Wpływ na zobowiązanie z tytułu określonych świadczeń	(1 087)	1 180
31 grudnia 2015		
Wpływ na zobowiązanie z tytułu określonych świadczeń	(1 121)	1 336

33. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania

33.1. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania długoterminowe

	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług, w tym:		
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	5	55
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek	40 208	34 789
	40 213	34 844
Zobowiązania finansowe, w tym:		
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	3 540	3 686
	3 540	3 686
Pozostałe zobowiązania, w tym:		
Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii	530	311
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych	149	852
Rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych	5 718	4 325
Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść	1 460	-
	7 857	5 488

33.2. Rezerwy, zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania krótkoterminowe

	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2015</i>
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług, w tym:		
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	1 400	6 330
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek	472 076	394 512
	473 476	400 842
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych, w tym:		
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	-	-
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek	1 610	2 663
	1 610	2 663

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Pozostałe zobowiązania		
Podatek VAT	21 985	1 783
Podatek dochodowy od osób fizycznych	2 552	2 557
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń społecznych	9 471	9 001
Rozrachunki z Urzędem Skarbowym	6	-
Pozostałe zobowiązania z tytułu podatków, ceł i ubezpieczeń	238	103
Rozliczenia z Zakładowym Funduszem Świadczeń Socjalnych	9	-
Zobowiązania wobec pracowników z tytułu wynagrodzeń	9 363	8 572
Rezerwy na koszty niewykorzystanych urlopów	4 999	3 659
Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii	11 501	11 237
Rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych	12 509	7 600
Rezerwa na niezafakturowane usługi i materiały	5 120	5 305
Pozostałe rozrachunki z pracownikami	-	279
Inne krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	9 890	4 855
Rezerwy na pozostałe zobowiązania i roszczenia sporne	6 644	7 000
Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść	5 634	
Kaucje	289	144
Pozostałe	1 594	1 943
	101 804	64 038
	101 804	64 038
Pozostałe zobowiązania finansowe		
Wycena instrumentów pochodnych	-	-
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	2 045	1 542
Pozostałe zobowiązania finansowe	-	-
	2 045	1 542
	2 045	1 542

W pozycji „Rezerwy na pozostałe zobowiązania i roszczenia sporne” Grupa ujęła rezerwę na wartość roszczeń kontrahentów Grupy z tytułu świadczonych usług.

33.3. Zobowiązania z tytułu nabycia środków trwałych i wartości niematerialnych

Na dzień 31 grudnia 2016 roku jednostki wchodzące w skład Grupy Kapitałowej RAFAKO wykazywały zobowiązania z tytułu nabycia rzeczowych aktywów trwałych w kwocie 1 759 tysięcy złotych.

Na dzień 31 grudnia 2015 roku jednostki wchodzące w skład Grupy Kapitałowej RAFAKO wykazywały zobowiązania z tytułu nabycia rzeczowych aktywów trwałych w kwocie 3 515 tysięcy złotych.

33.4. Rezerwa na koszty z tytułu niewykorzystanych urlopów

Rezerwa na koszty niewykorzystanych urlopów wyliczana jest miesięcznie w oparciu o faktyczną ilość dni niewykorzystanych urlopów na koniec każdego miesiąca. W ciągu roku obrotowego na każdy miesiąc przypada jedna dwunasta należnego urlopu za cały rok, powiększona o wszystkie niewykorzystane dni z okresów poprzednich. Ustalona w ten sposób ilość dni mnożona jest przez średnią stawkę dzienną dla danego pracownika, ustaloną w oparciu o wynagrodzenie z miesiąca, na który rezerwa jest wyliczana powiększone o obciążenia z tytułu ZUS.

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Początek okresu	3 659	3 780
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	1 692	437
Koszty wypłaconych świadczeń	(352)	(558)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	-	-
Koniec okresu	4 999	3 659
Krótkoterminowe na dzień	4 999	3 659
Długoterminowe na dzień	-	-
	4 999	3 659

33.5. Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii

Jednostka dominująca wypłaca pracownikom premię roczną, której wysokość jest uzależniona od stopnia realizacji zysku operacyjnego firmy. Zgodnie z postanowieniami Układu Zbiorowego Pracy (UZP), po zatwierdzeniu rocznych sprawozdań finansowych jednostek Grupy Kapitałowej, w terminie do 30 dni, Zarząd – po zasięgnięciu opinii Związków Zawodowych – podejmuje decyzję o wypłacie premii uznaniowej dla pracowników Spółek. W ciągu roku obrotowego spółki Grupy tworzą rezerwę z tytułu premii rocznej w wysokości określonej w UZP, o ile Zarządy Spółek nie podejmą decyzji o jej nie tworzeniu. Jednostka dominująca tworzy również rezerwę z tytułu premii dla kierowników projektów, wypłacaną po zakończeniu realizacji umowy.

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Początek okresu	11 548	9 454
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	11 130	11 036
Koszty wypłaconych świadczeń	(10 371)	(6 555)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	(276)	(2 387)
Koniec okresu	12 031	11 548
Krótkoterminowe na dzień	11 501	11 237
Długoterminowe na dzień	530	311
	12 031	11 548

33.6. Rezerwa na koszty napraw gwarancyjnych

Rezerwy na naprawy gwarancyjne są tworzone w następstwie oszacowania spodziewanych i możliwych do oszacowania kosztów nadzoru, napraw, prac i robót gwarancyjnych związanych z zobowiązaniami kontraktowymi jednostek wchodzących w skład Grupy, wynikającymi z zakończenia realizacji umowy o usługę budowlaną.

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Początek okresu	11 925	11 848
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	16 570	9 702
Poniesione koszty napraw gwarancyjnych	(10 268)	(9 625)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Koniec okresu	18 227	11 925
Krótkoterminowe na dzień	12 509	7 600
Długoterminowe na dzień	5 718	4 325
	18 227	11 925

33.7. Zobowiązania z tytułu udzielonych gwarancji bankowych i poręczeń

Jednostka dominująca utworzyła rezerwę na spodziewane koszty z tytułu udzielonego poręczenia gwarancji bankowych wystawionych przez ING Bank Śląski S.A. na zlecenie Fabryki Elektrofiltrów ELWO S.A. w upadłości. Roszczenie Banku wobec RAFAKO S.A. wynika z Umowy Kredytowej z dnia 25 czerwca 2008 roku, o której Grupa informowała we wcześniejszych raportach. Jednostka dominująca w 2015 roku wykorzystała rezerwę utworzoną na ten cel.

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Początek okresu	–	745
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	–	66
Poniesione koszty	–	(811)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Koniec okresu	–	–
Krótkoterminowe na dzień	–	–
Długoterminowe na dzień	–	–
	–	–

33.8. Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść

Zarząd RAFAKO S.A. w dniu 15 listopada 2016 roku podjął decyzję o uruchomieniu Programu Dobrowolnych Odejść dla pracowników RAFAKO S.A. Czas trwania programu ustalono na okres od 1 grudnia 2016 roku do 31 stycznia 2017 roku.

Celem Programu Dobrowolnych Odejść było dostosowanie poziomu, struktury i kosztów zatrudnienia w RAFAKO S.A. do sytuacji rynkowej w obszarze działania Spółki bez konieczności uruchamiania procedury zwolnień grupowych. Docelowo, programem mogło być objętych do 200 pracowników. Program adresowany był w szczególności do:

- pracowników w wieku emerytalnym,
- pracowników korzystających z uprawnień ochrony przedemerytalnej,
- pozostałych pracowników, spełniających określone w regulaminie programu warunki.

W ramach Programu Dobrowolnych Odejść 176 pracowników Spółki złożyło wnioski o objęcie programem. Pozytywnie rozpatrzono 128 wniosków, a ostateczne zobowiązania wynikające z realizacji założeń programu, na które została utworzona rezerwa w całości wpływająca na wynik za 2016 rok, wyniosą 7 622 tysiące złotych.

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Początek okresu		-
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	7 622	-
Wykorzystanie	(528)	-
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie		-
Koniec okresu	7 094	-
Krótkoterminowe na dzień	5 634	-
Długoterminowe na dzień	1 460	-
	7 094	-

33.9. Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Podatek dochodowy od osób prawnych	123	4
	123	4

Rozliczenia podatkowe oraz inne obszary działalności podlegające regulacjom (na przykład sprawy celne czy dewizowe) mogą być przedmiotem kontroli organów administracyjnych, które uprawnione są do nakładania wysokich kar i sankcji. Brak odniesienia do utrwalonych regulacji prawnych w Polsce powoduje występowanie w obowiązujących przepisach niejasności i niespójności. Często występujące różnice w opiniach co do interpretacji prawnej przepisów podatkowych zarówno wewnątrz organów państwowych, jak i pomiędzy organami państwowymi i przedsiębiorstwami, powodują powstawanie obszarów niepewności i konfliktów. Zjawiska te powodują, że ryzyko podatkowe w Polsce jest znacząco wyższe niż istniejące zwykle w krajach o bardziej rozwiniętym systemie podatkowym.

Rozliczenia podatkowe mogą być przedmiotem kontroli przez okres pięciu lat, począwszy od końca roku, w którym nastąpiła zapłata podatku. W wyniku przeprowadzanych kontroli dotychczasowe rozliczenia podatkowe Grupy mogą zostać powiększone o dodatkowe zobowiązania podatkowe.

W 2016 roku w jednostce dominującej oraz spółkach zależnych nie było kontroli podatkowych.

W 2015 roku w jednostce dominującej oraz spółkach zależnych nie było kontroli podatkowych.

34. Dotacje

Dotacje wykazane w sprawozdaniu finansowym na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosły 521 tysięcy złotych. Otrzymane dotacje dotyczą:

- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., w ramach której spółka dofinansowała projekt, dostawy oraz instalację systemów detekcji i sygnalizacji gazu ziemnego dla dwóch pieców gazowych w RAFAKO S.A.; dotacja ma charakter pieniężny,
- projektu badawczego „Niskoemisyjne innowacyjne technologie rekonstrukcji elektrowni węglowych z blokami o mocy 200 MW” (akronim DUO-BIO) realizowany ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu Badań Stosowanych; dotacja ma charakter pieniężny,

- projekt badawczy mający na celu opracowanie innowacyjnej elektrostatycznej metody ograniczenia emisji submikronowych cząstek stałych w spalinach i gazach odlotowych w szczególności ze źródeł zasilanych biopaliwami. (ELAGLOM). realizowany ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu Badań Stosowanych; dotacja ma charakter pieniężny,
- projekt badawczy "Układ metanowania CO2 do magazynowania energii elektrycznej poprzez produkcję SNG." projekt realizowany we współpracy z TAURON Wytwarzanie S.A., Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla, Akademię Górniczo-Hutniczą, West Technology & Trading Polska Sp. z o.o. z Opola, EXERGON Sp. z o.o. z Gliwic, Instytut CEA z Francji oraz firmę Atmosstat z Francji; dotacja ma charakter pieniężny,
- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., w ramach której spółka dofinansowała projekt wyposażenia magazynu farb i lakierów w system detekcji węglowodorów w RAFAKO S.A.; dotacja ma charakter pieniężny,
- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., w ramach której spółka dofinansowała projekt modernizacji i rozbudowy systemu monitoringu w RAFAKO S.A.; dotacja ma charakter pieniężny.
- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A. i InterRisk Towarzystwa Ubezpieczeń S.A. Vienna Insurance Group, w ramach której towarzystwa ubezpieczeniowe dofinansowują projekt poprawy bezpieczeństwa pożarowego w budynku produkcyjnym w RAFAKO S.A.; dotacje mają charakter pieniężny,
- projekt badawczy "Poligeneracyjny układ komunalny opalany biomasą i paliwami wtórnymi z odpadów." projekt realizowany we współpracy z firmami EXERGON Sp. z o.o. z Gliwic, TAURON Wytwarzanie S.A., Instytutem Chemicznej Przeróbki Węgla, firmą EQTEC z Hiszpani, Instytut CEA z Francji oraz firmę Atmosstat z Francji; dotacja ma charakter pieniężny.

Rozliczenia z tytułu dotacji:

<i>Cel dotacji</i>	<i>Stan na 1 stycznia 2016</i>	<i>Zwiększenia w okresie</i>	<i>Odpisanie dotacji w pozostałe przychody operacyjne w okresie</i>	<i>Zwrot dotacji w okresie</i>	<i>Przeniesienie na działalność zaniechaną</i>	<i>Stan na 31 grudnia 2016</i>
Modernizacja środków trwałych	153	57	(14)	-	-	196
Realizacja części projektu badawczego	654	142	(471)	-	-	325
	807	199	(485)	-	-	521

35. Emisja, wykup i spłata dłużnych i kapitałowych papierów wartościowych

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku Spółki Grupy nie przeprowadzały emisji, wykupu i spłat dłużnych i kapitałowych papierów wartościowych.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2015 roku jednostka dominująca przeprowadzała emisję 15 331 998 praw do akcji zwykłych na okaziciela serii J Spółki, które w dniu 29 lipca 2015 roku zostały wprowadzone do obrotu giełdowego na rynku podstawowym. W dniu 7 września 2015 roku Sądu Rejonowego w Gliwicach Wydział X Gospodarczy dokonał rejestracji nowego kapitału zakładowego Spółki w wysokości 169 863 996 złotych

W dniu 21 września 2015 roku akcje nowej emisji zostały zarejestrowane przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. oraz wprowadzone do obrotu na Głównym Rynku GPW.

36. Wykorzystanie wpływów z emisji papierów wartościowych

Środki pieniężne pozyskane w drodze emisji akcji w kwocie 89 225 tysięcy złotych, która miała miejsce w 2015 roku, zostały wykorzystane w 2016 roku na następujące cele:

- kaucje stanowiące zabezpieczenie nowych instrumentów finansowych w kwocie 29 187 tysięcy złotych,
- obsługa finansowa związana z realizacją nowych projektów w kwocie 11 309 tysięcy złotych,
- realizacja prac badawczo-rozwojowych w 2016 roku w kwocie 5 129 tysięcy złotych.

37. Zobowiązania z tytułu umów leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu

Na dzień 31 grudnia 2016 roku przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tych umów oraz wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych netto przedstawiają się następująco:

	31 grudnia 2016		31 grudnia 2015	
	Opłaty minimalne	Wartość bieżąca opłat	Opłaty minimalne	Wartość bieżąca opłat
W okresie do 1 roku	2 938	2 045	2 073	1 542
W okresie od 1 do 5 lat	3 686	3 540	4 026	3 686
Powyżej 5 lat	–	–	–	–
Minimalne opłaty leasingowe ogółem	6 624	5 585	6 099	5 228
Minus koszty finansowe	(1 039)	–	(871)	–
Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych, w tym:	5 585	5 585	5 228	5 228
Krótkoterminowe	2 045	2 045	1 542	1 542
Długoterminowe	3 540	3 540	3 686	3 686

38. Sprawy sporne, postępowania sądowe

Istotnym postępowaniem prowadzonym przez RAFAKO S.A. jest postępowanie sądowe o odszkodowanie od firmy Donieckobfenergo z siedzibą na Ukrainie z powodu ostatecznego zaniechania realizacji budowy kotła przez Klienta. W dniu 6 sierpnia 2010 roku Spółka otrzymała wyrok Izby Sądowej do spraw gospodarczych Sądu Najwyższego Ukrainy, na mocy którego pozytywnie została rozpatrzona skarga kasacyjna złożona przez RAFAKO S.A. w dniu 2 marca 2010 roku i postanowiono utrzymać w mocy wyrok Donieckiego Apelacyjnego Sądu Gospodarczego z dnia 23 grudnia 2008 roku, w którym to orzeczeniu została zasądzona na rzecz RAFAKO S.A. tytułem odszkodowania, odsetek za zwłokę, kosztów sądowych i kosztów zastępstwa procesowego łącznie kwota 56,7 miliona hrywien, co w przeliczeniu stanowiło kwotę około 11,5 mln USD. Ze względu na niepewność skuteczności windykacji zasądzonej wierzytelności, RAFAKO S.A. nie ujęła powyższej kwoty w przychodach. Pełnomocnik RAFAKO S.A. poinformował, że w lipcu 2012 roku Sąd Gospodarczy okręgu Donieckiego wznowił rozpatrywanie sprawy ze względu na żądanie Donieckobfenergo uznania umowy z dnia 16 maja 1994 roku za nieważną. Zdaniem pełnomocnika nie ma żadnych nowych argumentów i dowodów dla uznania takiego żądania. Ze względu na aktualną sytuację na Ukrainie nie wyznaczono kolejnego terminu rozprawy.

W dniu 9 grudnia 2014 roku do RAFAKO S.A. wpłynął pozew o zapłatę z powództwa ESPD Environmental Solutions and Project Development GmbH (dalej ESPD) z siedzibą w Wiedniu o wartości przedmiotu sporu 644,5 tysiąca EUR. Rzekome zobowiązanie jednostki dominującej wynikać ma z umowy o współpracy pomiędzy stronami dotyczącej wsparcia przez ESPD starań RAFAKO S.A. o pozyskanie zleceń obejmujących swoim zakresem instalacje odazotowania spalin (DeNOx). RAFAKO S.A. stoi na stanowisku, że wynagrodzenie, którego dochodzi ESPD jest świadczeniem nienależnym ze względu na brak świadczenia wzajemnego. Dnia 7 grudnia 2015 roku zapadł wyrok Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie zasądzający całość roszczenia ESPD. Zobowiązanie RAFAKO S.A. wobec ESPD zostało uregulowane, jednak RAFAKO S.A. nadal pozostaje w sporze. W dniu 21 stycznia 2016 roku RAFAKO S.A. złożyło do Sądu Apelacyjnego w Katowicach skargę o uchylenie tego wyroku. W wyroku ogłoszonym 18 listopada 2016 roku Sąd oddalił skargę RAFAKO S.A. Wyrok jest prawomocny. Jednostka dominująca wykonała wyrok.

W dniu 2 sierpnia 2016 roku RAFAKO S.A. otrzymało od ENERGA Elektrownie Ostrołęka S.A. (ENERGA) - jako lider konsorcjum (konsorcjantem jest spółka OMIS S.A.), realizującego kontrakt pn. „Redukcja NOx w kotłach OP-650 nr 1, 2 i 3 w Elektrowni Ostrołęka B”, notę obciążeniową opiewającą na kwotę 13 491 000 złotych. ENERGA naliczyła karę na podstawie dwóch tytułów: i) opóźnienia w zakończeniu robót instalacyjnych oraz ii) niedotrzymania terminu przejścia instalacji bloku do eksploatacji. Następnie, wskutek prowadzonych pomiędzy stronami negocjacji, ENERGA postanowiła odstąpić w całości od kary umownej z drugiego ze wskazanych tytułów, co spowodowało zmniejszenie noty obciążeniowej o 899 400 złotych. Dnia 20 września 2016 roku konsorcjum wniosło do Sądu Okręgowego w Białymstoku pozew o ustalenie nieistnienia zobowiązań wobec ENERGI w związku z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem prac wchodzących w zakres kontraktu. Z kolei ENERGA w dniu 27 października 2016 roku skierowała do RAFAKO S.A. i OMIS S.A. pismo zawierające oświadczenie o dokonaniu potrącenia kwoty 6 453 698,68 złotych, stanowiącej część z naliczonych kar umownych z bieżących płatności kontraktowych konsorcjum. Część potrącenia przypadająca na RAFAKO S.A. to kwota 4 177 451,83 złotych. Konsorcjum nie uznaje takiego potrącenia, jako dokonanego bezpodstawnie z uwagi na niezasadność naliczonych kar umownych, co jest przedmiotem toczącego się sporu sądowego. Konsekwencją powyższego będzie zmiana żądania pozwu co do potrąconej kwoty na żądanie zapłaty wraz z odsetkami. W dalszej kolejności, w dniu 4 listopada 2016 roku Sąd Okręgowy w Białymstoku, w ramach toczącego się sporu, wydał postanowienie o skierowaniu stron do mediacji. Sąd wyznaczył osobę mediatora, a termin na mediacje został wydłużony do końca marca br. Aktualny status sporu został szerzej opisany w nocie 55 niniejszego sprawozdania finansowego.

Dnia 11 października 2016 roku Spółka złożyła w Sądzie Okręgowym w Gliwicach pozew przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A. o zapłatę kwoty w wysokości 8 042 475 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 3 sierpnia 2016 roku, tytułem zwrotu 70% wartości kwot wstrzymanych na poczet zabezpieczenia należytego wykonania umowy. Złożenie pozwu uzasadnione było tym, że strony zakończyły definitywnie współpracę w ramach zawartego dnia 18 grudnia 2012 roku kontraktu podwykonawczego na projekt, dostawę i montaż rusztu, kotła i instalacji oczyszczania spalin dla dwóch linii ZTUO Szczecin (ostatecznie spółka RAFAKO S.A. złożyła oświadczenie o odstąpieniu od kontraktu podwykonawczego z winy Mostostal Warszawa S.A. dnia 7 lipca 2016 roku). W związku z zakończoną współpracą na tym projekcie, Mostostal Warszawa S.A. zobowiązany jest zwrócić wartość kwot wstrzymanych na poczet zabezpieczenia należytego wykonania kontraktu, ponieważ wygasła umowna przesłanka istnienia takiego zabezpieczenia. W dniu 19 października 2016 roku Sąd Okręgowy w Gliwicach wydał nakaz zapłaty, w którym uwzględnił w całości żądanie RAFAKO S.A. W dniu 25 listopada 2016 roku do ww. sądu wpłynął sprzeciw od nakazu zapłaty złożony przez Mostostal Warszawa S.A.

Dnia 20 marca 2017 roku jednostka dominująca złożyła w Sądzie Okręgowym w Gliwicach pozew kierowany solidarnie przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A. oraz spółce Zakład Unieszkodliwiania Odpadów sp. z o.o. o zapłatę kwoty w wysokości 13 136 446,57 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 18 listopada 2016 roku z tytułu wystawionej faktury za zrealizowane przez RAFAKO S.A., a niezapłacone przez Mostostal Warszawa S.A. oraz Zakład Unieszkodliwiania Odpadów sp. z o.o. prace wykonane w ramach umowy podwykonawczej dotyczącej inwestycji ZTUO Szczecin. RAFAKO uznaje, że roszczenie jest zasadne, ponieważ prace zostały zrealizowane, na poparcie czego została przeprowadzona przez jednostkę dominującą stosowna inwentaryzacja prac i przekazana dłużnikom. W ocenie RAFAKO S.A. w sprawie może kwestionowana być wysokość roszczenia, ponieważ jako podlegające zasądzeniu przez Sąd może być finalnie uzależnione od wyników inwentaryzacji przeprowadzonej przez biegłego sądowego.

39. Należności od jednostki powiązanej wynikające z zawartego układu

Jednostka dominująca na dzień bilansowy wykazuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej należności netto od podmiotu powiązanego, w odniesieniu do którego zostało wydane postanowienie sądu o zawarciu układu i zakończeniu postępowania upadłościowego w łącznej kwocie netto 35,2 miliona złotych (kwota brutto wynosząca 193,1 miliona złotych, pomniejszona o odpis aktualizujący oraz wycenę zamortyzowanym kosztem). Należności te wynikają z okoliczności, które zostały szczegółowo opisane w nocie 44 dodatkowych not objaśniających do skonsolidowanego sprawozdania finansowego RAFAKO S.A. za 2015 rok. Na skutek uprawomocnienia się w dniu 13 czerwca 2016 roku Postanowienia Sądu Upadłościowego z dnia 8 października 2015 roku w przedmiocie zatwierdzenia układu PBG S.A. z wierzycielami, jednostka dominująca wykorzystwała odpis aktualizujący powyższej należności w łącznej kwocie 156,9 miliona złotych. Zgodnie z zawartym układem termin wpływu pierwszej raty środków pieniężnych do RAFAKO S.A. ustalony był na dzień 30 czerwca 2016 roku, natomiast pozostałe raty miały być płatne w okresach półrocznych w latach 2016-2020. Jednakże, zgodnie z porozumieniem zawartym przez jednostkę dominującą z PBG S.A. z dnia 8 listopada 2016 roku, termin ten został przedłużony do dnia 28 listopada 2016 roku. W dniu 9 listopada 2016 roku PBG S.A. poinformowała o rozpoczęciu procedury emisji obligacji, których nabycie zostało zaoferowane wierzycielom zaspokajającym zgodnie z Układem w Grupach 1, 3, 4, 5 i 6 (należności RAFAKO S.A. mieściły się w Grupie 3 obejmującej wierzycieli będących podmiotami zależnymi PBG S.A.).

W nawiązaniu do powyższego, Spółka RAFAKO S.A. w dniu 20 stycznia 2017 roku złożyła oświadczenie o przyjęciu propozycji nabycia zdematerializowanych zabezpieczonych obligacji zwykłych emitowanych w seriach od B1 do I1 przez PBG S.A., podmiot dominujący wobec jednostki dominującej, o wartości nominalnej 100 złotych, tj. łącznie 388 492 sztuki nieoprocentowanych obligacji o łącznej wartości nominalnej w wysokości 38 849 200,00 złotych. Jednocześnie ze złożeniem oświadczenia o przyjęciu propozycji nabycia obligacji, celem opłacenia ceny emisyjnej obligacji, RAFAKO S.A. złożyło oświadczenie o potrąceniu łącznej ceny emisyjnej obligacji w kwocie 38 849 200,00 złotych z wierzytelnością RAFAKO S.A. wobec PBG S.A. wynikającą z układu zawartego przez PBG S.A. w postępowaniu układowym zatwierdzonym postanowieniem Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto (sygn. XI GUp 29/12) z dnia 8 października 2015 roku, które stało się prawomocne w dniu 13 czerwca 2016 roku, w wyniku którego wierzytelność jednostki dominującej wobec PBG S.A. wynikająca z układu uległa umorzeniu.

W dniu 10 lutego 2017 roku nastąpił przydział obligacji na rzecz RAFAKO S.A. Poniżej zaprezentowano kluczowe informacje odnoszące się do warunków emisji:

- Obligacje podlegają wykupowi poszczególnymi seriami, co zostało zaprezentowane w poniższej tabeli przy czym wykup ostatniej serii przypada na dzień 30 czerwca 2020 roku.

Nr serii obligacji	Liczba obligacji	Wartość nominalna	Wartość serii	Termin wymagalności
seria B1	1 646	100,00 zł	164 600	2017-03-31
seria C1	35 208	100,00 zł	3 520 800	2017-06-30
seria D1	19 734	100,00 zł	1 973 400	2017-12-31
seria E1	41 386	100,00 zł	4 138 600	2018-06-30
seria F1	12 294	100,00 zł	1 229 400	2018-12-31
seria G1	49 961	100,00 zł	4 996 100	2019-06-30
seria H1	37 813	100,00 zł	3 781 300	2019-12-31
seria I1	190 450	100,00 zł	19 045 000	2020-06-30
	388 492		38 849 200	

Zgodnie z programem emisji obligacji PBG S.A. wyemitowało do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego obligacje w łącznej kwocie 472 447 600,00 złotych, z których kwota 38 849 200,00 złotych została objęta po dniu bilansowym przez RAFAKO S.A.

- Obligacje wyemitowane przez PBG S.A. zgodnie z warunkami emisji są obligacjami zabezpieczonymi w rozumieniu ustawy o obligacjach. Obligacje PBG S.A. są zabezpieczone przede wszystkim zastawem rejestrowym na 42 466 000 sztuk zdematerializowanych akcji RAFAKO S.A. (co stanowi 50% + 1 akcja kapitału RAFAKO S.A.), hipotekami na nieruchomościach Grupy PBG (z czego jedna wybrana hipoteka stanowi zabezpieczenie innego zobowiązania finansowego Grupy PBG S.A.), zastawami rejestrowymi na pozostałych aktywach Grupy PBG, poręczeniami oraz oświadczeniami o poddaniu się egzekucji do łącznej kwoty zabezpieczenia w wysokości 1 065 000 000,00 złotych. W ocenie Zarządu jednostki dominującej ustanowione zabezpieczenie w korespondencji z łączną kwotą zobowiązań z tytułu ww. obligacji na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania jest wystarczające, aby uznać że należność jest realizowalna.
- PBG S.A. zobowiązała się doprowadzić do dematerializacji obligacji oraz ich notowania na ASO GPW S.A. lub ASO Bondspot S.A. w ciągu 3 miesięcy od ich wyemitowania. Decyzją Zarządu Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. podjętą w dniu 9 marca 2017 roku, pierwsze notowanie obligacji PBG S.A. na okaziciela serii B, C, D, E, F, G, H oraz I w alternatywnym systemie obrotu na Catalyst odbyło się w dniu 10 marca 2017 roku.

Mając na uwadze pomyślnie zakończony proces upadłości układowej oraz realizację przez PBG S.A. założeń układu, w ocenie Zarządu jednostki dominującej przystąpienie przez RAFAKO S.A. do programu obligacji zabezpieczonych zastawem rejestrowym na akcjach RAFAKO oraz hipotekach istotnie zmienia (uzupełnia) stan faktyczny w kontekście analizy oceny realizowalności tej wierzytelności w porównaniu do stanu na dzień 31 grudnia 2015 oraz 30 czerwca 2016 roku (opisanych w sprawozdaniach na te daty). Mając na uwadze aktualny stan faktyczny (z uwzględnieniem zdarzeń po dniu bilansowym opisanych powyżej) w ocenie Zarządu jednostki dominującej ryzyko związane z realizowalnością powyższego aktywa na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania jest minimalne.

40. Zmiany pozycji pozabilansowych

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Pozycje pozabilansowe z tytułu gwarancji bankowych otrzymanych w głównej mierze jako zabezpieczenie wykonania umów handlowych, w tym:	667 316	585 065
- od jednostek powiązanych	-	-
Należności z tytułu otrzymanych poręczeń, w tym:	-	7 600
- od jednostek powiązanych	-	-
Weksle otrzymane jako zabezpieczenie, w tym:	24 865	22 160
- od jednostek powiązanych	9 280	8 134
Akredytywy	-	-
	692 181	614 825
	692 181	614 825
	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Pozycje pozabilansowe z tytułu gwarancji bankowych udzielonych w głównej mierze jako zabezpieczenie wykonania umów handlowych, w tym:	200 609	201 181
- na rzecz jednostek powiązanych	-	-
Zobowiązania z tytułu udzielonych poręczeń, w tym:	1 394 668	1 046 000
- na rzecz jednostek powiązanych	-	-
Weksle wydane pod zabezpieczenie, w tym:	10 736	28 798
- na rzecz jednostek powiązanych	-	-
Akredytywy	-	-
	1 606 013	1 275 979
	1 606 013	1 275 979

W okresie 12 miesięcy 2016 roku Grupa RAFAKO zanotowała wzrost poziomu zobowiązań warunkowych w kwocie 330 034 tysiące złotych, który wynikał ze wzrostu poziomu udzielonych poręczeń. W okresie 12 miesięcy 2016 roku na zlecenie RAFAKO S.A. banki oraz instytucje ubezpieczeniowe udzieliły kontrahentom gwarancji, głównie z tytułu dobrego wykonania umowy, w kwocie 107 950 tysięcy złotych oraz gwarancji przetargowych, w kwocie 45 745 tysięcy złotych. Największą pozycję w tej grupie zobowiązań stanowi gwarancja dobrego wykonania umowy na kwotę 20 569 tysięcy złotych, wystawiona we wrześniu 2016 roku. Zobowiązania z tytułu udzielonych poręczeń w kwocie 1 394 668 tysięcy złotych dotyczą poręczenia w dniu 16 kwietnia 2014 roku oraz 24 lutego 2016r. przez RAFAKO S.A. za zobowiązania jednostki zależnej E003B7 Sp. z o.o., udzielonego do dnia 17 kwietnia 2028 roku, w związku z projektem na „Budowę nowych mocy w technologiach węglowych w TAURON Wytwarzanie S.A.– Budowa bloku energetycznego o mocy 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II”. Największą pozycją wśród gwarancji udzielonych, które wygasły w okresie pierwszych 12 miesięcy 2016 roku była gwarancja przetargowa w kwocie 3 000 tysiące euro.

W okresie 12 miesięcy 2016 roku Grupa odnotowała wzrost poziomu należności warunkowych otrzymanych głównie pod zabezpieczenie należytego wykonania umów w kwocie 77 356 tysięcy złotych, w tym wzrost poziomu należności z tytułu otrzymanych gwarancji bankowych i ubezpieczeniowych w kwocie 82 251 tysięcy złotych oraz wzrost poziomu należności z tytułu weksli w wysokości 2 705 tysięcy złotych. Największą pozycję wśród gwarancji otrzymanych w okresie 12 miesięcy 2016 roku stanowi gwarancja dobrego wykonania umowy w kwocie 3 060 tysięcy złotych. Największą pozycją wśród gwarancji wygasłych w okresie 12 miesięcy 2016 roku stanowiła gwarancja zwrotu zaliczki w kwocie 3 012 tysięcy euro.

41. Gwarancje udzielone

Grupa Kapitałowa na dzień 31 grudnia 2016 roku posiadała zobowiązania warunkowe wynikające z gwarancji bankowych i ubezpieczeniowych o łącznej wartości 200 609 tysięcy złotych, w tym:

<i>Lp.</i>	<i>Bank/ubezpiaczyciel wystawiający gwarancję</i>	<i>Kwota gwarancji (w tys. PLN)</i>	<i>Przedmiot gwarancji</i>
1.	BZ WBK S.A.	1 587	należyte usunięcie wad i usterek
2.	DEUTSCHE Bank Polska S.A.	80	należyte usunięcie wad i usterek
3.	T.U. Euler HERMES S.A.	2 956	dobrze wykonanie umowy, zwrot zaliczki
4.	STU ERGO HESTIA S.A.	50 446	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek
5.	PKO BP S.A.	90 919	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki, udziału w przetargu, retention
6.	UNIQA TU S.A.	1 825	należyte usunięcie wad i usterek, udział w przetargu
7.	TUIR WARTA S.A.	9 316	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek
8.	Generali TU S.A.	8 551	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki
9.	InterRisk	26 996	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, udział w przetargu
10.	KUKE	7 309	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek
11.	mBank	624	dobrze wykonanie umowy
	RAZEM	200 609	

Zabezpieczenie wiarytelności większości ubezpieczycieli wystawiających gwarancje finansowe na zlecenie Grupy stanowią weksle własne in blanco wraz z deklaracjami wekslowymi, natomiast wiarytelności banków zabezpieczane są głównie oświadczeniami o poddaniu się egzekucji, weksłami własnymi in blanco wraz z deklaracjami wekslowymi oraz kaucjami gotówkowymi.

42. Informacje o podmiotach powiązanych

W okresie 12 miesięcy 2016 roku oraz w okresie 12 miesięcy 2015 roku Grupa nie zawierała istotnych transakcji z podmiotami powiązаныmi na innych warunkach niż rynkowe.

Łączne kwoty transakcji z podmiotami powiązаныmi za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku oraz za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015 roku:

<i>Podmiot powiązany</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia:</i>	<i>Sprzedaż na rzecz podmiotów powiązanych</i>	<i>Zakupy od podmiotów powiązanych</i>	<i>Należności od podmiotów powiązanych</i>	<i>Zobowiązania wobec podmiotów powiązanych</i>
Podmiot dominujący:					
PBG S.A. *	2016	2 918	4 180	35 869	155
	2015	138	75	36 060*	20
Jednostki z Grupy Kapitałowej PBG S.A.*:					
PBG oil and gas Sp. z o.o. (dawniej HBP DROGI Sp. z o.o.)	2016	11 015	54 499	4 018	1 081
	2015	2 124	28 108	1 078	5 739
PBG Avatia Sp. z o.o.	2016	–	–	–	12
	2015	–	2 723	–	41
PBG ERIGO Sp. z o.o.	2016	14	–	7	–
	2015	3	–	3	–
PBG ERIGO PROJEKT Sp. z o.o. PLATAN HOTEL SKA	2016	75	–	8	–
	2015	13	–	16	–
Jednostki powiązane osobowo:					
Fundacja PBG	2016	–	476	–	7
	2015	–	399	–	113
SWGK CONSULTING Sp. z o.o.	2016	–	74	–	7
	2015	–	596	–	100
SWGK KSIĘGOWOŚĆ Sp. z o.o.	2016	–	–	–	–
	2015	–	–	–	–
Mostostal Energomontaż Gliwice S.A.	2016	–	–	–	102
	2015	–	18	–	372

* należności od PBG S.A., które zostały opisane w nocie 39

<i>Podmiot powiązany</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia:</i>	<i>Sprzedaż na rzecz podmiotów powiązanych</i>	<i>Zakupy od podmiotów powiązanych</i>	<i>Należności od podmiotów powiązanych</i>	<i>Zobowiązania wobec podmiotów powiązanych</i>
Dwór w Smółsku Sp. z o.o.	2016	–	220	–	25
BPIL Grzegorz Kiczor	2016	–	155	–	–
Izba Gospodarcza Energetyki i Ochrony Środowiska	2016	–	–	–	6
FCS Business Solutions Sp. z o.o.	2016	2	–	–	–
NRG Solutions Sp. z o.o.	2016	5	–	6	–
PONER Sp. z o.o.	2016	–	17	–	–

43. Jednostka dominująca Grupy

Jednostką dominującą Grupy Kapitałowej RAFAKO jest RAFAKO S.A.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego podmiotem dominującym Grupy Kapitałowej RAFAKO jest spółka PBG S.A. w upadłości układowej.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku PBG S.A. z siedzibą w Wysogotowie posiadała 50% i 1 akcja zwykła Spółki (bezpośrednio posiada 9,026% akcji, pośrednio 40,974%).

44. Wspólne przedsięwzięcia, w których jednostki wchodzące w skład Grupy są współnikami

Jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadzą wspólnych przedsięwzięć.

45. Warunki transakcji z podmiotami powiązanymi

W okresie 12 miesięcy 2016 roku jednostka dominująca i jednostki zależne nie zawierały istotnych transakcji z podmiotami powiązanymi na innych warunkach niż rynkowe. Wszelkie transakcje z podmiotami powiązanymi są przeprowadzane na warunkach stosowanych przez Grupę w relacjach gospodarczych z podmiotami niepowiązanymi. Wynagrodzenie ustalane jest najczęściej w drodze przetargu, ustalane są standardowe warunki płatności. Podmiot powiązany musi zapewnić wykonanie usługi zgodnie z dokumentacją, udzielić gwarancji na określony czas oraz przedstawić zabezpieczenie w postaci finansowej gwarancji dobrego wykonania. Wobec podmiotów powiązanych obowiązują również standardowe kary umowne, zapisy zabezpieczające zachowanie tajemnicy, własności przemysłowej, ubezpieczenia kontraktu, działania siły wyższej i rozstrzygania ewentualnych sporów.

46. Transakcje z udziałem innych członków Zarządu i Rady Nadzorczej

W okresie sprawozdawczym i porównywalnym okresie sprawozdawczym nie udzielono pożyczek członkom Zarządów i Rad Nadzorczych jednostek wchodzących w skład Grupy.

W okresie sprawozdawczym i porównywalnym okresie sprawozdawczym jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadziły żadnych transakcji z członkami Zarządów.

47. Akcje w posiadaniu członków organów zarządzających i nadzorujących

Ilość akcji jednostki dominującej będących w posiadaniu osób zarządzających i nadzorujących, a także ilość akcji i udziałów w jednostkach powiązanych z jednostką dominującą, będących w posiadaniu osób zarządzających i nadzorujących, według stanu na 31 grudnia 2016 roku, przedstawia poniższa tabela:

	<i>Nazwa spółki</i>	<i>Łączna liczba akcji (udziałów)</i>	<i>Wartość nominalna akcji (udziałów) w złotych</i>
<i>Osoba zarządzająca</i>			
Edward Kasprzak	RAFAKO S.A.	2 000	4 000
Jarosław Dusiło	PBG S.A.	100	100
Tomasz Tomczak	PBG S.A.	3 250	3 250
<i>Osoba nadzorująca</i>			
Małgorzata Wiśniewska	PBG S.A.	3 279	3 279
Jerzy Wiśniewski	PBG S.A.	177 029 534	177 029 534

48. Udziały wyższej kadry kierowniczej w programie akcji pracowniczych

Jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadzą programu akcji pracowniczych.

49. Wynagrodzenia wyższej kadry kierowniczej Grupy

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2015</i>
Krótkoterminowe świadczenia pracownicze (wynagrodzenia i narzuty)	14 228	12 405
Nagrody jubileuszowe	31	37
Świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy	92	19
Pozostałe świadczenia na rzecz pracowników	–	83
Łączna kwota kosztów z tytułu wynagrodzenia głównej kadry kierowniczej	14 351	12 544

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki dominującej za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie wyплаcone w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	3 120	1 248	191
Agnieszka Wasilewska-Semail	720	288	38
Krzysztof Burek	600	240	6
Jarosław Dusiło	600	240	8
Edward Kasprzak	600	240	5
Wiesław Różacki	–	–	103
Tomasz Tomczak	600	240	31
Rada Nadzorcza	1 008	–	1 344
Jerzy Wiśniewski	240	–	600
Dariusz Sarnowski	228	–	–
Piotr Wawrzynowicz	–	–	504
Małgorzata Wiśniewska	108	–	240
Przemysław Schmidt	108	–	–
Adam Szyszka	108	–	–
Dariusz Szymański	108	–	–
Krzysztof Gerula	108	–	–
Razem	4 128	1 248	1 535

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki dominującej za rok zakończony 31 grudnia 2015 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie wyплаcone w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	3 120	1 309	674
Agnieszka Wasilewska-Semail	720	301	18
Krzysztof Burek	600	217	5
Jarosław Dusiło	600	292	5
Edward Kasprzak	600	292	5
Paweł Mortas	–	–	120
Wiesław Różacki	–	–	488
Tomasz Tomczak	600	207	33
Rada Nadzorcza	1 027	–	1 318
Jerzy Wiśniewski	240	–	601
Dariusz Sarnowski	228	–	121
Piotr Wawrzynowicz	124	–	385
Małgorzata Wiśniewska	108	–	129
Edyta Senger-Kałat	50	–	–
Przemysław Schmidt	108	–	81
Dariusz Szymański	58	–	–
Adam Szyszka	108	–	1
Krzysztof Gerula	3	–	–
Razem	4 147	1 309	1 992

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej Spółki jednostki zależnej PGL - DOM Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	107	30	–
Mirosław Dziedzic	107	30	–
Rada Nadzorcza	169	–	–
Mariusz Łożyński	51	–	–
Jolanta Markowicz	41	–	–
Adam Górnicki	41	–	–
Wojciech Byczkowski	36	–	–
Razem	276	30	–

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej PGL - DOM Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2015 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	108	20	–
Mirosław Dziedzic	108	20	–
Rada Nadzorcza	158	–	–
Mariusz Łożyński	49	–	–
Jolanta Markowicz	39	–	–
Adam Górnicki	39	–	–
Wojciech Byczkowski	31	–	–
Razem	266	20	–

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej RAFAKO Engineering Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	231	–	–
Albert Kępka	171	–	–
Rafał Damasiewicz	60	–	–
Rada Nadzorcza	120	–	–
Małgorzata Wiśniewska	42	–	–
Jarosław Dusiło	42	–	–
Agnieszka Wasilewska-Semail	36	–	–
Razem	351	–	–

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej RAFAKO Engineering Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2015 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	Wynagrodzenie zasadnicze	Wynagrodzenie w postaci nagród	Wynagrodzenie z pozostałych tytułów
Zarząd	206	-	-
Alan Beroud	205	-	-
Rafał Damasiewicz	1	-	-
Rada Nadzorcza	97	-	-
Krzysztof Burek	21	-	-
Jarosław Dusiło	19	-	-
Roman Karbasz	21	-	-
Agnieszka Wasilewska-Semail	17	-	-
Małgorzata Wiśniewska	19	-	-
Razem	303	-	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	Wynagrodzenie zasadnicze	Wynagrodzenie w postaci nagród	Wynagrodzenie z pozostałych tytułów
Zarząd	489	133	-
Jan Miodek	252	42	-
Justyna Mirek	85	91	-
Norbert Lejeune	152	-	-
Rada Nadzorcza	52	-	-
Krzysztof Burek	15	-	-
Tomasz Tomczak	15	-	-
Małgorzata Wiśniewska	22	-	-
Razem	541	133	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2015 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	Wynagrodzenie zasadnicze	Wynagrodzenie w postaci nagród	Wynagrodzenie z pozostałych tytułów
Zarząd	456	-	83
Jan Miodek	204	-	41
Justyna Mirek	252	-	42
Rada Nadzorcza	53	-	-
Krzysztof Burek	7	-	-
Maciej Kaczorowski	8	-	-
Tomasz Tomczak	19	-	-
Małgorzata Wiśniewska	11	-	-
Joanna Zwolak	8	-	-
Razem	509	-	83

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej FPM S.A. za okres 2 miesięcy zakończony 28 lutego 2015 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	Wynagrodzenie zasadnicze	Wynagrodzenie w postaci nagród	Wynagrodzenie z pozostałych tytułów
Zarząd	102	-	6
Piotr Dzierżęga	46	-	2
Marian Januszkiewicz	30	-	2
Maciej Solarczyk	26	-	2
Rada Nadzorcza	53	-	-
Piotr Wawrzynowicz	13	-	-
Krzysztof Matysek	11	-	-
Krzysztof Jeremicz	11	-	-
Tomasz Tomczak	9	-	-
Edward Kasprzak	9	-	-
Razem	155	-	6

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej pośrednio PALSERWIS Sp. z o.o. za okres 2 miesięcy zakończony 28 lutego 2015 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	16	8	-
Andrzej Bies	16	8	-
Rada Nadzorcza	14	-	-
Piotr Dzierżęga	4	-	-
Marian Januszkiewicz	5	-	-
Józef Wojtuszek	5	-	-
Razem	30	8	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej E001RK Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	168	120	-
Jakub Sitek	108	60	-
Rafał Damasiewicz	60	60	-
Rada Nadzorcza	-	-	-
Razem	168	120	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej E001RK Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2015 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	168	67	-
Jakub Sitek	108	43	-
Rafał Damasiewicz	60	24	-
Rada Nadzorcza	-	-	-
Razem	168	67	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej E003B7 Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	1 592	894	–
Jarosław Dusiło	480	278	–
Edward Kasprzak	600	338	–
Alfred Seń	512	278	–
Rada Nadzorcza	1 080	540	–
Agnieszka Wasilewska-Semail	240	120	–
Tomasz Tomczak	240	120	–
Krzysztof Burek	240	120	–
Jerzy Wiśniewski	360	180	–
Razem	2 672	1 434	–

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej E003B7 Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2015 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	1 603	780	–
Jarosław Dusiło	487	240	–
Edward Kasprzak	607	300	–
Alfred Seń	509	240	–
Rada Nadzorcza	1 104	540	–
Krzysztof Burek	246	120	–
Tomasz Tomczak	246	120	–
Agnieszka Wasilewska-Semail	246	120	–
Jerzy Wiśniewski	366	180	–
Razem	2 707	1 320	–

50. Stanowisko Zarządu odnośnie możliwości zrealizowania wcześniej publikowanych prognoz

Grupa nie publikowała prognoz na 2016 rok.

51. Informacja o umowie z biegłym rewidentem lub podmiotem uprawnionym do badania sprawozdań finansowych

Poniższa tabela przedstawia wynagrodzenie podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych wypłacone lub należne za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku i 31 grudnia 2015 roku w podziale na rodzaje usług:

Rodzaj usługi	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2016*</i>	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2015*</i>
Obowiązkowe badanie jednostkowego i skonsolidowanego sprawozdania finansowego jednostki dominującej	200	200
Pozostałe usługi	–	235
Razem	200	435

* odnosi się do Ernst & Young Audyt Polska spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa

52. Cele i zasady zarządzania ryzykiem finansowym

Celem zarządzania ryzykiem finansowym Grupy Kapitałowej RAFAKO jest ograniczenie zmienności generowanych przepływów pieniężnych oraz osiąganych wyników finansowych na podstawowej działalności biznesowej do akceptowalnego poziomu. Do głównych instrumentów finansowych z których korzystają Spółki Grupy należą: środki pieniężne, lokaty krótkoterminowe, udzielone pożyczki, transakcje wymiany walut, kredyt w rachunku bieżącym i umowy leasingu. Głównym zadaniem wspomnianych instrumentów jest wspomaganie i zabezpieczenie finansowe bieżącej działalności operacyjnej Spółek poprzez stabilizowanie i neutralizowanie ryzyk płynności finansowej, zmienności kursów walutowych i stóp procentowych, a także bezpieczne i efektywne lokowanie nadwyżek finansowych. Pozostałe instrumenty finansowe – takie jak należności i zobowiązania z tytułu dostaw i usług – powstają w związku z prowadzeniem przez Spółki Grupy bieżącej działalności biznesowej i są nieodłącznym jej elementem.

Spółki Grupy Kapitałowej nie prowadzi obrotu instrumentami finansowymi. Wszystkie opisane w niniejszym rozdziale instrumenty mają charakter wspomagający bezpośrednie procesy biznesowe, wynikające z prowadzonej działalności podstawowej. Spółki nie dopuszczają do wykorzystania instrumentów finansowych w celach spekulacyjnych czy innych, niepowiązanych ściśle z podstawową działalnością operacyjną.

Najistotniejszym rodzajem ryzyka finansowego na jakie narażona jest Grupa jest ryzyko płynności, które zostało szeroko opisane w nocie 6.

W 2016 roku jednostka dominująca posiadała podpisaną z PKO BP S.A. Umowę Kredytu w rachunku bieżącym na kwotę 150 milionów złotych, w związku z tym narażona jest na ryzyko stopy procentowej, które będzie miało wpływ na wysokość kosztów finansowych ponoszonych przez Spółkę w kolejnych okresach. Jednak z uwagi na obniżenie wartości nominalnej kredytu ekspozycja na ryzyko stopy procentowej obniżyła się. Na stosunkowo niskim i stabilnym poziomie utrzymuje się też wartość podstawowej stopy procentowej decydującej o kosztach wykorzystania kredytu.

Dodatkowym rodzajem ryzyka finansowego w analizowanym okresie było i jest obecnie ryzyko walutowe oraz ryzyko stopy procentowej Spółek Grupy Kapitałowej. Wielkość tego ryzyka została przedstawiona w nocie 52.2.

Zasady rachunkowości Spółek Grupy Kapitałowej dotyczące instrumentów pochodnych zostały omówione w nocie 7.18.

52.1. Ryzyko stopy procentowej

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa posiadała aktywną umowę kredytową, w związku z czym ewentualne zmiany stóp procentowych stanowią ryzyko dla działalności Grupy Kapitałowej. Ryzyko związane ze zmianą stóp procentowych może oddziaływać na zmianę oprocentowania kredytu oraz depozytów posiadanych przez Spółki Grupy Kapitałowej. Wrażliwość tego rodzaju zmian wskazano w tabeli poniżej.

Ryzyko stopy procentowej – wrażliwość na zmiany

Poniższa tabela przedstawia wrażliwość wyniku finansowego brutto na racjonalnie możliwe zmiany stóp procentowych przy założeniu niezmienności innych czynników (lokaty, udzielone pożyczki, kredyt bankowy, zobowiązania z tytułu leasingu). Nie przedstawiono wpływu na kapitał własny Grupy.

	<i>Zwiększenie/ zmniejszenie o punkty procentowe</i>	<i>Wpływ na wynik finansowy brutto</i>
Okres zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku		
PLN	+ 1%	7 385
EUR	+ 1%	332
HUF	+ 1%	1
RSD	+ 1%	20
PLN	- 1%	(7 385)
EUR	- 1%	(332)
HUF	- 1%	(1)
RSD	- 1%	(20)
	<i>Zwiększenie/ zmniejszenie o punkty procentowe</i>	<i>Wpływ na wynik finansowy brutto</i>
Okres zakończony dnia 31 grudnia 2015 roku		
PLN	+ 1%	1 560
EUR	+ 1%	410
GBP	+ 1%	14
PLN	- 1%	(1 560)
EUR	- 1%	(410)
GBP	- 1%	(14)

52.2. Ryzyko walutowe

Najistotniejszym rodzajem ryzyka finansowego, na które narażona jest Grupa jest ryzyko walutowe, które wynika ze zmian kursu walutowego, powodujących niepewność, co do przyszłego poziomu przepływów pieniężnych denominowanych w walutach obcych. Ekspozycja na ryzyko walutowe Grupy wynika z faktu, że znaczna część jej przepływów pieniężnych jest wyrażona w walutach obcych. Zmiany kursu PLN do walut obcych, szczególnie mające miejsce w krótkim okresie czasu i występujące z dużą dynamiką, mogą mieć istotny wpływ zarówno na rentowność realizowanych kontraktów denominowanych w walutach obcych, jak i poziom różnic kursowych liczonych od pozycji aktywów i zobowiązań wyrażonych w walutach obcych, a przeliczanych na PLN.

W minionym okresie ponad 17,6% zafakturowanych przychodów Grupy wyrażonych było w walutach obcych, przede wszystkim w EUR.

Strategia zarządzania ryzykiem walutowym stosowana przez spółki Grupy Kapitałowej zakłada wykorzystanie w jak największym stopniu naturalnego zabezpieczenia. Spółki dążą do jak największego strukturalnego dopasowania przychodów i kosztów w tej samej walucie w ramach realizowanych kontraktów. Ekspozycja netto na ryzyko walutowe, która nie jest zabezpieczana w sposób naturalny, zabezpieczana jest w momencie zawierania transakcji w granicach od 30% do 70% szacowanej wartości ekspozycji netto, wyłącznie za pomocą zaakceptowanych typów instrumentów pochodnych.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku, Spółki Grupy Kapitałowej nie posiadały żadnych otwartych pozycji zabezpieczających.

Z uwagi na dokonane przez Zamawiających wybory najkorzystniejszej ofert w istotnych procedurach przetargowych i przewidywaną zmianą pozycji z tzw. eksportera na importera w ekspozycji walutowej netto Grupa nie zawierała nowych transakcji walutowych na sprzedaż walut obcych w granicach wyznaczonych przyjętą polityką zabezpieczania ryzyka walutowego. Po ostatecznych rozstrzygnięciach przetargowych Spółki Grupy Kapitałowej dokonają uaktualnienia wartości swoich pozycji walutowych i podejmą decyzje co do ich ewentualnego zabezpieczenia.

Poniższa tabela przedstawia wrażliwość wyniku finansowego brutto (w związku ze zmianą wartości aktywów i zobowiązań pieniężnych) na racjonalnie możliwe wahania kursu EUR, GBP, RSD, DKK przy założeniu niezmienności innych czynników.

	<i>Wzrost/ spadek kursu waluty</i>	<i>Wpływ na wynik finansowy brutto</i>	<i>Wpływ na wynik finansowy netto</i>
31 grudnia 2016 – EUR	+10%	3 320	2 689
	-10%	(3 320)	(2 689)
31 grudnia 2016 – TRY	+10%	1	1
	-10%	(1)	(1)
31 grudnia 2016 – HUF	+10%	7	6
	-10%	(7)	(6)
31 grudnia 2016 – RSD	+10%	204	165
	-10%	(204)	(165)

	Wzrost/ spadek kursu waluty	Wpływ na wynik finansowy brutto	Wpływ na wynik finansowy netto
31 grudnia 2015 – EUR	+10%	10 210	8 270
	-10%	(10 210)	(8 270)
31 grudnia 2015 – TRY	+10%	192	156
	-10%	(192)	(156)
31 grudnia 2015 – RSD	+10%	25	20
	-10%	(25)	(20)

52.3. Ryzyko cen towarów

Grupa jest narażona na ryzyko wzrostu cen, szczególnie materiałów strategicznych dla jej działalności. Na poziom tego ryzyka znacząco wpływa sytuacja na światowych rynkach cen surowców – stali, metali szlachetnych, paliw i energii powodowana zarówno wahaniami kursów walut jak i koncentracją producentów zmierzającą do prowadzenia wspólnej kontroli cen. Strategia zarządzania ryzykiem cen towarów zakłada dążenie do zawierania kontraktów z poddostawcami materiałów i usług w walucie kontraktu głównego, lokowanie dostaw materiałów po stronie klienta, jak również zawieranie umów zakupowych w cenach stałych. Spółki Grupy nie zawierają wieloletnich umów z poddostawcami, zakres dostaw i dostawcy ustalani są indywidualnie w zależności od potrzeb.

52.4. Ryzyko kredytowe

Ryzyko kredytowe Grupy Kapitałowej RAFAKO jest ściśle związane z prowadzeniem podstawowej działalności Spółek. Wynika ono z zawartych kontraktów handlowych i związane jest z potencjalnym wystąpieniem zdarzeń, które mogą przybrać postać niewypłacalności kontrahenta, częściowej spłaty należności lub istotnego opóźnienia w spłacie należności. Udzielanie klientom, tzw. kredytu kupieckiego jest aktualnie nieodłącznym elementem prowadzenia działalności gospodarczej, jednakże Spółki podejmują szereg działań mających na celu zminimalizowanie ryzyk związanych z podjęciem współpracy z potencjalnie nierzetelnym klientem. Wszyscy klienci, którzy pragną korzystać z kredytów kupieckich, poddawani są procedurom wstępnej weryfikacji.

Klienci, którzy w opinii Spółek Grupy, na podstawie przeprowadzonej weryfikacji, nie są wiarygodni finansowo, są zobowiązani do przedstawienia odpowiednich zabezpieczeń finansowych, które minimalizują ryzyko niewypłacalności tych firm wobec Grupy.

Należności o podwyższonym poziomie ryzyka kredytowego zostały szczegółowo opisane w notach 38 i 39.

52.5. Ryzyko związane z płynnością

Grupa jest narażona na ryzyko płynności w przypadku niedopasowania struktury terminowej przepływów pieniężnych na realizowanych kontraktach. Grupa dąży do zapewnienia tzw. pozytywnych przepływów pieniężnych, co przy założeniu terminowego regulowania należności eliminuje ryzyko płynności. Nominalna wartość linii kredytowych, do których ma dostęp Grupa skutecznie zapobiega ewentualnym negatywnym zdarzeniom związanym z opóźnieniami w terminowym regulowaniu należności. Jednostka dominująca korzysta od 2013 roku z zewnętrznych źródeł finansowania działalności. Dostępne limity kredytowe w bankach były wykorzystane w istotnym stopniu i były wystarczające do obsługi operacyjnej działalności Grupy.

Kwestia płynności finansowej Grupy (kontynuacji działalności) w odniesieniu do 2016 roku została szeroko opisana w nocie 6 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Tabela poniżej przedstawia zobowiązania finansowe Grupy na dzień 31 grudnia 2016 oraz na dzień 31 grudnia 2015 roku wg daty zapadalności na podstawie przepływów umownych.

<i>31 grudnia 2016</i>	<i>Na żądanie</i>	<i>Poniżej 3 miesiący</i>	<i>Od 3 do 12 miesiący</i>	<i>Od 1 roku do 5 lat</i>	<i>Powyżej 5 lat</i>	<i>Razem</i>
Oprocentowane kredyty i pożyczki	147 107	–	–	–	–	147 107
Zobowiązania z tytułu leasingu	–	522	1 523	3 540	–	5 585
Instrumenty pochodne	–	–	–	–	–	–
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	61 157	372 108	30 159	52 611	243	516 278
	61 157	372 630	31 682	56 151	243	521 863
<i>31 grudnia 2015</i>	<i>Na żądanie</i>	<i>Poniżej 3 miesiący</i>	<i>Od 3 do 12 miesiący</i>	<i>Od 1 roku do 5 lat</i>	<i>Powyżej 5 lat</i>	<i>Razem</i>
Oprocentowane kredyty i pożyczki	–	–	109 208	–	–	109 208
Zobowiązania z tytułu leasingu	–	377	1 165	3 686	–	5 228
Instrumenty pochodne	–	–	–	–	–	–
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	46 059	300 553	51 887	43 181	598	442 278
	46 059	300 930	162 260	46 867	598	556 714

53. Instrumenty finansowe

53.1. Wartość bilansowa klas i kategorii instrumentów finansowych

Wartość bilansową klas i kategorii instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz na dzień 31 grudnia 2015 roku prezentują poniższe tabele.

Grupa prezentuje poszczególne kategorie i klasy instrumentów finansowych w wartości bilansowej, których wartość godziwa jest zbliżona do wartości bilansowej. Wartość księgowa jest zbliżona do godziwej z powodu relatywnie krótkiego terminu zapadalności (dla pozycji krótkoterminowych), bądź dyskontowania rozrachunków długoterminowych.

<i>Kategorie i klasy aktywów finansowych</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2016</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2015</i>
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–
Jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	–	–
Instrumenty pochodne	–	–
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	209	210
Udziały i akcje długoterminowe	209	210
Pożyczki i należności	738 597	471 839
Należności z tytułu dostaw i usług	621 080	312 806
Pozostałe należności	82 207	123 037
Pożyczki udzielone	35	80
Lokaty długoterminowe	–	–
Lokaty krótkoterminowe	74	70
Inne aktywa finansowe długoterminowe	24 071	29 900
Inne aktywa finansowe krótkoterminowe	11 130	5 946
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	107 524	197 261
	846 330	669 310
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
<i>Kategorie i klasy zobowiązań finansowych</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2016</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2015</i>
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–
Instrumenty pochodne	–	–
Zobowiązania finansowe wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	662 555	548 409
Kredyty i pożyczki	147 107	109 208
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług (w tym inwestycyjne)	515 448	439 201
Pozostałe zobowiązania finansowe	–	–
Zobowiązania z tytułu gwarancji, factoringu i wyłączone z zakresu MSR 39	5 585	5 228
Zobowiązania z tytułu leasingu i umów dzierżawy z opcją zakupu	5 585	5 228
	668 140	553 637
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz na dzień 31 grudnia 2015 roku Grupa posiadała następujące instrumenty finansowe wyceniane według wartości godziwej:

<i>31 grudnia 2016 roku</i>	<i>Poziom 1</i>	<i>Poziom 2</i>	<i>Poziom 3</i>
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–	–
Jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	–	–	–
Instrumenty pochodne	–	–	–
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	209	–	–
Udziały i akcje długoterminowe	209	–	–
Zobowiązania finansowe wycenianie w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–	–
Instrumenty pochodne	–	–	–
 <i>31 grudnia 2015 roku</i>	 <i>Poziom 1</i>	 <i>Poziom 2</i>	 <i>Poziom 3</i>
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–	–
Jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	–	–	–
Instrumenty pochodne	–	–	–
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	210	–	–
Udziały i akcje długoterminowe	210	–	–
Zobowiązania finansowe wycenianie w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–	–
Instrumenty pochodne	–	–	–

53.2. Pozycje przychodów, kosztów, zysków i strat ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w podziale na kategorie instrumentów finansowych

Okres 12 miesięcy zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku	Kategoria zgodnie z MSR 39	Przychody /(koszty) z tytułu odsetek	Zyski /(straty) z tytułu różnic kursowych	Rozwiązanie / (utworzenie) odpisów aktualizujących	Zyski /(straty) z tytułu wyceny	Zyski/(straty) ze sprzedaży instrumentów finansowych	Dyskonto	Pozostałe	Razem
<i>Aktywa finansowe</i>									
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży (długoterminowe), w tym:									
- akcje i udziały	DDS	-	-	154 057	(2)	-	-	-	(2)
Pozostałe aktywa finansowe (długoterminowe), w tym:	DDS	-	-	-	(2)	-	-	-	(2)
- należności od jednostek powiązanych		-	-	-	-	-	(481)	-	(481)
Pozostałe aktywa finansowe (krótkoterminowe), w tym:	PiN	-	-	154 057	-	-	(481)	-	(481)
- lokaty krótkoterminowe		10	15	-	-	-	-	-	25
- certyfikaty depozytowe	PiN	8	-	-	-	-	-	-	8
Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności	WwWGpWF	2	15	-	-	-	-	-	17
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	PiN	955	2 395	(78)	-	-	508	-	3 780
	PiN	1 459	456	-	-	-	-	-	1 915
Razem		2 424	2 866	153 979	(2)	-	27	-	5 237

Okres 12 miesięcy zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku	Kategoria zgodnie z MSR 39	Przychody /(koszty) z tytułu odsetek	Zyski /(straty) z tytułu różnic kursowych	Rozwiązanie / (utworzenie) odpisów aktualizujących	Zyski /(straty) z tytułu wyceny	Zyski /(straty) ze sprzedaży instrumentów finansowych	Dyskonto	Pozostałe	Razem
<i>Zobowiązania finansowe</i>									
Oprocentowane kredyty bankowe i pożyczki, w tym:	PZFwgZK	(3 132)	-	-	-	-	-	(887)	(4 019)
- długoterminowe oprocentowane wg zmiennej stopy procentowej	PZFwgZK	-	-	-	-	-	-	-	-
- kredyty w rachunku bieżącym oprocentowane wg zmiennej stopy procentowej	PZFwgZK	(3 132)	-	-	-	-	-	(887)	(4 019)
Pozostałe zobowiązania finansowe, w tym:	PZFwgZK	(281)	(4)	-	-	-	-	-	(285)
- zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	PZFwgZK	(281)	(4)	-	-	-	-	-	(285)
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania finansowe	PZFwgZK	(847)	(1 485)	(241)	-	-	(110)	-	(2 683)
- zobowiązania z tytułu dostaw i usług		(134)	(1 459)	-	-	-	(105)	-	(1 698)
- pozostałe zobowiązania		(713)	(23)	(241)	-	-	(5)	-	(985)
Razem		(4 260)	(1 489)	(241)	-	-	(110)	(887)	(6 987)

Okres 12 miesięcy zakończony dnia 31 grudnia 2015 roku	Kategoria zgodnie z MSR 39	Przychody /(koszty) z tytułu odsetek	Zyski /(straty) z tytułu różnic kursowych	Rozwiązanie / (utworzenie) odpisów aktualizujących	Zyski /(straty) z tytułu wyceny	Zyski / (straty) ze sprzedaży instrumentów finansowych	Pozostałe	Razem
<i>Aktywa finansowe</i>								
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży (długoterminowe), w tym:								
- akcje i udziały	DDS	-	-	-	(159)	-	11	(148)
Pozostałe aktywa finansowe (długoterminowe), w tym:								
- należności od jednostek powiązanych znajdujących się w procesie upadłości układowej	PiN	-	-	-	2 502	-	-	2 502
- pożyczki długoterminowe	PiN	3	2	-	4	-	-	9
Pozostałe aktywa finansowe (krótkoterminowe), w tym:								
- lokaty krótkoterminowe	PiN	7	84	-	-	-	-	91
Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności	PiN	5 029	99	8 468	(2 399)	-	-	11 197
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	PiN	861	(248)	-	-	-	-	613
Razem		5 900	(63)	8 468	(52)	-	11	14 264

Okres 12 miesięcy zakończony dnia 31 grudnia 2015 roku	Kategoria zgodnie z MSR 39	Przychody /(koszty) z tytułu odsetek	Zyski /(straty) z tytułu różnic kursowych	Rozwiązanie / (utworzenie) odpisów aktualizujących	Zyski /(straty) z tytułu wyceny	Zyski / (straty) ze sprzedaży instrumentów finansowych	Pozostałe	Razem
<i>Zobowiązania finansowe</i>								
Oprocentowane kredyty bankowe i pożyczki, w tym:	PZFwgZK	(3 233)	–	–	–	–	(907)	(4 140)
- kredyty w rachunku bieżącym oprocentowane wg zmiennej stopy procentowej	PZFwgZK	(3 233)	–	–	–	–	(907)	(4 140)
Pozostałe zobowiązania finansowe, w tym:	PZFwgZK	(219)	(1)	–	–	–	–	(220)
- zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	PZFwgZK	(219)	(1)	–	–	–	–	(220)
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania finansowe	PZFwgZK	(871)	802	–	1 446	–	–	1 377
- zobowiązania z tytułu dostaw i usług		(142)	822	–	1 421	–	–	2 101
- pozostałe zobowiązania		(729)	(20)	–	25	–	–	(724)
Razem		(4 323)	801	–	1 446	–	(907)	(2 983)

53.3. Ryzyko płynności

W poniższych tabelach przedstawiona została wartość bilansowa instrumentów finansowych Grupy narażonych na ryzyko stopy procentowej, w podziale na poszczególne kategorie wiekowe.

31 grudnia 2016 roku

<i>Oprocentowanie stałe</i>	<i><1 rok</i>	<i>1-2 lat</i>	<i>2-3 lat</i>	<i>3-4 lat</i>	<i>4-5 lat</i>	<i>>5 lat</i>	<i>Ogółem</i>
Lokaty długoterminowe	-	-	-	-	-	-	-
Lokaty krótkoterminowe	74	-	-	-	-	-	74
<i>Oprocentowanie zmienne</i>							
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	107 524	-	-	-	-	-	107 524
Pożyczki udzielone	35	-	-	-	-	-	35
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	2 045	2 422	894	224	-	-	5 585
Kredyty w rachunku bieżącym	149 107	-	-	-	-	-	149 107

31 grudnia 2015 roku

<i>Oprocentowanie stałe</i>	<i><1 rok</i>	<i>1–2 lat</i>	<i>2-3 lat</i>	<i>3-4 lat</i>	<i>4-5 lat</i>	<i>>5 lat</i>	<i>Ogółem</i>
Lokaty długoterminowe	–	–	–	–	–	–	–
Lokaty krótkoterminowe	70	–	–	–	–	–	70
<i>Oprocentowanie zmienne</i>							
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	197 261	–	–	–	–	–	197 261
Pożyczki udzielone	80	–	–	–	–	–	80
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	1 542	1 532	1 448	654	52	–	5 228
Kredyty w rachunku bieżącym	109 208	–	–	–	–	–	109 208

Oprocentowanie instrumentów finansowych o zmiennym oprocentowaniu jest aktualizowane w okresach poniżej jednego roku. Odsetki od instrumentów finansowych o stałym oprocentowaniu są stałe przez cały okres do upływu terminu zapadalności/wymagalności tych instrumentów. Pozostałe instrumenty finansowe Grupy, które nie zostały ujęte w powyższych tabelach, nie są oprocentowane i w związku z tym nie podlegają ryzyku stopy procentowej.

54. Zatrudnienie

Przeciętne zatrudnienie w Grupie w okresie styczeń – grudzień 2016 roku kształtowało się na poziomie 2 413 osób.

Szczegółowy opis zmian w strukturze zatrudnienia został zaprezentowany w Sprawozdaniu z działalności Zarządu Grupy Kapitałowej RAFAKO w 2016 roku w punkcie III.4.

55. Zdarzenia następujące po zakończeniu okresu sprawozdawczego

Po zakończeniu okresu sprawozdawczego nie miały miejsca żadne zdarzenia, które miałyby wpływ na wynik finansowy Grupy Kapitałowej RAFAKO.

W dniu 1 marca 2017 roku RAFAKO S.A. oraz Mostostal Warszawa S.A. (działających w ramach konsorcjum) zawarły ze spółką Tauron Wytwarzanie S.A. z siedzibą w Jaworznie aneks nr 5 do umowy z Tauron Wytwarzanie S.A. na realizację projektu Jaworzno. Na mocy podpisanego aneksu nastąpi:

1. zwiększenie ceny kontraktu głównego o kwotę 71,05 mln złotych netto, powiększoną o podatek VAT (tj. do kwoty 4 470 mln zł), wynikające z konieczności zmiany sposobu posadowienia obiektów bloku na pośrednie oraz obejmuje zlecone obecnie dodatkowo (RAFAKO S.A. oraz Mostostal Warszawa S.A.) wykonanie fundamentu pod V-tą strefę elektrofiltra (EF) i rozbudowę budynku rozdzielni EF. Dodatkowe prace pozwolą zamawiającemu przystosować w części blok do spełnienia przyszłych wymagań konkluzji BAT. Zamawiający oraz Tauron Polska Energia S.A. w toku negocjacji częściowo uznali roszczenia finansowe i terminowe RAFAKO S.A. oraz spółki zależnej E003B7 Sp. z o.o. związane z powyższymi okolicznościami i protokołami konieczności zmiany za zasadne. Roszczenia wynikające ze zmiany norm projektowych (EUROKODY) nie zostały uznane za zasadne przez zamawiającego;
2. wydłużenie terminu realizacji przedmiotu kontraktu o 8 miesięcy i 5 dni, a podpisanie Protokołu Przejęcia Bloku do Eksploatacji nastąpi w terminie najpóźniej w 67 miesięcy i 5 dni, licząc od daty zawarcia kontraktu głównego (listopad 2019 roku);
3. skwitowanie roszczeń wynikających z oceny warunków zastanych na terenie budowy oraz proces weryfikacji dokumentacji zamawiającego – wykonawca w osobie Mostostal Warszawa S.A. oświadczy, że zakończył ocenę warunków zastanych na terenie budowy oraz proces weryfikacji dokumentacji zamawiającego przekazanej wykonawcy (RAFAKO S.A. oraz Mostostal Warszawa S.A.) i że nie zgłosił i nie zgłasza dalszych roszczeń w tym zakresie;
4. zrzeczenie się pozostałych roszczeń RAFAKO S.A. wobec zamawiającego - strony kontraktu oświadczyły, że rozliczenia dokonane na podstawie aneksu nr 5 wyczerpują w pełni ich wzajemne roszczenia przedmiotowo związane z Protokołami Konieczności Zmiany i oświadczyły, że z żadnymi dalszymi roszczeniami z tego tytułu nie będą występować. RAFAKO S.A. oraz Mostostal Warszawa S.A. zrzekają się nieodwołalnie i bezwarunkowo wszelkich roszczeń sformułowanych w PKZ, uznając wszelkie roszczenia związane ze zmianą norm technicznych (z tzw. starych Polskich Norm na normy Eurokod), za nienależne co do zasady;
5. wydłużenie o 6 miesięcy w odniesieniu do dyspozycyjności bloku dla bezpośrednich dostaw jednostki dominującej, wydajności maksymalnej trwałej kotła, minimum technicznego bloku i zawartości wolnej wody w spalinach za IOS, poziomu drgań dla budowli oraz o 12 miesięcy w zakresie konstrukcyjno-budowlanych dostaw. Wykonawca zapewni również odpowiednie wydłużenie zabezpieczenia należytego wykonania umowy. Wydłużony Okres Gwarancji obejmuje 2 (dwu) - letni okres gwarancji jakości i rękojmi za wady (podstawowy okres gwarancji) oraz wydłużone okresy gwarancji jakości na wymienione wyżej elementy konstrukcyjno-budowlane bloku i części bloku;
6. rozszerzenie parametrów gwarantowanych typu B dla określonych części bloku.

W dniu 7 marca 2017 roku spółka RAFAKO S.A. otrzymała od QUERCUS Towarzystwa Funduszy Inwestycyjnych S.A. działającego w imieniu zarządzanych przez siebie funduszy inwestycyjnych: QUERCUS Parasolowy SFIO, QUERCUS Absolutnego Zwrotu FIZ, QUERCUS Absolute Return FIZ oraz Acer Aggressive FIZ zawiadomienie o zmniejszeniu przez Fundusze wspólnie udziału w ogólnej liczbie głosów Rafako poniżej progu 5% ogólnej liczby głosów. Zejście poniżej progu 5% ogólnej liczby głosów w Spółce nastąpiło w wyniku transakcji na rynku regulowanym 6 marca 2017 roku. Przed zmianą udziału, Fundusze posiadały 4 988 086 akcji RAFAKO S.A. i tyle samo głosów na walnym zgromadzeniu jednostki dominującej, co stanowiło 5,87% kapitału zakładowego RAFAKO S.A. i tyle samo ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu jednostki dominującej. Na dzień 6 marca 2017 roku Fundusze posiadały 4 163 086 akcji RAFAKO S.A. i tyle samo głosów na walnym zgromadzeniu RAFAKO S.A., co stanowiło 4,90% kapitału zakładowego RAFAKO S.A. i tyle samo ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu jednostki dominującej.

W okresie od zakończenia okresu sprawozdawczego do dnia publikacji niniejszego sprawozdania Zarząd jednostki dominującej prowadzi negocjacje z Energa Elektrownie Ostrołęka S.A. w ramach mediacji dotyczących próby zawarcia ugody w sprawie zakończenia sporu opisanego szczegółowo w notcie 38. W ocenie Zarządu RAFAKO S.A. istnieje szansa na ugodowe zakończenie sporu.

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej RAFAKO zostało zatwierdzone do publikacji w dniu 21 marca 2017 roku uchwałą Zarządu RAFAKO S.A. z dnia 21 marca 2017 roku.

Podpisy:

21 marca 2017 roku	Agnieszka Wasilewska-Semail	Prezes Zarządu
21 marca 2017 roku	Krzysztof Burek	Wiceprezes Zarządu
21 marca 2017 roku	Jarosław Dusiło	Wiceprezes Zarządu
21 marca 2017 roku	Edward Kasprzak	Wiceprezes Zarządu
21 marca 2017 roku	Tomasz Tomczak	Wiceprezes Zarządu
21 marca 2017 roku	Jolanta Markowicz	Główny Księgowy